

Posynodálna apoštolská exhortácia

Pastores gregis

Pápeža Jána Pavla II.

o biskupovi, služobníkovi evanjelia Ježiša Krista,

pre nádej sveta

ÚVOD

PASTIERI STÁDA vedia, že pri vykonávaní svojej biskupskej služby môžu počítať s osobitnou Božou pomocou. Podľa *Rímskeho pontifikátu*, keď biskup, hlavný svätiteľ, číta slávnostnú modlitbu vysviacky, po invocácii o vyliatie Ducha Svätého, ktorý všetko riadi a sprevádza, opakuje slová, nachádzajúce sa už v starobyľom texte *Apoštolskej tradície*: „Otče, ty, ktorý poznáš tajomstvá srdca, učíš, aby sa tento tvoj služobník, ktorého si vyvolil na biskupskú službu, stal pastierom tvojho svätého ľudu a dokonale vykonával svoj veľkňazský úrad.“¹ Takto podraduje a napĺňa sa vôľa Pána Ježiša, večného Pastiera, ktorý poslal apoštolov, tak ako on sám bol poslaný od Otca (porov. *Jn* 20, 21), a chcel, aby ich nástupcovia, teda biskupi, boli v jeho Cirkvi pastiermi až do skončenia sveta.²

Biskupi pochádzajúci z celého sveta, ktorí sa v dňoch 30. septembra až 27. októbra 2001 zhromaždili na Desiatom valnom zhromaždení Biskupskej synody, mali živo pred očami obraz Dobrého pastiera, taký obľúbený aj v najstaršej kresťanskej ikonografii. Spolu so mnou rozjímali pri hrobe apoštola Petra o obraze *biskupa, služobníka evanjelia Ježiša Krista, pre nádej sveta*. Všetci svorne boli presvedčení, že postava Ježiša, Dobrého pastiera, vytvára vzácny obraz, na ktorý treba neustále hľadiť. „Nikto sa totiž nemôže považovať za pastiera, hodného toho mena, *nisi per caritatem efficiatur unum cum Christo*“³. To je základný dôvod, prečo „ideálny obraz biskupa, s ktorým Cirkev naďalej počíta, je obraz pastiera, ktorý sa svätosťou života pripodobňuje Kristovi, veľkodušne venuje svoje sily jemu zverenej miestnej cirkvi a zároveň nesie v srdci starosť o všetky cirkvi rozšírené po celom svete (porov. *2 Kor* 11, 28)“⁴.

Desiate zhromaždenie Biskupskej synody

2. Ďakujeme Pánovi, že nám daroval možnosť opäť sláviť zhromaždenie Biskupskej synody a do hĺbky zakúšať, čo je to byť Cirkvou. Desiate valné zhromaždenie sa konalo v úžasnej atmosfére Veľkého jubilea roku 2000, na začiatku tretieho kresťanského tisícročia, a po dlhej

¹ *Obrad biskupskej vysviacky*: Modlitba vysviacky.

² Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, 18. 2

³ SV. TOMÁŠ AKVINSKÝ: *Nad Jánovým evanjeliom*, X, 3.

⁴ JÁN PAVOL II.: homília na záver Desiateho valného zhromaždenia Biskupskej synody, 27. októbra 2001, 3: *AAS* 94 (2002), 114.

sérii synodálnych zhromaždení či už osobitných, ktoré spájala perspektíva evanjelizácie na rozličných kontinentoch, od Afriky po Ameriku, Áziu, Oceániu a Európu, alebo pravidelných, z ktorých posledné venovali svoju pozornosť reflexii o obrovskom bohatstve, ktorého sa Cirkvi dostáva z rozličných povolání, podnecovaných v Božom ľude Duchom Svätým. V tejto perspektíve pozornosť venovaná vlastnej službe biskupov naplnila pohľad na ekleziológiu spoločenstva a poslania, ktoré treba mať stále pred očami.

V tomto zmysle sa synodálne práce neustále odvolávali na náuku o episkopáte a o službe biskupov vytýčenú Druhým vatikánskym koncilom najmä v tretej kapitole dogmatickej konštitúcie o Cirkvi *Lumen gentium*, ako aj v dekréte o pastierskom úrade biskupov v Cirkvi *Christus Dominus*. Túto jasnú náuku, ktorá zahŕňa a rozvíja tradičné teologické a právnické prvky, mohol právom potvrdiť môj predchodca blahej pamäti, Pavol VI.: „Zdá sa mi, že autorite biskupa vrátil koncil jej božský pôvod, potvrdil jej nenahraditeľnú úlohu posilniť jej pastierske právomoci učenia, posväcovania a spravovania a poctil ju jej rozšírením na všeobecnú Cirkev formou kolegiálneho spoločenstva, jasnejšie vyjadril jej hierarchickú pozíciu, posilnil ju bratskou spoluzodpovednosťou s ostatnými biskupmi voči všeobecným a partikulárnym potrebám Cirkvi, ako aj viac spojil v duchu podriadenej jednoty a solidárnej spolupráce s hlavou Cirkvi, konštitutívnym stredom biskupského kolégia.“⁵

Synodálni otcovia sa podľa navrhutej témy zároveň opätovne zamýšľali nad vlastnou službou vo svetle teologálnej čnosti nádeje. Aj táto úloha sa čoskoro javila obzvlášť dôležitá pre poslanie pastiera, ktorý je v Cirkvi predovšetkým nositeľom veľkonočného a eschatologického svedectva.

Nádej založená na Kristovi

3. Úlohou každého biskupa je ohlasovať svetu nádej, začínajúc od hlásania evanjelia Ježiša Krista: nádej „nielen v tom, čo sa týka pomimutel'ných vecí, ale aj a najmä eschatologickú nádej, očakávajúcu bohatstvo Božej slávy (porov. *Ef* 1, 18), ktorá prevyšuje všetko, čo kedy vstúpilo do ľudského srdca (porov. *I Kor* 2, 9) a s ktorou sa nedajú porovnávať utrpenia súčasnosti (porov. *Rim* 8, 18)“⁶. Perspektíva teologálnej nádeje, spolu s vierou a láskou, musí úplne formovať pastoračnú službu biskupa.

Osobitným spôsobom sa biskupa týka úloha vystupovať ako prorok, svedok a služobník nádeje. Jeho povinnosťou je rozširovať dôveru a všetkým zvestovať dôvody kresťanskej nádeje (porov. *I Pt* 3, 15). Biskup je prorokom, svedkom a služobníkom tejto nádeje zvlášť tam, kde je silnejší tlak imanentistickej kultúry, ktorá vylučuje každú otvorenosť voči transcendentnu. Tam, kde chýba nádej, je spochybnená aj samotná viera. Aj láska chabne, keď táto čnosť chýba. Nádej je totiž, najmä v čase, keď sa vytráca viera a vzrastá nedbanlivosť, pevným stĺpom viery a účinným podnetom na lásku. Svoju silu čerpá z istoty univerzálnej spásonosnej vôle Boha (porov. *I Tim* 2, 4) a zo stálej prítomnosti Pána Ježiša, *Emmanuel*a, ktorý je neustále s nami až do skončenia sveta (porov. *Mt* 28, 20).

⁵ PAVOL VI.: príhovor talianskym kardinálom, arcibiskupom a biskupom 6. decembra 1965: *AAS* 58 (1996), 68.

⁶ *Propositio* 3.

Len vďaka svetlu a úteche prameniacej z evanjelia si môže biskup udržať svoju nádej živú (porov. *Rim* 15, 4) a živiť ju vo veriacich zverených do jeho pastoračnej starostlivosti. Sám bude teda napodobňovať Pannu Máriu, Matku nádeje, ktorá uverila, že sa splnia Pánove slová (porov. *Lk* 1, 45). Biskup, ktorý sa opiera o Božie slovo a pevne sa drží nádeje, ako bezpečnej a pevnej kotvy prenikajúcej nebesia (porov. *Hebr* 6, 18 - 20), je uprostred svojej cirkvi strážcom, odvážnym prorokom, dôveryhodným svedkom a verným sluhom Krista, ktorý je „nádej slávy“ (*Kol* 1, 27) a vďaka ktorému „už nebude smrti ani žiaľu, ani náreku, ani bolesti viac nebude“ (*Zjv* 21, 4).

Nádej, keď padajú všetky nádeje

4. Každý si iste pamätá, že zasadania Biskupskej synody sa konali vo veľmi dramatických dňoch. V srdciach synodálnych otcov bola ešte živá ozvena hrozných udalostí z 11. septembra 2001, ktoré s bo lestným dôsledkom nespočetných nevinných obetí vyvolali vo svete nové veľmi vážne situácie neistoty a strachu o samotnú ľudskú civilizáciu a pokojné spolunažívanie národov. Tak sa vytvárali nové horizonty vojny a smrti a pripájali sa k jestvujúcim konfliktom, čím naliehavo poukazovali na potrebu obrátiť sa na Knieža pokoja s prosbou, aby sa ľudské srdcia opäť otvorili zmiereniu, vzájomnému porozumeniu a mieru.⁷

Popri modlitbe pozdvihlo synodálne zhromaždenie svoj hlas, aby odsúdilo každý druh násilia a poukázalo, že jeho prvotné korene sú v ľudskom hriechu. Pri zlyhávaní ľudských nádejí, ktoré tým, že sa zakladajú na materialistických, imanentistických a ekonomických ideológiách, osobujú si práva hodnotiť všetko podľa výkonnosti a obchodných i mocenských záujmov, synodálni otcovia potvrdili svoje presvedčenie, že jedine svetlo vzkrieseného Krista a vnuknutie Ducha Svätého pomáhajú človeku založiť vlastné očakávania na nádeji, ktorá nesklame. A preto vyhlásili: „Nesmieme sa nechať zastrašiť rôznymi formami popierania živého Boha, ktoré sa snažia viac alebo menej otvorene ohroziť kresťanskú nádej, úplne ju vyhubiť, robiť si z nej žarty alebo ju privádzať na posmech. V radosti Ducha Svätého totiž vyznávame: *Kristus naozaj vstal z mŕtvych!* Lebo on svojou oslávenou ľudskou prirodzenosťou otvoril víziu večného života všetkým ľuďom, ktorí činia pokánie.“⁸

Nech má toto vyznanie viery takú istotu, aby každodenne posilňovalo biskupovu nádej, privádzajúc ho k dôvere, že milosrdná добрota Boha nikdy neprestane vytvárať cesty spásy a otvárať ich slobode každého človeka. Nádej mu dodá odvalu, aby kdekoľvek vykonáva svoju službu, rozlišoval znaky života, ktoré majú moc zahubiť škodlivé a smrteľné výhonky zla. Nádej mu bude oporou, aby dokonca aj nezhody premieňal na príležitosti rastu tým, že ich otvára zmiereniu. Nádej vkladaná v Ježiša, Dobrého pastiera, bude naplňovať jeho srdce súcitom a povedie ho k účasti na bolestiach každého muža a každej ženy, aby liečil ich rany, neustále živiac nádej, že stratenú ovcu možno opäť nájsť. Takýmto spôsobom bude biskup najjasnejším znakom Krista, Pastiera a Ženícha Cirkvi. Konajúc ako otec, brat a priateľ

⁷ Porov. JÁN PAVOL II.: Modlitba pri príležitosti spomienky na udalosti z 11. septembra 2001: *L'Osservatore Romano* 12. októbra 2001, s. 1.

⁸ Biskupská synoda, Desiate valné zhromaždenie, *Posolstvo* (25. októbra 2001), 8: *L'Osservatore Romano* 27. októbra 2001, s. 5; porov. PAVOL VI.: apoštolský list *Octogesima adveniens* (14. mája 1971), 41: *AAS* 63 (1971), 429 - 430.

všetkých ľudí, bude pre jednotlivcov živým obrazom Krista, našej nádeje, v ktorom sa naplňajú všetky prísľuby Boha a završujú všetky očakávania tvorstva.⁹

Služobníci evanjelia pre nádej sveta

5. Veľmi túžim odovzdať Cirkvi túto moju apoštolskú exhortáciu, v ktorej vychádzam z dedičstva uvažovania vyzrievajúceho pri príležitosti Desiateho valného zhromaždenia Biskupskej synody, od prvého návrhu *Lineamenta* až po *Instrumentum laboris*, od prejavov synodálnych otcov prednesených v aule až po dva referáty (*Relationes*), ktoré im dali rámec a zhodnotili ich dosah, od bohatstva pastorálneho myslenia a skúseností pochádzajúcich z *circuli minores* až po *Propositiones*, ktoré mi boli odovzdané v závere synodálnych prác, aby som ponúkol celej Cirkvi osobitný dokument, venovaný téme synody: Biskup, služobník evanjelia Ježiša Krista pre nádej sveta.¹⁰ Teraz posielam môj bratský pozdrav a božk pokoja všetkým biskupom, ktorí sú v spoločenstve s touto katedrou, odovzdanou ako prvému Petrovi, aby chránila jednotu a, ako všetci potvrdzujú, predsedala v láske.¹¹

Vám, ctihodní a milovaní bratia, opakujem výzvu, s ktorou som sa na začiatku tretieho tisícročia obrátil na celú Cirkev: *Duc in altum!* Áno, sám Kristus opakuje nástupcom apoštolov, ktorí túto výzvu počuli z jeho úst a ktorí s dôverou v neho vykročili na cesty celého sveta plniť svoju službu: *Duc in altum!* (Lk 5, 4). Vo svetle tejto Pánovej naliehavej výzvy „môžeme vidieť trojitý úrad (*munus*), ktorý nám bol v Cirkvi zverený: *munus docendi, sanctificandi et regendi. Duc in docendo!* „Hlásaj slovo“, môžeme povedať s apoštolom, „naliehaj vhod i nevhod, usvedčuj, karhaj a povzbudzuj so všetkou trpezlivosťou a múdrosťou“ (2 Tim 4, 2). *Duc in sanctificando!* Siete, ktoré sme povolani rozkladať medzi ľuďmi, sú predovšetkým sviatosti, a ich hlavnými vysluhovateľmi, správcami, strážcami a rozširovateľmi sme my. Sviatosti vytvárajú istý druh spásonosnej siete, ktorá oslobodzuje od zla a privádza k plnosti života. *Duc in regendo!* Ako pastieri a praví otcovia, napomáhaní kňazmi a inými spolupracovníkmi, máme úlohu zhromažďovať rodinu veriacich a podporovať v nej lásku a bratské spoločenstvo. I keď ide o ťažké a namáhavé poslanie, nech nikto neklesá na duchu. Spolu s Petrom a prvými apoštolmi aj my s dôverou úprimne obnovme svoje vyznanie viery: „*Na tvoje slovo spustím siete*“ (Lk 5, 5)! V tvojom Slove, Kriste, chceme slúžiť tvojmu evanjeliu pre nádej sveta.“¹²

Takto, žijúc ako ľudia nádeje, odrážajúci vo vlastnej službe ekleziológii spoločenstva a poslania, budú biskupi pre svoje stádo zdrojom pravej nádeje. Vieme, že svet potrebuje nádej, „*ktorá nesklame*“ (Rim 5, 5). Vieme, že tou nádejou je Kristus. Vieme to, a preto ohlasujeme túto nádej, pochádzajúcu z kríža.

Ave crux, spes unica! Nech tento pozdrav, ktorý sa rozliehal synodálnou aulou v ústredných okamihoch prác Desiateho valného zhromaždenia Biskupskej synody, vždy zaznieva na

⁹ Porov. *Propositio* 6.

¹⁰ Porov. *Propositio* 1.

¹¹ Porov. OPTÁT Z MILEVISU: *Contra Parmenianum Donatistam*, 2, 2: PL 11, 947; SV. IGNÁC ANTIOCHIJSKÝ: *Ad Romanos*, 1, 1: PG 5, 685.

¹² JÁN PAVOL II.: homília pri otvorení Desiateho valného zhromaždenia Biskupskej synody 30. septembra 2001, 6: AAS 94 (2002), 111 - 112.

našich perách, pretože kríž je tajomstvom smrti aj života. Kríž sa pre Cirkev stal stromom života. Preto hlásame, že život zvíťazil nad smrťou.

V ohlasovaní veľkonočného tajomstva nás predchádzal zástup svätých pastierov, ktorí boli *in medio Ecclesiae* výrečnými znakmi Dobrého pastiera. My za to chválime všemohúceho a večného Boha a vzdávame mu vďaky, pretože nás – ako spievame v posvätnnej liturgii – príkladom ich svätého života posilňuje, ich náukou poučuje a na ich príhovor ochraňuje.¹³ Ako som už spomenul v závere synodálnych prác, tvár ktoréhokoľvek zo svätých biskupov, od prvopočiatkov života Cirkvi až dodnes, je akoby obraz, uložený do akejsi mystickej mozaiky, odrážajúcej tvár Krista, Dobrého pastiera. Upriamme náš zrak na neho, aby sme aj v tomto boli vzorom pre stádo, ktoré nám zveril Pastier pastierov aby sme boli s čoraz väčšou horlivosťou *služobníkmi evanjelia pre nádej sveta*.

Kontemplujúc tvár nášho Učiteľa a Pána v hodinu, keď Ježiš „*miloval svojich až do krajnosti*“, my všetci, tak ako apoštol Peter, mu dovoľme umyť naše nohy, aby sme s ním mali podiel (porov. *Jn* 13, 1 - 9). A silou, ktorá nám od neho prichádza vo svätej Cirkvi, pred našimi kňazmi a diakonmi, pred všetkými zasvätenými a pred všetkými milovanými veriacimi laikmi, plným hlasom vyznajme: „Akíkoľvek sme, vaša nádej nech nie je v nás: ak sme dobrí, sme služobníci; ak sme zlí, sme služobníci. Ale ak sme dobrí a verní služobníci, sme naozaj služobníci.“¹⁴ *Služobníci evanjelia Ježiša Krista pre nádej sveta*.

I. KAPITOLA

O TAJOMSTVE A SLUŽBE BISKUPA

„...a vyvolil si z nich Dvanástich“ (*Lk* 6, 13)

6. Pán Ježiš v čase svojho pozemského putovania ohlasoval evanjelium o Božom kráľovstve a začal ho v sebe samom, zjavujúc svoje tajomstvo všetkým ľuďom.¹⁵ Povolal mužov a ženy, aby ho nasledovali, a spomedzi učeníkov si vyvolil Dvanástich, „*aby boli s ním*“ (*Mk* 3, 14). Lukášovo evanjelium spresňuje, že Ježiš urobil túto voľbu po tom, ako strávil celú noc na vrchu v modlitbe k Bohu (porov. *Lk* 6, 12). Zdá sa že Markovo evanjelium označuje tento Ježišov čin za zvrchovaný, konštitutívny akt, ktorý udelil identitu tým, ktorých si sám vyvolil: „*ustanovil Dvanástich*“ (*Mk* 3, 14). Tak sa zjavuje tajomstvo voľby Dvanástich: je to skutok lásky, ktorý chcel Ježiš vykonať slobodne v hlbokom spojení s Otcom a Duchom Svätým.

Poslanie, ktoré Ježiš zveril apoštolom, musí zostať „*až do skončenia sveta*“ (*Mt* 28, 20), pretože evanjelium, ktoré sú poverení odovzdávať, je živo tom pre Cirkev každého veku. A práve preto sa sami apoštolí starali ustanoviť svojich nasledovníkov, aby sa tak v priebehu storočí, ako dosvedčuje sv. Irenej, prejavovala a uchovávala apoštolská tradícia.¹⁶

¹³ Porov. *Rímsky misál*: Pastierska prefácia.

¹⁴ SV. AUGUSTÍN: *Sermo* 340/A, 9: *PLS* 2, 644.

¹⁵ Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil: dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, 3.

¹⁶ Porov. *Adv. Haer.* III, 2, 2; 3, 1: *PG* 7: 847 - 848; *Propositio* 2.

Mimoriadne vyliatie Ducha Svätého, ktorým ich naplnil vzkriesený Pán (porov. *Sk* 1, 5 - 8; 2, 4; *Jn* 20, 2023), apoštoli sami preniesli prostredníctvom vkladania rúk na svojich spolupracovníkov (porov. *1 Tim* 4, 14; *2 Tim* 1, 6 - 7). Tí ho zasa tým istým gestom preniesli na ďalších a tí na iných. Týmto spôsobom sa duchovný dar prvopočiatkov dostal až k nám prostredníctvom vkladania rúk, t. j. cez biskupskú vysviacku, ktorá udeľuje plnosť sviatosti kňazstva, najvyššie kňazstvo, plnosť posvätnej služby. Tak je cez biskupov a im pomáhajúcich kňazov Pán Ježiš Kristus, hoci sedí po pravici Boha Otca, stále prítomný medzi veriacimi. Vždy a všade on sám ohlasuje Božie slovo všetkým národom, veriacim vysluhuje sviatosti viery a zároveň vedie ľud novej zmluvy na jeho púti do večnej blaženosti. Dobrý pastier nikdy neopustí svoje stádo, ale vždy ho chráni a stráži prostredníctvom tých, ktorí vďaka ontologickej účasti na jeho živote a službe, znamenitým a obdivuhodným spôsobom berúc na seba svoje úlohy učiteľa, pastiera a kňaza, konajú v jeho mene. Na vykonávanie povinností, ktoré so sebou nesie pastoračná služba, sú ustanovení ako jeho vikári a vyslanci.¹⁷

Trojičný základ biskupskej služby

7. Hlboké vnímanie kristologického rozmeru pastoračnej služby vedie k pochopeniu jej trojičného základu. Kristov život je trojičný. On je večný, jednorodný Syn Otca, pomazaný Duchom Svätým, poslaný na svet; je to on, ktorý spolu s Otcou zosiela Ducha Svätého Cirkvi. Táto trojičná dimenzia, prejavujúca sa v celom Kristovom živote a konaní, spoluvytvára aj bytie a konanie biskupa. Synodálni otcovia si teda právom výslovne žiadali vykresliť život a službu biskupa vo svetle trojičnej ekleziológie, ktorá je obsiahnutá v učení Druhého vatikánskeho koncilu.

Prastará je tradícia, ukazujúca biskupa ako obraz Boha Otca, ktorý – podľa slov sv. Ignáca Antiochijského – je ako neviditeľný biskup, biskup všetkých. A preto každý biskup stojí na mieste Otca Ježiša Krista, takže predovšetkým pre toto poslanie si ho majú všetci vážiť.¹⁸ Vo vzťahu k tejto symbolickej štruktúre môže byť biskupská katedra, ktorá obzvlášť vo východných cirkvách poukazuje na otcovskú autoritu Boha, obsadená jedine biskupom. Z tejto štruktúry vyplýva aj povinnosť každého biskupa, aby sa spolu s presbytermi, spolupracovníkmi biskupa vo vykonávaní jeho úradu, a diakonmi staral o Boží ľud a s otcovskou láskou ho viedol na ceste spásy.¹⁹ Na druhej strane veriaci, ako povzbudzuje starobylý text, majú milovať biskupov, ktorí sú po Bohu ich otcami i matkami.²⁰ Z toho dôvodu, podľa rozšíreného zvyku niektorých kultúr, veriaci bozkávajú biskupovi ruku ako ruku milovaného Otca, štedrého darcu života.

Kristus je pôvodným obrazom jeho milosrdnej prítomnosti medzi ľuďmi. Biskup, prejavom konajúc v osobe a mene samého Krista, nech je v cirkvi, ktorá mu bola zverená, živým znakom Pána Ježiša, Pastiera a Ženícha, Učiteľa a Veľkňaza Cirkvi.²¹ Tu je prameň

¹⁷ Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil: dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, 27.

¹⁸ Porov. *Ad Magnesios* 6, 1: PG 5, 764; *Ad Tralianos* 3, 1: PG 5, 780; *Ad Smyrnenses* 8, 1: PG 5, 852.

¹⁹ Porov. *Rímsky pontifikál: Obrad biskupskej vysviacky*: Povinnosti zvoleného.

²⁰ Porov. *Didascalia Apostolorum* II, 33, 1, ed. F.X. Funk, I, 115.

²¹ Porov. *Propositio* 6.

pastoračnej služby, v ktorej, ako radí homiletická schéma navrhnutá v *Rímskom pontifikáli*, sa tri úlohy – učiť, posväcovať a viesť Boží ľud – majú vykonávať s charakteristickými črtami Dobrého pastiera: s láskou, poznaním stáda, so starostlivosťou o všetkých, so skutkami milosrdenstva voči chudobným, cudzincom a tým, ktorí sú v núdzi, s neustálym hľadaním stratených oviec a s privádzaním ich do jediného ovčince.

Napokon pomazanie Duchom Svätým, pripodobňujúc biskupa Kristovi, ho robí schopným byť živým pokračovaním tohto tajomstva v prospech Cirkvi. Pre túto trojičnú charakteristiku svojej existencie má každý biskup vo svojom úrade s láskou bdieť nad celým stádom, medzi ktoré bol poslaný Duchom Svätým, aby spravoval Božiu Cirkev: v mene Otca, ktorého obraz sprítomňuje; v mene Ježiša Krista, jeho Syna, ktorý ho ustanovil za učiteľa, kňaza a pastiera; v mene Ducha Svätého, ktorý dáva Cirkvi život a svojou mocou posilňuje ľudskú slabosť.²²

Kolegiálna podstata biskupskej služby

8. „... vtedy ustanovil Dvanástich“ (Mk 3, 14). Týmto evanjeliovými slovami dogmatická konštitúcia *Lumen gentium* uvádza náuku o povahe kolegiálneho zhromaždenia Dvanástich, ktorých Kristus „ustanovil na spôsob kolégia alebo stáleho zhromaždenia, do čela ktorého postavil Petra, vyvoleného spomedzi nich“.²³ Podobným spôsobom, osobným nástupníctvom rímskeho biskupa po svätom Petrovi a všetkých biskupov ako celku po apoštoloch, sú rímsky biskup a ostatní biskupi spojení medzi sebou na spôsob kolégia.²⁴

Kolegiálne spojenie medzi biskupmi je ako celok ustanovené biskupskou vysviackou a hierarchickým spoločenstvom; tak zasahuje hĺbku bytia každého biskupa a je súčasťou štruktúry Cirkvi, ako ju chcel Ježiš Kristus. Biskupi sú do plnosti svojej služby za členení silou biskupskej vysviacky a hierarchickým spoločenstvom spolu s hlavou kolégia a členmi, t. j. s kolégiom, ktoré vždy zahŕňa aj svoju hlavu. Takýmto spôsobom sú členmi biskupského kolégia,²⁵ a preto sa musia tri úlohy prijaté pri biskupskej vysviacke – posväcovať, učiť a spravovať – vykonávať v hierarchickom spoločenstve, hoci rozmanitými spôsobmi kvôli ich rozdielnemu bezprostrednému účelu.²⁶

To je základom tzv. kolegiálneho ducha alebo afektívnej kolegiality (*affectus collegialis*), z ktorej vyplýva starosť biskupov o iné partikulárne cirkvi, ako aj o všeobecnú Cirkev.²⁷ Ak treba povedať, že biskup nikdy nie je sám, pretože je stále spojený s Otcom cez Syna v Duchu Svätom, podobne treba dodať, že nikdy nie je sám, lebo je neprestajne spojený so svojimi bratmi v biskupskej službe a s tým, ktorého si Pán vyvolil ako Petrovho nástupcu.

²² Porov. *Rímsky pontifikál: Obrad biskupskej vysviacky*: Homília.

²³ Č. 19.

²⁴ Porov. *tamže*, 22; *Kódex kánonického práva*, 330; *Kódex kánonov východných cirkví*, 42.

²⁵ Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil: dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, 22; *Kódex kánonického práva*, 336; *Kódex kánonov východných cirkví*, 49.

²⁶ Porov. *Propositio* 20; DRUHÝ Vatikánsky koncil: dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, 21; *Kódex kánonického práva*, 375 § 2.

²⁷ Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil: dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, 23; dekrét o pastierskom úrade biskupov v Cirkvi *Christus Dominus*, 3; 5; 6; JÁN PAVOL II.: apoštolský list motu proprio *Apostolos suos* (21. mája 1998), 13; *AAS* 90 (1998), 650 - 651.

Tento kolegiálny duch sa uskutočňuje a vyjadruje rôznym spôsobom a podľa rozličných stupňov, aj inštitucionálnych, ako sú napr. Biskupská synoda, partikulárne koncily, konferencia biskupov, Rímska kúria, návštevy *ad limina*, misijná spolupráca atd. V plnosti sa však kolegiálny duch uskutočňuje a vyjadruje jedine cez kolegiálne konanie chápané v striktnom zmysle, totiž v konaní biskupov spolu s hlavou, s ktorou vykonávajú najvyššiu a plnú moc nad celou Cirkvou.²⁸

Kolegiálna povaha apoštolskej služby pochádza z vôle samotného Krista. Preto kolegiálny duch ale bo *collegialitas affectiva* (afektívna kolegiálnosť) vládne medzi biskupmi ako *communio episcoporum*, ale iba v niektorých činoch sa vyjadruje ako *collegialitas effectiva* (efektívna kolegiálnosť). Rôzne druhy prejavovania tejto afektívnej kolegiálnosti formou efektívnej kolegiálnosti sú ľudskej povahy, ale v rozdielnych stupňoch konkretizujú božskú požiadavku, aby sa episkopát prejavoval kolegiálnym spôsobom.²⁹ Na ekumenických konciloch sa najvyššia moc kolégia biskupov nad celou Cirkvou uplatňuje slávnostným spôsobom.³⁰

Kolegiálny rozmer dáva episkopátu charakter univerzálnosti. Možno stanoviť istú paralelu medzi Cirkvou ako jedinou a všeobecnou, teda nerozdelenou, a episkopátom ako jediným a nerozdeleným, teda všeobecným. Princípom a základom tejto jednoty, či už Cirkvi alebo kolégia biskupov je rímsky veľkňaz. Ako učí Druhý vatikánsky koncil, kolégium, „keďže sa skladá z mnohých, predstavuje rozmanitosť a všeobecnosť Božieho ľudu, ale pretože ten je zhromaždený pod jednou hlavou, vyjadruje jednotu Kristovho stáda“.³¹ A preto „je jednota episkopátu jedným z konštitutívnych prvkov jednoty Cirkvi“.³²

Všeobecná Cirkev nie je súhrnom partikulárnych cirkví ani ich federáciou, ani dôsledkom ich spoločenstva, keďže podľa výrokov pradávnych cirkevných otcov a podľa liturgie vo svojom základnom tajomstve predchádza jej ustanovenie.³³ Vo svetle tejto náuky môžeme dodať, že vzájomný vnútorný vzťah medzi všeobecnou Cirkvou a partikulárnymi cirkvami – vďaka ktorému sú miestne cirkvi utvorené „na obraz všeobecnej Cirkvi, v ktorých a z ktorých pozostáva jedna jediná Katolícka cirkev“³⁴ – sa prejavuje vo vzťahu medzi kolégiom biskupov v jeho úplnosti a jednotlivým biskupom. Preto „sa kolégium biskupov nemá chápať ako súhrn biskupov, ktorí sú na čele partikulárnych cirkví, ani ako výsledok ich spoločenstva, ale ako základný prvok všeobecnej Cirkvi je skutočnosťou, ktorá predchádza

²⁸ Porov. JAN PAVOL II.: apoštolská konštitúcia *Pastor bonus* (28. júna 1988), *Adnexum* I, 4: AAS 80 (1988), 914-915; DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, 22; *Kódex kánonického práva*, 337 §§, 1, 2; *Kódex kánonov východných cirkví*, 50 §§, 1, 2

²⁹ Porov. JÁN PAVOL II.: príhovor na záver Siedmeho valného zhromaždenia Biskupskej synody 29. októbra 1987, 4: AAS 80 (1988), 610; apoštolská konštitúcia *Pastor bonus*, *Adnexum* I (28. júna 1988): AAS 80 (1988), 915 - 916; DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, 22.

³⁰ Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, 22.

³¹ *Tamže*.

³² JÁN PAVOL II.: apoštolský list motu proprio *Apostolos suos* (21. mája 1998), 8: AAS 90 (1998), 647.

³³ Porov. Angoulémske sakramentárium: *In dedicatione basilicae novae*: „Dirige, Domine, ecclesiam tuam dispensatione caelesti, ut, quae ante mundi principium in tua semper est praesentia praeparata, usque ad plenitudinem gloriámque promissam te moderante perveniat“: CCSL 159 C, rubr. 1851; *Katechizmus Katolíckej cirkvi*, 758 - 760; KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY: list *Communio notio* (28. mája 1992), 9: AAS 85 (1993) 843.

³⁴ DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, 23.

úrad predsedania nad partikulárnou cirkvou“.³⁵

Túto paralelu medzi všeobecnou Cirkvou a kolégiom biskupov môžeme lepšie pochopiť vo svetle učenia Druhého vatikánskeho koncilu: „A tak apoštoli sú zárodkom nového Izraela a zároveň počiatkom posvätej hierarchie“.³⁶ Už v apoštoloch, nie ako v jednotlivcoch, ale ako v kolégiu, bola obsiahnutá štruktúra Cirkvi, ktorá bola v nich ustanovená vo svojej všeobecnosti a jednote, ako aj Kolégia biskupov, ich nástupcov, znaku tejto všeobecnosti a jednoty.³⁷

A preto „moc kolégia biskupov nad celou Cirkvou nie je určená súčtom jednotlivých mocí biskupov nad ich partikulárnymi cirkvami; je to nadradená skutočnosť, na ktorej sa podieľajú jednotliví biskupi, ktorí môžu konať vo všeobecnej Cirkvi iba kolegiálne“.³⁸ Na tejto právomoci učiť a spravovať majú biskupi účasť spoločnou vôľou a bezprostredne samotným faktom, že sú členmi kolégia biskupov, v ktorom reálne pretrváva apoštolské kolégium.³⁹

Tak ako je všeobecná Cirkev jedna a nedeliteľná, aj kolégium biskupov je „nedeliteľným teologickým subjektom“, a preto aj najvyššia, plná a všeobecná moc, ktorej je kolégium nositeľom, podobne ako je ním rímsky veľkňaz osobne, je jedna a nedeliteľná. Práve preto, že kolégium biskupov je nadradenou skutočnosťou nad úradom hlavy partikulárnej cirkvi, existujú mnohí biskupi, ktorí, hoci vykonávajú priamo biskupské úlohy, nie sú na čele partikulárnej cirkvi.⁴⁰ Každý biskup, v neustálom spojení so všetkými bratmi v biskupskej službe a s rímskym veľkňazom, reprezentuje Krista, Hlavu a Pastiera Cirkvi: reprezentuje ho nielen vlastným a špecifickým spôsobom, keď prijíma úlohu pastiera niektorej partikulárnej cirkvi, ale aj keď spolupracuje s diecéznym biskupom na spravovaní jeho cirkvi⁴¹ alebo keď sa zúčastňuje na úlohe univerzálneho pastiera, ktorú zastáva rímsky veľkňaz pri spravovaní všeobecnej Cirkvi. Okrem vlastnej formy predsedania niektorej partikulárnej cirkvi prijala Cirkev aj iné formy vykonávania biskupskej služby, ktoré zdedila v priebehu svojich dejín, ako napr. pomocný biskup, vyslanec rímskeho veľkňaza v úradoch Svätej stolice alebo v pápežských zastupiteľstvách; ešte aj podľa dnešných právnych noriem Cirkvi pripúšťa niektoré z týchto foriem, ak je to potrebné.⁴²

Misijný charakter a jednota biskupskej služby

9. Lukášovo evanjelium (porov. 6, 13) hovorí, že Ježiš dal Dvanástim meno apoštoli, čo v doslovnom preklade znamená poslaní. V Markovom evanjeliu takisto čítame, že Ježiš ustanovil Dvanástich, aby „*ich posielal kázať*“ (3, 14). To znamená, že tak voľba, ako aj ustanovenie Dvanástich za apoštolov sú zamerané misijne. Ich prvé vyslanie (porov. *Mt* 10, 5; *Mk* 6, 7; *Lk* 9, 1 - 2) dosiahlo svoju plnosť v poslaní, ktoré im dal Ježiš po vzkriesení vo

³⁵ JÁN PAVOL II.: apoštolský list motu proprio *Apostolos suos* (21. mája 1998), 12: *AAS* 90 (1998), 649 - 650.

³⁶ DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: dekrét o misionárskej činnosti v Cirkvi *Ad gentes*, 5.

³⁷ Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, 22.

³⁸ JÁN PAVOL II.: apoštolský list motu proprio *Apostolos suos* (21. mája 1998), 12: *AAS* 90 (1998), 650.

³⁹ Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: dogmatická konštitúcia *Lumen gentium*, 22.

⁴⁰ Porov. JÁN PAVOL II.: apoštolský list motu proprio *Apostolos suos* (21. mája 1998), 12: *AAS* 90 (1998), 649 - 650.

⁴¹ Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: dekrét o pastierskom úrade biskupov v Cirkvi *Christus Dominus*, 25 - 26.

⁴² Porov. *Propositio* 33.

chvíli, keď vystupoval do neba. Jeho slová si stále udržiavajú svoju silu: „*Daná mi je všetka moc na nebi i na zemi. Choďte teda, učte všetky národy a krstite ich v mene Otca i Syna, i Ducha Svätého a naučte ich zachovávať všetko, čo som vám prikázal. A hľa, ja som s vami po všetky dni až do skončenia sveta*“ (Mt 28, 18 - 20). Toto apoštolské poslanie dostalo svoje slávnostné potvrdenie v deň Turíc, pri zoslaní Ducha Svätého.

V citovanom texte z *Evanjelia podľa Matúša* sa môže celá pastoračná služba chápať akoby rozčlenená do trojitej služby učiť, posväcovať a spravovať. Vidíme tu akýsi odraz trojitého základu služby a poslania Krista. My ako kresťania, a kvalitatívne novým spôsobom ako kňazi, máme účasť na poslaní nášho Učiteľa, ktorý je Prorokom, Kňazom a Kráľom, a sme povolání, aby sme o ňom v Cirkvi a pred svetom vydávali osobitné svedectvo.

Táto trojitá služba (*triplex munus*) a z nej prameniaca moc vyjadrujú na úrovni konania pastoračnú službu (*munus pastorale*), ktorú prijíma každý biskup pri biskupskej vysviacke. Je to sama Kristova láska, na ktorej sa vysviackou stáva účastný, ktorá sa konkretizuje, keď sa všetkým národom hlása evanjelium nádeje (porov. Lk 14, 16 - 19), vo vysluhovaní sviatostí tým, ktorí prijímajú spásu, a vo vedení svätého ľudu k večnému životu. Ide totiž o úlohy, ktoré sú medzi sebou hlboko prepojené a ktoré sa navzájom vysvetľujú, ovplyvňujú a objasňujú.⁴³

Práve preto biskup keď učí, zároveň posväcuje a spravuje Boží ľud; kým posväcuje, učí aj spravuje; keď spravuje, učí a posväcuje. Svätý Augustín definuje vrchol tejto biskupskej služby ako *amoris officium*.⁴⁴ To nám dodáva istotu, že v Cirkvi nikdy nebude chýbať pastierska láska Ježiša Krista.

„... povolal k sebe tých, ktorých sám chcel“ (Mk 3,13)

10. Ježiša nasledoval veľký zástup, keď sa rozhodol vystúpiť na vrch a povolať si apoštolov. Učeníci boli mnohí, ale on si z nich vyvolil Dvanástich na osobitné poslanie apoštolov. (porov. Mk 3, 13 - 19). V synodálnej aule sa často ozýval výrok sv. Augustína: „Pre vás som biskupom, spolu s vami som kresťanom.“⁴⁵

Biskup, ako dar Ducha daný Cirkvi, je ako každý iný kresťan predovšetkým synom a členom Cirkvi. Od tejto svätej matky prijal dar božského života v sviatosti krstu a prvé poučenie o viere. Spolu so všetkými ostatnými veriacimi prežíva neprekonateľnú vznešenosť Božieho Syna, ktorú má žiť v spoločenstve a v duchu vďačnosti a bratstva. Na druhej strane, mocou plnosti sviatosti kňazstva je biskup učiteľom, posväcovateľom a pastierom veriacich, ktorý má poverenie konať v mene a v osobe Krista.

Ide tu totiž jasne o dva vzťahy, ktoré nestoja jednoducho vedľa seba, ale skôr sú medzi sebou navzájom hlboko prepojené a usporiadané v službe jeden pre druhý, pretože obidva čerpajú silu z pokladov Krista, jediného a najvyššieho Kňaza. Biskup sa stáva otcom práve preto, lebo je plne synom Cirkvi. To opäť otvára vzťah medzi všeobecným kňazstvom veriacich a

⁴³ Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil: dogmatická konštitúcia Cirkvi *Lumen gentium*, 21, 27: JÁN PAVOL II.: *List kňazom* (8. apríla 1979), 3: *MS* 71 (1979), 397.

⁴⁴ Porov. *In Io. Ev. tract.* 123,5: *PL* 35, 1967.

⁴⁵ Sv. AUGUSTÍN: *Sermo* 340, I: *PL* 38, 1483: „*Vobis enim sum episcopus; vobiscum sum christianus.*“

služobným kňazstvom: sú to dva spôsoby účasti na Kristovom kňazstve, v ktorom sú prítomné dva aspekty, spájajúce sa v najvyššom úkone obety na kríži.

Odráža sa to vo vzťahu, ktorý v Cirkvi platí medzi všeobecným kňazstvom a služobným kňazstvom. Skutočnosť, že hoci sa medzi sebou podstatne odlišujú a zároveň sú zamerané jedno pre druhé,⁴⁶ vytvára vzájomný vzťah, ktorý harmonizuje, usporiadava život Cirkvi ako miesto, kde sa v dejinách uskutočňuje spása, ktorú priniesol Kristus. Takáto reciprocita sa nachádza v samotnej osobe biskupa, ktorý je a zostáva pokrsteným veriacim, no zároveň je včlenený do najvyššieho kňazstva. Táto najhlbšia skutočnosť biskupa je základom jeho postavenia „medzi“ ostatnými veriacimi a jeho bytia „pred“ nimi.

Druhý vatikánsky koncil to pripomína v prekrásnom texte: „I keď v Cirkvi nekráčajú všetci tou istou cestou, predsa všetci sú povolaní na svätosť a Božou spravodlivosťou dostali tú istú vieru (porov. 2 Pt 1, 1). Hoci sú niektorí z Kristovej vôle ustanovení pre iných za učiteľov, vysluhovateľov tajomstiev a pastierov, predsa je medzi nimi všetkými naozajstná rovnosť čo do dôstojnosti a spoločnej činnosti všetkých veriacich na budovaní Kristovho tela. Lebo rozdiel, ktorý stanovil Pán medzi zasvätenými služobníkmi a ostatným Božím ľudom, predpokladá jednotu, keďže pastieri a ostatní veriaci sú navzájom spojení úzkymi vzťahmi: duchovní pastieri podľa Pánovho príkladu slúžia si navzájom i ostatným veriacim, kým zasa veriaci ochotne spolupracujú so svojimi duchovnými pastiermi a učiteľmi.“⁴⁷

Pastoračná služba prijatá vo vysviacke, ktorá stavia biskupa „pred“ iných veriacich, je vyjadrená v „bytí pre nich“, čo ho neoslobodzuje od oného „bytia s nimi“. To sa prejavuje aj v spôsobe osobného posväcovania, ktoré má biskup hľadať a uskutočňovať vo vykonávaní svojej služby, ako aj v spôsobe vykonávania tejto služby vo všetkých funkciách, v ktorých sa napína.

Vzájomný vzťah, ktorý existuje medzi všeobecným kňazstvom veriacich a služobným kňazstvom a ktorý sa nachádza aj v samotnej biskupskej službe, sa prejavuje akýmsi kolobehom medzi dvoma formami kňazstva: cirkuláciou medzi svedectvom viery všetkých veriacich a svedectvom autentickej viery biskupa vo všetkých úkonoch jeho úradu; výmenou medzi svätým životom veriacich a nástrojmi posväcovania, ktoré im biskup ponúka; a napokon cirkuláciou medzi osobnou zodpovednosťou biskupa pre dobro cirkvi, ktorá mu bola zverená, a spoluzodpovednosťou všetkých veriacich pre dobro tej istej cirkvi.

II. KAPITOLA

DUCHOVNÝ ŽIVOT BISKUPA

⁴⁶ Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, 10.

⁴⁷ *Tamže*, 32.

„*A ustanovil Dvanástich, aby boli s ním*“ (Mk 3, 14)

11. Tým istým skutkom lásky, ktorým Ježiš zo svojho slobodného rozhodnutia ustanovil apoštolov, povolal Dvanástich, aby mali účasť na jeho živote. Toto spolunažívanie, ktoré v sebe nesie spoločenstvo srdca a mysle, vyžaduje si aj účasť na jeho poslaní. Povinnosti biskupa sa nesmú obmedzovať iba na úlohy administratívneho charakteru. Práve preto, aby sa vyhlo tomuto nebezpečenstvu, zdôraznili či už pripravované dokumenty synody, alebo viaceré príhovory synodálnych otcov v aule to, čo so sebou prináša v osobnom živote biskupa a vo vykonávaní jemu zverenej služby charakter episkopátu ako plnosť sviatosti kňazstva v jeho teologických, kristologických a pneumatologických základoch.

Objektívnemu posväcovaniu, ktoré je Kristovým pôsobením prítomné vo sviatosti skrze spoločenstvo Ducha Svätého, musí zodpovedať subjektívne posväcovanie, v ktorom má biskup s pomocou milosti čoraz viac rásť prostredníctvom vykonávania svojej služby. Ontologická premena, ktorú prináša biskupská vysviacka, ako aj pripodobnenie sa Kristovi, vyžaduje taký spôsob života, ktorý ukazuje spomínané „byť s ním“. A tak sa v synodálnej aule často kládol dôraz na pastoračnú lásku ako na ovocie charakteru vtlačeného sviatosťou, ako aj milosti, ktorá mu je vlastná. Láska, ako bolo povedané, je dušou služby biskupa, ktorý je dynamickou silou vtiahnutý do pastoračnej *proexistencie*, ktorou je podnecovaný žiť ako Kristus, Dobrý pastier, *pre* Otca aj pre druhých v každodennom sebadarovaní.

Predovšetkým vo vykonávaní vlastného úradu, inšpirovanom napodobňovaním lásky Dobrého pastiera, je biskup povolaný posväcovať seba aj iných, majúci ako jednotlivci princíp kontemplanie Kristovej tváre a ohlasovanie evanjelia spásy.⁴⁸ Preto jeho spiritualita nenachádza smerovanie a podnety len v sviatostiach krstu a birmovania, ale aj v jeho biskupskom svätení, ktoré ho zaväzuje, aby prežíval vlastnú službu hlásateľa evanjelia, vysluhovateľa liturgie a vodcu spoločenstva vo viere, v nádeji a láske. Vtedy bude biskupova spiritualita *spiritualitas ecclesialis*, lebo všetko v jeho živote bude neustále zamerané na láskyplné budovanie svätej Cirkvi.

Biskup má pri tom mať postoj služby, ktorý je poznačený pevnosťou ducha, apoštolskou odvahou a dôveryhodným odovzdaním sa vnútornému pôsobeniu Ducha. Preto sa snaží osvojiť si štýl života, napodobňujúci *kenosis* Krista, chudobného a pokorného služobníka, aby tak bolo vykonávanie jeho pastoračnej služby zhodné s obrazom Ježiša, Božieho služobníka, a vedie ho k tomu, aby bol ako Ježiš blízky všetkým, od najväčších až po tých najmenších. Opäť v istej vzájomnej súhre posväcuje biskupa jeho verné a láskyplné vykonávanie služby a na subjektívnej rovine ho čoraz viac približuje k ontologickému bohatstvu svätosti, ktoré bolo do neho vložené pri vysviacke.

Biskupova osobná svätosť sa však nikdy nezastavuje na subjektívnej rovine, pretože pôsobí pre dobro veriacich zverených do jeho pastoračnej starostlivosti. Biskup nech sa stane znamením Krista aj v konaní milosrdnej lásky k blížnemu, ako súčasťou pastoračnej služby, a sám nech nadobúda morálnu autoritu potrebnú na vykonávanie jeho juridickej authority, aby

⁴⁸ Porov. *Propositio* 8.

mohol účinnejšie pôsobiť na spoločnosť. Ak služba biskupa nie je založená na svedectve svätosti, ktorá sa prejavuje v pastoračnej láske, pokore a jednoduchom živote, skončí sa tým, že sa zúži na úlohu funkcionára a stráca vierohodnosť pred klérom aj veriacimi.

Povolanie na svätosť v súčasnej Cirkvi

12. Existuje obzvlášť vhodný biblický obraz, ktorým sa dá vysvetliť postava biskupa ako Božieho priateľa, pastiera a vodcu ľudu. Je to postava Mojžiša. Pri pohľade naň môže biskup nájsť inšpiráciu na svoje bytie a konanie pastiera, vyvoleného aj poslaného Pánom, ktorý s odvahou vedie svoj ľud do zasľúbenej krajiny, verného tlmočníka slova a zákona živého Boha, sprostredkovateľa zmluvy, zapáleného a s dôverou sa modliaceho za svoj ľud. Tak ako Mojžiš, ktorý sa po rozhovore s Pánom na svätom vrchu vrátil k svojmu ľudu so žiariacou tvárou (porov. *Ex 34, 29 - 30*), aj biskup bude schopný vydávať svedectvo bratom ako otec, brat a priateľ iba vtedy, ak vstúpi do temného a zároveň žiariaceho oblaku tajomstva Otca, Syna a Ducha Svätého. Ožiarení jasom Najsvätejšej Trojice, stane sa znamením dobroty milosrdného Otca, živým obrazom lásky Syna, jasným mužom Ducha, posväteným a poslaným, aby viedol Boží ľud putujúci po cestách dneška do večného života.

Synodálni otcovia poukázali na dôležitosť duchovného úsilia, ktoré sa vzťahuje na život, službu a rast biskupa. Aj ja sám som poukázal na túto prioritu v zhode s potrebami života Cirkvi a s volaním Ducha Svätého, ktorý v týchto rokoch všetkým poukázal na prvenstvo milosti, na všeobecne rozšírenú požiadavku duchovného života, a na naliehavú potrebu svedčiť o svätosti.

Volanie po duchovnom živote pramení z uvedomenia si diela Ducha Svätého v dejinách spásy. Jeho prítomnosť je aktívna, dynamická, prorocká a misijná. Dar plnosti Ducha Svätého, ktorý biskup prijíma vo svojej vysviacke, je vzácnym a podnetným povzbudením podriaadiť mu konanie v cirkevnom spoločenstve a vo všeobecnom poslaní.

Synodálne zhromaždenie, ktoré sa konalo po Veľkom jubileu roku 2000, si už na začiatku osvojilo projekt svätého života, ktorý som navrhol celej Cirkvi: „Perspektíva, v ktorej sa má niesť celá pastoračná cesta, je perspektíva svätosti... Po skončení Jubilea sa vrátíme na svoju každodennú cestu, ale s vedomím, že zdôrazňovanie svätosti zostáva ešte nevyhnutnejšou pastoračnou úlohou ako kedykoľvek predtým.“⁴⁹ Nadšené prijatie mojej výzvy dať na prvé miesto povolanie na svätosť sa udialo v duchu, v ktorom sa konali synodálne práce, a v atmosfére, ktorá v istom zmysle zjednotila rozpravy a úvahy otcov. Vo svojom srdci počuli ozývať sa napomenutie sv. Gregora Naziánskeho: „Najprv treba byť očistený a až potom očisťovať; byť poučený múdrosťou a len potom učiť múdrosti iných; stať sa svetlom a tak osvetľovať druhých; priblížiť sa k Bohu a tak privádzať k nemu iných; byť posvätený a až potom posväcovať.“⁵⁰

Z toho dôvodu vzišli zo synodálneho zhromaždenia časté výzvy, aby sa jasne definovala „episkopálna“ špecifickosť cesty biskupa k svätosti. Ide o svätosť, ktorá sa žije s ľuďmi a pre ľudí, v spoločenstve, ktoré sa stáva podnetom a vzájomným budovaním v láske. Nejde tu ani

⁴⁹ JÁN PAVOL II.: apoštolský list *Novo millennio ineunte* (6. januára 2001), 15, 31: *AAS* 93 (2001), 287.

⁵⁰ *Oratio* II, 71: *PG* 35, 479.

o sekundárne, ani o okrajové požiadavky. Práve duchovný život umožňuje biskupovi rozhojňovať ovocie jeho pastoračnej práce. Či sa nenachádza základ každej účinnej pastoračnej činnosti vo vytrvalej meditácii Kristovho tajomstva, v zanietennej kontemplácii jeho tváre a v horlivom napodobňovaní života Dobrého pastiera? Ak je pravda, že naša doba je poznačená neustálym pohybom a často aj nepokojom, s nebezpečenstvom „robiť iba preto, aby sme robili“, potom biskup ako prvý musí príkladom svojho života ukázať, že treba obnoviť primát „bytia“ pred „konaním“, ba ešte viac, *primát milosti*, ktorá je v kresťanskom pohľade na život aj základným princípom akékoľvek "plánovania" pastoračnej služby.⁵¹

Duchovná cesta biskupa

13. Biskupa môžeme považovať za skutočného služobníka spoločenstva a nádeje pre svätý Boží ľud iba vtedy, keď kráča v prítomnosti Pána. Nie je možné, aby bol služobníkom druhých, ak nie je najskôr služobníkom Božím. A služobníkom Božím môže byť len vtedy, ak je Božím mužom. Preto som v homílii na začiatku synody povedal: „Pastier musí byť Božím mužom; jeho existencia a služba plne podliehajú Božej sláve a z najvznešenejšieho Božieho tajomstva čerpajú svetlo a silu.“⁵²

Povolanie biskupa na svätosť je zakotvené v samotnej sviatostnej udalosti, teda v jeho biskupskej vysviacke, ktorá je počiatkom jeho služby. Prastará *Serapiova Euchologia* formuluje rituálnu invocáciu vysviacky takto: „Bože pravdy, urob svojho služobníka živým biskupom, svätým biskupom, nástupcom svätých apoštolov.“⁵³ Keďže však biskupská vysviacka neudeľuje dokonalosť čnosti, „biskup je povolaný kráčať po svojej ceste dokonalosti s väčším úsilím, aby sa tak pripodobnil Kristovi, dokonalému človeku“.⁵⁴

Kristologický a trojičný charakter jeho tajomstva a služby vyžaduje od biskupa kráčať cestou svätosti, ktorá je založená na postupnom napredovaní k tej najhlbšej duchovnej a apoštolskej zrelosti poznačenej primátom pastoračnej lásky. Túto cestu jednoznačne prežíva spolu so svojím ľudom na duchovnej ceste, ktorá je osobná a zároveň komunitná, ako aj v živote samotnej Cirkvi. Na tejto ceste, v intímnom spoločenstve s Kristom a pri pozornom načúvaní Duchu Svätému, sa biskup stáva svedkom, vzorom a prameňom povzbudenia i pomoci. Tak sa vyjadruje aj kánonické právo: „Diecézny biskup, pamätajúc na to, že je zaviazaný dávať príklad svätosti v láske, v poníženosti a v jednoduchosti života, má sa všemožne usilovať napomáhať svätosť veriacich podľa povolania vlastného každému z nich, a keďže je hlavným rozdávatelom Božích tajomstiev, má sa stále snažiť, aby veriaci zverení jeho starostlivosti slávením sviatostí rástli v milosti a poznali aj žili veľkonočné tajomstvo.“⁵⁵

Duchovná cesta biskupa, ako aj každého kresťana je založená na sviatostnej milosti krstu a birmovania. Táto milosť ho spája so všetkými veriacimi, keďže, ako pripomína Druhý vatikánsky koncil, „všetci veriaci v Krista sú v každom stave a postavení povolani na plnosť

⁵¹ Porov. JÁN PAVOL II.: apoštolský list *Novo millennio ineunte* (6. januára 2001), 15, 31: *AAS* 93 (2001), 276, 288.

⁵² Č. 5: *AAS* 94 (2002), 111.

⁵³ *Sacramentarium Serapionis*, 28: ed. F. X. Funk, II. 191.

⁵⁴ JÁN PAVOL II.: homília pri otvorení Desiateho valného zhromaždenia Biskupskej synody (30. septembra 2001), 5: *AAS* 94 (2002), 111.

⁵⁵ *Kódex kánonického práva*, 387; porov. *Kódex kánonov východných cirkví*, 197.

kresťanského života a na dokonalosť v láske⁵⁶. Obzvlášť v tomto prípade platí slávny výrok sv. Augustína, oplývajúci realizmom a nadprirodzenou múdrosťou: „Ak ma ťaží, pretože som tu pre vás, mám útechu v tom, že som s vami. Pretože pre vás som biskupom, s vami som kresťanom. To prvé meno hovorí o zodpovednosti, to druhé o milosti. Prvé značí nebezpečenstvo, druhé spásu.“⁵⁷ Vďaka pastoračnej láske sa zodpovednosť stáva službou a nebezpečenstvo sa premieňa na príležitosť rásť a dozrievať. Biskupská služba je nielen prameňom svätosti pre druhých, ale aj motívom posväcovania sa pre toho, kto umožňuje Božej láske prechádzať vlastným srdcom a životom.

Synodálni otcovia zosumarizovali niektoré požiadavky tejto cesty. Predovšetkým zdôraznili krstný a birmovný charakter, ktorý nás od začiatku nášho kresťanského života robí skrze teologálne čnosti schopnými veriť v Boha, dúfať v neho a milovať ho. Duch Svätý zasa vylieva svoje dary a napomáha náš rast v dobre prostredníctvom morálnych čností, ktoré nášmu duchovnému životu dávajú aj konkrétnu ľudskú podobu.⁵⁸ V sile krstu, ktorý biskup prijal rovnako ako každý kresťan, má podiel na duchovnosti zakorenenej v Kristovom vtelení a prejavujúcej sa v nasledovaní Krista podľa evanjelia. Z toho dôvodu má biskup podiel na povolani na svätosť, vlastnom všetkým veriacim. Preto musí zveľaďovať život modlitby a hlbokkej viery a vkladať všetku svoju dôveru v Boha, vydávajúc svoje svedectvo evanjeliu v ochotnej poslušnosti podnetom Ducha Svätého a venujúc zvláštnu synovskú oddanosť Panne Márii, dokonalej učiteľke duchovného života.⁵⁹

Biskupova spiritualita bude aj spiritualitou spoločenstva, prežívanou v harmónii s inými pokrstenými veriacimi, ktorí sú spolu s ním deťmi jedného Otca na nebesiach a jednej matky na zemi – svätej Cirkvi. Podobne ako všetci veriaci v Krista, aj on potrebuje potravu pre svoj duchovný život, ktorou je živé a účinné slovo evanjelia a živý chlieb Eucharistie, pokrm večného života. Pre svoju ľudskú krehkosť je aj biskup povolaný často a pravidelne pristupovať k sviatosti zmierenia, aby tak získal dar milosrdenstva, ktorého služobníkom sa stal aj on sám. A preto vedomý si svojich ľudských slabostí a hriechov, každý biskup spolu so svojimi kňazmi prežíva sviatosť zmierenia ako hlbokú osobnú potrebu a opätovne očakávanú milosť, aby tak podnecoval svoje úsilie o svätosť vo vykonávaní svojej služby. Takto viditeľným spôsobom odкрýva tajomstvo Cirkvi, ktorá je sama osebe svätá, no pozostáva aj z hriešnikov, ktorí potrebujú odpustenie.

Tak ako všetci kňazi, a najmä v špecifickom spoločenstve s kňazmi svojej diecézy, má sa aj biskup usilovať kráčať osobitnou duchovnou cestou. Na svätosť je povolaný aj z ďalšieho dôvodu, pochádzajúceho z biskupskej vysviacky. Biskup teda žije podľa viery, nádeje a lásky, lebo je služobníkom Pánovho slova a zmierenia i duchovného napredovania Božieho ľudu. Musí byť svätý, pretože musí slúžiť Cirkvi ako učiteľ, posväcovateľ a vodca. Ako taký musí aj Cirkev hlbšie a vrúcnejšie milovať. Každý biskup sa premieňa na Krista, aby miloval

⁵⁶ DRUHÝ Vatikánsky koncil: dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, 40.

⁵⁷ *Sermo* 340, I: PL 38, 1483.

⁵⁸ Porov. *Katechismus Katolíckej cirkvi*. 1804, 1839.

⁵⁹ Porov. *Propositio* 7.

Cirkev s láskou Krista Ženícha a aby bol v Cirkvi služobníkom jej jednoty, umožňujúc jej stať sa „zhromaždeným ľudom skrze jednotu Otca, Syna a Ducha Svätého“.⁶⁰

Špecifická spiritualita biskupa, ako opakovane zdôrazňovali synodálni otcovia, je ešte viac obohatená o milosť obsiahnutú v plnosti kňazstva, ktorej sa mu dostáva vo chvíli jeho vysviacky. Ako pastier stáda a služobník evanjelia Ježiša Krista v nádeji sa biskup musí zamýšľať a pričiňovať, ako v sebe jasne ukázať osobu samého Krista, Najvyššieho pastiera. *Rímsky pontifikál* túto požiadavku vyjadruje explicitne: „Prijmi mitru, a nech ťa osvieti žiara svätosti, aby si pri zjavení Najvyššieho pastiera mohol prijať neporušiteľný veniec slávy.“⁶¹

Biskup teda neustále potrebuje Božiu milosť, ktorá ho posilňuje a zdokonaľuje jeho ľudskú prirodzenosť. Spolu s apoštolom Pavlom môže povedať: „*On nás urobil súcich za služobníkov Novej zmluvy*“ (2 Kor 3, 6). Potrebné je zdôrazniť, že apoštolská služba je pre biskupa prameňom spirituality, z ktorého by mal získavať všetky duchovné prostriedky, ktoré mu pomôžu rásť v svätosti a objaviť pôsobenie Ducha Svätého v Božom ľude zverenom do jeho pastoračnej starostlivosti.⁶²

Duchovná cesta biskupa sa v tejto perspektíve spája s pastoračnou láskou, ktorá sa musí oprávnene pokladať za dušu jeho apoštolátu, ako aj apoštolátu kňazov a diakonov. Nie je to iba záležitosť *existencie*, ale v skutočnosti *proexistencie*, to znamená cesty života inšpirovanej najvyšším vzorom Krista Pána, ktorá sa stravuje v úplnom uctievaní Otca a v službe bližnému. Druhý vatikánsky koncil správne uvádza, že pastieri, na obraz Krista, musia plniť svoju službu so svätosťou a zápalom, s pokorou a odvahou a „takto konaná služba sa stane aj pre nich výbornou cestou k svätosti“.⁶³ Žiaden biskup nesmie pochybovať, že vrcholom kresťanskej svätosti je ukrižovaný Kristus v jeho najvyššom sebadarovaní Otcovi a svojim bratom a sestrám v Duchu Svätom. Z toho dôvodu pripodobnenie sa Kristovi a účasť na jeho utrpení (porov. *1 Pt* 4, 15) sa stáva kráľovskou cestou biskupovej svätosti uprostred svojho ľudu.

Mária, Matka nádeje a učiteľka duchovného života

14. Biskup nájde podporu na svoj duchovný život aj v materskej prítomnosti Panny Márie – *Mater spei et spes nostra*, ako ju Cirkev vzýva. Preto bude živiť autentickú a synovskú oddanosť Márii a bude sa cítiť povoláný pretvoriť jej *fiat* na svoje vlastné, opätovne zakúšajúc a každodenne aktualizujúc Ježišovo zverenie Márie pod krížom svojmu milovanému učeníkovi a milovaného učeníka Márii (porov. *Jn* 19, 26 - 27). Rovnako je povoláný odrážať jednotnú a vytrvalú modlitbu Kristových učeníkov a apoštolov spolu s Ježišovou matkou v príprave na Turíce. Táto ikona rodiacej sa Cirkvi ukazuje nerozlučné puto spájajúce Máriu s nástupcami apoštolov (porov. *Sk* 1, 14).

Svätá Matka Božia bude teda učiteľkou biskupa v počúvaní Božieho slova a v pohotovom uvádzaní ho do praxe, ako verného učeníka jediného Učiteľa, v pevnej viere, dôvernej nádeji

⁶⁰ Sv. CYPRIÁN: *De oratione dominica*, 23: PL 4: 553; porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil: dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, 4.

⁶¹ *Obrad biskupskej vysviacky*: odovzdanie mitry.

⁶² Porov. *Propositio* 7.

⁶³ DRUHÝ Vatikánsky koncil: dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, 41.

a horlivej láske. Ako bola Mária „pamiatkou“ vtelenia Slova v prvej kresťanskej komunite, tak sa musí stať biskup strážcom a sprostredkovateľom živej tradície v spoločenstve so všetkými ostatnými biskupmi, v jednote a pod vedením Petrovho nástupcu.

Biskupova solídna mariánska úcta sa bude neustále opierať o liturgiu, kde je Panna Mária osobitne prítomná pri slávení tajomstiev spásy a pre celú Cirkev slúži ako vzor poslušnosti a modlitby, duchovnej obety a materstva. Biskupovou úlohou bude zaistiť, aby sa liturgia vždy javila „ako ‚exemplárna forma‘, prameň inšpirácie, konštantný orientačný bod a posledný cieľ“ pre mariánsku úctu Božieho ľudu.⁶⁴

Verný tomuto princípu, bude biskup takisto živiť svoju osobnú a spoločnú mariánsku zbožnosť nábožnými praktikami schválenými a odporúčanými Cirkvou, najmä recitovaním evanjeliového kompendia, ktorým je posvätný ruženec. Biskup s osobnou skúsenosťou tejto modlitby, sústredenej na rozjímanie o spásnych udalostiach Kristovho života, s ktorým bola jeho svätá matka veľmi úzko spojená, je povolaný byť aj jej horlivým šíriteľom.⁶⁵

Zverenie sa Božiemu slovu

15. Zhromaždenie Biskupskej synody označilo niekoľko prostriedkov nevyhnutných na podporu a pokrok v duchovnom živote.⁶⁶ Na prvom mieste medzi nimi je čítanie a rozjímanie o Božom slove. Každý biskup by sa mal vždy odovzdať a aj sa cítiť odovzdaný „*Bohu a slovu jeho milosti: ono má moc budovať a dať dedičstvo medzi všetkými posvätenými*“ (Sk 20, 32). Skôr ako sa biskup stane sprostredkovateľom Božieho slova, spolu so svojimi kňazmi a rovnako ako každý veriaci i ako samotná Cirkev musí byť poslucháčom tohto slova. Mal by žiť „vnútri“ slova a nechať sa ním chrániť a živiť akoby materským lonom.⁶⁷ Spolu so sv. Ignáčom Antiochijským musí biskup povedať: „Odovzdávam sa evanjeliu ako Kristovmu telu.“⁶⁸ Každý biskup si tak vezme k srdcu známe napomenutie sv. Hieronyma, citované na Druhom vatikánskom koncile: „Neznalosť Písma je neznalosťou Krista.“⁶⁹ Neexistuje primát svätosti bez pozorného počúvania Božieho slova, ktoré je ukazovateľom i pokrmom svätosti.

Zveriť sa Božiemu slovu a uchovávať ho ako Panna Mária, *Virgo audiens*,⁷⁰ si vyžaduje uvádzať do praxe určité pomôcky neustále predkladané tradíciou a duchovnou skúsenosťou Cirkvi. Tie zahŕňajú predovšetkým časté osobné čítanie a pozorné pravidelné štúdium Svätého písma. Biskup by sa márne pokúšal kázať slovo iným, keby ho najprv sám nepočul zvnútra.⁷¹ Bez častého kontaktu so Svätým písmom by bol biskup len ťažko dôveryhodným služobníkom nádeje, keďže, ako nám pripomína sv. Pavol, všetko to „*bolo napísané nám na poučenie, aby sme skrze trpezlivosť a útechu Z Písma mali nádej*“ (Rim 15,4). Stále platí aj to,

⁶⁴ Porov. KONGREGÁCIA PRE BOŽÍ KULT A DISCIPLÍNU SVIATOSTÍ: *Direktórium o ľudovej zbožnosti a liturgii. Zásady a usmernenia* (17. decembra 2001), 184; Vatikán. 2002.

⁶⁵ Porov. JÁN PAVOL II.: apoštolský list *Rosarium virginis Mariae* (16. októbra 2002), 43; *MS* 95 (2003), 35 - 36.

⁶⁶ Porov. *Propositio* 8.

⁶⁷ Porov. PAVOL VI.: apoštolská exhortácia *Evangelii nuntiandi* (8. decembra 1975), 59; *AAS* 68 (1976), 50.

⁶⁸ *Ad Philadelphenses* 5: *PC* 5, 700.

⁶⁹ *Comm. in Is.*, Prol.: *PL* 24, 17; porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: dogmatická konštitúcia o Božom zjavení *Dei verbum*, 25.

⁷⁰ Porov. PAVOL VI.: apoštolská exhortácia *Marialis cultus* (2. februára 1974), 17; *AAS* 66 (1974), 128.

⁷¹ Porov. SV. AUGUSTÍN: *Sermo* 179, 1: *PL* 38, 966. 72 *In Lev. hom.*, VI: *PC* 12, 474 C.

čo napísal Origenes: „Toto sú dve činnosti biskupa: učiť sa od Boha častým čítaním Svätého písma a meditáciou, a učiť ľud. Ale nech učí len veci, ktoré sa on sám naučil od Boha.“⁷²

Zhromaždenie synody opäť vyzdvihlo dôležitosť *lectio* a *meditatio* Božieho slova v živote pastierov a v ich službe spoločenstvu. Ako som napísal v apoštolskom liste *Novo millennio ineunte*, „zvlášť je potrebné, aby sa počúvanie Božieho slova stalo živým stretaním podľa starej, ale ešte vždy platnej tradície *lectio divina*, ktorá nám umožňuje čerpať z biblického textu živé slovo, ktoré nám kladie otázky, usmerňuje a stvárnjuje život“.⁷³ Počas rozjímania a *lectio* sa srdce, ktoré už predtým prijalo slovo, otvára kontemplácii Božieho diela a následne obráteniu myšlienok a života k nemu, sprevádzané túžobnou prosbou o odpustenie a milosť.

Živiť sa Eucharistiou

16. Práve tak, ako stojí veľkonočné tajomstvo v strede života a poslania Dobrého pastiera, zaujíma prvé miesto Eucharistia v živote a poslaní biskupa, ako aj každého kňaza. V každodennom slávení svätej omše sa biskup obetuje spolu s Kristom. Keď sa toto slávenie odohráva v katedrálnom chráme alebo v iných kostoloch, najmä farských, za prítomnosti a aktívnej účasti veriacich, biskup stojí pred všetkými ako *sacerdos et pontifex*, pretože koná v Kristovom mene a mocou jeho Ducha, a ako *hiereus*, svätý kňaz, zasvätený vykonávaniu svätých tajomstiev oltára, ktoré ohlasuje a vysvetľuje svojím kázaním.⁷⁴

Biskup prejavuje svoju lásku k Eucharistii aj vtedy, keď v priebehu dňa venuje pomerne dlhý čas adorácii pred svätostánkom. Tu otvára svoje srdce Pánovi, aby bolo naplnené a stvárnňované láskou vyliatou na kríži veľkým Pastierom, ktorý za svoje ovce obetoval svoju krv a dal svoj život. K nemu dvíha biskup svoju modlitbu a prihovára sa za ovce, ktoré mu boli zverené.

Modlitba a liturgia hodín

17. Druhým prostriedkom, na ktorý poukazovali synodálni otcovia, je modlitba, najmä modlitba stúpajúca k Pánovi pri slávení *liturgie hodín*, ktorá zostáva charakteristickou modlitbou kresťanského spoločenstva, konaná v mene Krista a pod vedením Ducha Svätého.

Samotná modlitba je osobitnou povinnosťou biskupa, ako aj všetkých, ktorí „dostali dar povolania na život osobitného zasvätenia. Modlitba ich svojou podstatou robí pripravenjšími na kontemplatívnu skúsenosť“.⁷⁵ Sám biskup nesmie zabudnúť, že je nástupcom apoštolov, ktorých Kristus ustanovil predovšetkým na to, aby „boli s ním“ (*Mk* 3, 14), a ktorí na začiatku svojho poslania urobili slávnostné vyhlásenie, ktoré je programom života: „*My sa budeme celkom venovať modlitbe a službe slova*“ (*Sk* 6, 4). Biskup bude pre veriacich opravdivým učiteľom modlitby iba vtedy, ak sa bude opierať o svoju vlastnú skúsenosť dialógu s Bohom a v každej chvíli sa bude vedieť obracať na Boha slovami žalmistu: „*Na tvoje slovo sa najviac spolieham*“ (*Ž* 119, 114). Práve z modlitby bude môcť čerpať nádej,

⁷² *In Lev. hom.*, VI: PC 12, 474 C.

⁷³ Č. 39: AAS 93 (2001), 294.

⁷⁴ Porov. PSEUDO-DIONYSIUS AREOPAGITA: *De Ecclesiastica Hierarchia*, III: PG 3, 512; SV. TOMÁŠ AKVINSKÝ: S. Th. II - II, q. 187, a. 5.

⁷⁵ JÁN PAVOL II.: apoštolský list *Novo millennio ineunte* (6. januára 2001). 34: AAS 93 (2001), 290.

ktorou potom akoby nainfikuje veriacich. Lebo modlitba je významným miestom, kde nádej nachádza svoje vyjadrenie i obživu, keďže je podľa slov sv. Tomáša Akvinského „sprostredkovateľkou nádeje“.⁷⁶

Biskupova osobná modlitba bude celkom osobitným spôsobom modlitbou typicky apoštolskou, teda modlitbou, v ktorej bude prednášať Otcovi prosby za všetky potreby zvereného mu ľudu. V *Rímskom pontifikáli* je to posledná úloha novozvoleného biskupa pred úkonom vkladania rúk: „Chceš sa neúnavne modliť k všemohúcemu Bohu za svätý ľud a bez hany plniť veľkňazský úrad?“⁷⁷ Biskup sa osobitným spôsobom modlí aj za svätosť svojich kňazov, za povolania do kňazskej služby i do zasväteného života, aby sa tak v Cirkvi čoraz viac vzťahovala misijná a apoštolská angažovanosť.

Môžeme vzhľadom na *liturgiu hodín*, ktorá je určená na posvätenie a zameranie celého dňa chválením Boha, nepripomenúť významné stanovisko Druhého vatikánskeho koncilu? „A keď tento obdivuhodný chválospev náležite prednášajú kňazi a iné na to od Cirkvi poverené osoby, alebo ak sa ho modlia veriaci spolu s kňazom schváleným spôsobom, vtedy je to naozaj hlas nevesty, ktorá sa prihovára Ženíchovi, ba priam modlitba Krista spolu s jeho vlastným telom (totiž Cirkvou) k Otcovi. Preto všetci, ktorí to plnia, konajú cirkevnú službu a zároveň majú účasť na najväčšom vyznačení Kristovej nevesty, pretože keď vzdávajú chvály Bohu, stoja pred trónom Božím v mene matky Cirkvi.“⁷⁸ Píšuc o modlitbe *liturgie hodín*, môj predchodca blahej pamäti Pavol VI. ju nazval „modlitbou miestnej cirkvi“, ktorá vyjadruje „pravú podstatu modliacej sa Cirkvi“.⁷⁹ V *consecratio temporis*, uskutočňovanom v *liturgii hodín*, sa napĺňa *laus perennis*, ktorá je predchodkyňou a predobrazom nebeskej liturgie, spojitom jednoty s anjeli a so svätými, oslavujúcimi Božie meno vo večnosti. Biskup sa teda natoľko stane mužom nádeje, nakoľko vnikne do eschatologického dynamizmu modlitby žalmov. V žalmoch zaznieva *vox sponsae*, ktorý privoláva svojho Ženicha.

Preto sa každý biskup modlí „so“ svojím ľudom a „za“ svoj ľud. On sám má podporu a pomoc v modlitbe svojich kňazov, diakonov, zasvätených osôb a laikov každého veku. Uprostred nich je biskup učiteľom a podporovateľom modlitby. Nielenže predkladá to, o čom sám rozjímal, ale kresťanom otvára cestu k samotnej meditácii. Známa zásada *contemplata aliis tradere* sa tak stáva *contemplationem aliis tradere*.

Cesta evanjeliových rád a blahoslavenstiev

18. Všetkým svojim učeníkom, ale obzvlášť tým, ktorí ho chcú ešte počas pozemského života nasledovať tak ako apoštoli, ponúka Pán cestu evanjeliových rád. Okrem toho, že tieto rady sú darom Najsvätejšej Trojice pre Cirkev, sú aj odrazom života Trojice v každom veriacom.⁸⁰ Obzvlášť je to v prípade biskupa, ktorý je ako nástupca apoštolov povolaný nasledovať Krista na ceste vedúcej k dokonalosti lásky. A preto je posvätený tak, ako bol posvätený Ježiš. Biskupov život radikálne závisí od Krista a jeho vyžarovaním pred Cirkvou aj pred svetom.

⁷⁶ SV. TOMÁŠ AKVINSKÝ: *S. Th. II - II q. 17, a. 2.*

⁷⁷ *Obrad biskupskej vysviacky*: Povinnosti zvoleného.

⁷⁸ Konštitúcia o posvätnéj liturgii *Sacrosanctum concilium*, 84 - 85.

⁷⁹ Apoštolská konštitúcia *Laudis canticum* (1. novembra 1970): *AAS* 63 (1971), 532.

⁸⁰ Porov. JÁN PAVOL II.: posynodálna apoštolská exhortácia *Vita consecrata* (25. marca 1996), 20 - 21: *AAS* 88 (1996), 393 - 395.

Jeho život musí odrážať Kristov život, čiže aj Kristovu poslušnosť Otcovi „*až na smrť; až na smrť na kríži*“ (Flp 2, 8), jeho čistú lásku, jeho chudobu, ktorá je absolútnou slobodou vo vzťahu k všetkým pozemským dobrám.

Takto môže biskup viesť svojim príkladom nielen tých členov Cirkvi, ktorí sú povolani nasledovať Krista v zasvätenom živote, ale aj kňazov, ktorým sa takisto predkladá radikalizmus svätosti v súlade s duchom evanjeliových rád. V skutočnosti sa takýto radikalizmus týka všetkých veriacich, aj laikov, pretože „je základnou a oprávnenou požiadavkou, ktorá vychádza z Ježišovej výzvy ísť za ním a napodobňovať ho v sile dôverného spoločenstva s ním, ktoré sa uskutočňuje skrze Ducha“.⁸¹

Veriaci by mali mať možnosť vidieť v biskupovej tvári vlastnosti, ktoré sú darom milosti a ktoré v blahoslavenstvách vytvárajú portrét samotného Krista: tvár chudoby, nežnosti a smädu po spravodlivosti; milosrdná tvár Otca a mierumilovného muža, tvorcu pokoja; čistá tvár toho, kto hľadá neustále a jedine na Boha. Takisto by mali vidieť vo svojom biskupovi tvár toho, ktorý zjavuje Ježišov súcit so zarmútenými, a dnes tak ako v minulosti tvár naplnenú silou a vnútornou radosťou prenasledovaného za pravdu evanjelia.

Čnosť poslušnosti

19. Nesúc v sebe tieto Ježišove ľudské črty, biskup sa stáva aj vzorom a podporovateľom spirituality spoločenstva, starostlivo a bedlivo pracujúc na budovaní Cirkvi, aby tak všetko, čo hovorí a koná, robil na znak synovskej oddanosti v Kristovi a v Duchu Svätom láskyplnému plánu Otca. Ako učiteľ svätosti a služobník posväcovania svojho ľudu je biskup povolaný verne vykonávať vôľu Otca. Biskupova poslušnosť musí byť v súlade s príkladom – sotva by to mohlo byť inak – poslušnosti samotného Krista, ktorý povedal, že nezostúpil z neba, aby plnil svoju vôľu, ale vôľu toho, ktorý ho poslal (porov. Jn 6, 38; Flp 2, 7 - 8).

Kráčajúc v Kristových stopách, biskup je poslušný evanjeliu a cirkevnej Tradícii; vie čítať znamenia čias a v Petrovej službe a biskupskej kolegialite spoznávať hlas Ducha Svätého. V apoštolskej exhortácii *Pastores dabo vobis* som zdôraznil apoštolský, komunitný a pastoračný charakter kňazskej poslušnosti. Tieto prvky sa, prirodzene, objavujú oveľa zreteľnejšie v poslušnosti biskupa. Plnosť sviatosti kňazstva, ktorú prijal, ho stavia do zvláštneho vzťahu s Petrovým nástupcom, s členmi biskupského kolégia a s jeho vlastnou partikulárnou cirkvou. Musí sa cítiť byť zaviazaný intenzívne prežívať tento vzťah s pápežom a so svojimi bratmi biskupmi v úzkom spojení jednoty a spolupráce a takto odpovedať na Boží plán, ktorý chcel neoddeliteľne zjednotiť apoštolov okolo Petra. Toto hierarchické spoločenstvo biskupa s najvyšším kňazom posilňuje jeho schopnosť silou prijatej sviatosti sprítomňovať Ježiša Krista, neviditeľnú hlavu Cirkvi.⁸²

Apoštolský aspekt poslušnosti je nevyhnutne spojený s komunitárnym aspektom, keďže episkopát je vo svojej prirodzenosti „jeden a nedeliteľný“.⁸³ Ako výsledok tohto rozmeru je

⁸¹ JÁN PAVOL II.: posynodálna apoštolská exhortácia *Pastores dabo vobis* (5. marca 1992), 27: MS 84 (1992), 701.

⁸² Porov. č. 28: MS 84 (1992), 701 – 703.

⁸³ DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, 18.

biskup povolaný žiť poslušnosť prekonávaním všetkých pokušení smerujúcich k individualizmu a v širšom kontexte poslania biskupského kolégia prijatím na seba záujem o dobro celej Cirkvi.

Ako vzor pozorného počúvania sa bude biskup prostredníctvom modlitby a rozlišovania snažiť porozumieť Božej vôli v tom, čo Duch Svätý hovorí Cirkvi. Uplatňujúc svoju autoritu evanjeliovým spôsobom, bude pripravený na dialóg so svojimi spolupracovníkmi a veriacimi a tak bude budovať účinné vzájomné porozumenie.⁸⁴ To mu umožní pastoračne zapojiť dušpastiersku dôstojnosť a zodpovednosť každého člena Božieho ľudu, vyváženým a jasným spôsobom podporujúc ich iniciatívneho ducha. Veriacim je potrebné pomáhať rásť k zodpovednej poslušnosti, ktorá im umožní aktívne sa angažovať v pastoračnej činnosti.⁸⁵ V tom je stále aktuálne povzbudenie, ktoré sv. Ignác Antiochijský adresoval Polykarpovi: „Nech sa nič nedeje bez tvojej vôle, ale ani ty nič nerob bez Božej vôle“.⁸⁶

Duch a prax chudoby u biskupa

20. Synodálni otcovia, ako znak kolegiálnej jednoty, odpovedali na moju výzvu, ktorú som vyjadril pri úvodnej omši zhromaždenia Biskupskej synody, aby sa evanjeliové blahoslavenstvo chudoby považovalo za nevyhnutnú podmienku plodnej biskupskej služby v dnešných okolnostiach. Aj tu, uprostred zasadnutia biskupov, sa akoby vynorila postava Krista Pána, ktorý „uskutočnil dielo vykúpenia v chudobe a prenasledovaní“ a ktorý pozýva Cirkev, a predovšetkým jej pastierov, „kráčať po tej istej ceste, aby sprostredkovala ľuďom ovocie spásy“.⁸⁷

A preto biskup, ktorý chce byť autentickým svedkom a služobníkom evanjelia nádeje, musí byť *vir pauper*. Vyžaduje si to svedectvo, ktoré je povoláný vydávať chudobnému Kristovi. Takisto si to vyžaduje záujem Cirkvi o chudobných, ktorých si prednostne vyberá. Biskupovo rozhodnutie vykonávať svoje poslanie v chudobe nepochybne prispieva k vytváraniu Cirkvi ako „domova pre chudobných“.

Toto rozhodnutie poskytuje biskupovi aj osobnú slobodu vo vykonávaní jeho služby a umožňuje mu účinne sprostredkovať ovocie spásy. Autorita biskupa sa musí vykonávať s neúnavnou srdečnosťou a nevyčerpatel'nou veľkodušnosťou. Od biskupa si to vyžaduje úplnú dôveru v prozreteľnosť nebeského Otca, štedré delenie sa o dobrá, jednoduchý životný štýl a neustálu osobnú konverziu. Iba takto bude biskup schopný mať účasť na zápasoch a utrpeniach Božieho ľudu, pretože nie je povolaný ho iba viesť a živiť, ale musí mu ukázať aj bratskú solidarnosť, prežívať spolu s ním jeho problémy a pomáhať mu živiť jeho nádej.

Svoju službu bude biskup vykonávať účinne, ak jeho vlastný život bude jednoduchý, triezvy a zároveň činný a štedrý, a ak tých, ktorí majú v našej spoločnosti iba nepatrný význam, nebude odsúvať na okraj, ale skôr do stredu kresťanského spoločenstva.⁸⁸ A takmer bez toho,

⁸⁴ Porov. *tamže*, 27, 37.

⁸⁵ Porov. *Propositio* 10.

⁸⁶ *Ad Polycarpum*: IV: PC 5, 721.

⁸⁷ DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, 8.

⁸⁸ Porov. *Propositio* 9.

žeby si to uvedomil, bude podporovať „kreativitu lásky“, ktorá prinesie ovocie nielen v účinnosti ponúkanej pomoci, ale aj v schopnosti žiť v duchu bratskej spoluúčasti. V Cirkvi za čias apoštolov, ako to jasne dosvedčujú *Skutky apoštolov*, chudoba niektorých členov komunity volala po solidarite druhých, s úžasným výsledkom, že „*medzi nimi nebolo núdzneho*“ (Sk 4, 34). Cirkev musí niesť toto prorocké svedectvo pred svetom zaplaveným problémami hladu a nerovnosti medzi národmi. V tejto perspektíve spoluúčasti a jednoduchosti života bude biskup spravovať dobrá Cirkvi ako „dobrý otec rodiny“ a starostlivo zabezpečiť, aby sa použili na osobitné, Cirkvi vlastné ciele: uctievanie Boha, podpora jej služobníkov, diela apoštolátu a charitatívne iniciatívy pre chudobných.

Titul *procurator pauperum* sa vždy aplikoval na pastierov Cirkvi. Tak to musí byť aj dnes, aby sa týmto spôsobom sprítomňovalo evanjelium Ježiša Krista a oslovovalo ľudí ako prameň nádeje pre všetkých, ale najmä pre tých, ktorí môžu očakávať od samotného Boha dôstojnejší život a lepšiu budúcnosť. Povzbudená príkladom svojich pastierov, musí Cirkev praktizovať „prednostnú voľbu pre chudobných“, ktorú som označil za program pre tretie tisícročie.⁸⁹

S mravnou čistotou slúžiť Cirkvi, ktorá odráža čistotu Krista

21. „Prijmi prsteň, znamenie vernosti, a ozdobený neporušenou vierou, bez úhony chráň svätú Cirkev, ktorá je Božou snúbenicou.“ Tieto slová *Rímskeho pontifikátu*⁹⁰ vyzývajú biskupa uvedomiť si, že prijal záväzok odrážať čistú lásku Krista k všetkým veriacim. Predovšetkým je povolaný podporovať medzi veriacimi vzťahy inšpirované rešpektom a hodnotou, ktoré prislúchajú rodine, kde prekvitá láska v súlade s povzbudením apoštola Petra: „*Preto sa zo srdca navzájom vrúcne milujte! Veď ste sa znovuzrodili nie z porušiteľného semena, ale z neporušiteľného: Božím slovom, živým a večným*“ (1 Pt 1, 22 - 23).

Povzbudzujúc kresťanov svojím príkladom a slovami, aby obetovali svoje telá ako živú a svätú obeť páčiacu sa Bohu (porov. Rim 12, 1), musí biskup každému pripomínať, že „*tvárnosť tohto sveta sa pomíňa*“ (1 Kor 7, 31) a že je našou povinnosťou, „*aby sme očakávali blahoslavenú nádej a príchod slávy ... Ježiša Krista*“ (Tit 2, 13). Obzvlášť blízko stojí s otcovskou láskou v svojej pastoračnej starostlivosti pri všetkých, ktorí si vybrali zasvätený život, zaviazali sa žiť podľa evanjeliových rád a ponúkajú svoju vzácnu službu Cirkvi. Bude podporovať a povzbudzovať kňazov, ktorí, povolani z Božej milosti, slobodne prijali záväzok celibátu pre nebeské kráľovstvo, a pripomínať sebe aj im evanjeliové a duchovné dôvody tohto rozhodnutia, takého dôležitého pre službu Božiemu ľudu. V Cirkvi a vo svete v súčasnosti je svedectvo čistej lásky na jednej strane formou duchovnej terapie pre ľudstvo a na strane druhej formou protestu proti idolatrii sexuálnych pudov.

V dnešnom sociálnom kontexte musí biskup zostať zvlášť blízko pri svojom stáde a najmä pri svojich kňazoch, otcovsky sa zaujímať o ich asketické a duchovné ťažkosti a poskytovať im patričnú podporu vo vernosti ich povolaniu a požiadavkám príkladu svätého života vo

⁸⁹ Porov. apoštolský list *Novo millennio ineunte* (6. januára 2001), 49: AAS 93 (2001), 302.

⁹⁰ *Obrad biskupskej vysviacky*: Odovzdanie prsteňa.

vykonávaní služby. V prípade ťažkých pádov, a ešte viac činov, ktoré škodia evanjeliovému svedectvu, najmä ak sa týkajú služobníkov Cirkvi, musí biskup zostať pevný, rozhodný, spravodlivý a pokojný. Jeho úlohou je pohotovo zasiahnuť podľa stanovených kánonických noriem, pre nápravu a duchovné dobro zasvätených služobníkov, kvôli odškodneniu pohoršenia a nastoleniu spravodlivosti a všetkého, čo sa vyžaduje na ochranu a pomoc obetiam.

Slovom a príkladom i bdelym a otcovským konaním biskup naplňa svoju povinnosť ponúknuť svetu vo svojich služobníkoch i veriacich pravdu o Cirkvi, ktorá je svätou a čistou. Keď tak koná, kráča ako pastier na čele svojho stáda, ako Kristus - Ženich, ktorý dal svoj život za nás a všetkým nám zanechal príklad čistej a panenskej lásky, ktorá je preto všeobecná a prináša ovocie.

Animátor spirituality spoločenstva a poslania

22. V apoštolskom liste *Novo millennio ineunte* som poukázal na potrebu „urobiť z Cirkvi dom a školu spoločenstva“.⁹¹ Tento postreh mal široký ohlas a bol vyzdvihnutý synodálnym zhromaždením. Pochopiteľne, biskup má ako prvý na svojej duchovnej ceste úlohu podporovať a povzbudzovať spiritualitu spoločenstva a neúnavne pracovať, aby sa z nej stal základný výchovný princíp všade tam, kde sa uskutočňuje ľudská a kresťanská formácia: vo farnostiach, v katolíckych združeniach, cirkevných hnutiach, katolíckych školách a mládežníckych skupinách. Biskup bude mať zvláštny záujem zabezpečiť, aby sa spiritualita spoločenstva zakorenila a vzrastala na miestach, kde sú vychovávaní budúci kňazi, to znamená v seminároch a rehoľných noviciátoch, v rehoľných domoch, v inštitútoch a na teologických fakultách.

V tom istom apoštolskom liste som naznačil aj základnú líniu tohto napomáhania duchovnosti spoločenstva. Tu postačí dodať, že biskup musí zvlášť podporovať túto spiritualitu najmä medzi svojimi presbytermi, ako aj medzi diakonmi, rehoľníkmi a rehoľníčkami. Bude tak konať v osobných rozhovoroch a stretnutiach, ale aj na úrovni spoločenstva. Preto sa bude usilovať vytvoriť vo svojej partikulárnej cirkvi osobitné príležitosti, ktoré uľahčia počúvanie Ducha Svätého, „ktorý sa Cirkvi prihovára“ (*Sk 2, 7; 11* a ďalšie). Patria medzi ne obnovy, duchovné cvičenia a dni spirituality, ale aj múdre využívanie nových komunikačných prostriedkov, ak sa to ukáže vhodné kvôli väčšiemu účinku.

Podporovanie spirituality spoločenstva znamená pre biskupa aj posilňovanie spoločenstva s rímskym biskupom a jeho bratmi, obzvlášť v rámci tej istej biskupskej konferencie a cirkevnej provincie. Ako významný prostriedok prekonávania rizika izolácie a znechutenia vyplývajúceho z množstva problémov, ktoré treba riešiť, by mal biskup okrem modlitby hľadať pomoc v priateľskom a bratskom spoločenstve svojich bratov v biskupskej službe.

Spoločenstvo sa vo svojom trojičnom prameni a vzore vždy vyjadruje v poslaní, v misii. Misia je ovocím a logickým dôsledkom spoločenstva. Dynamický proces spoločenstva sa podporuje otvorenosťou k miestam a potrebám misie, vždy zabezpečujúc svedectvo jednoty,

⁹¹ Č. 43: *AAS* 93 (2001), 296.

aby mohol svet uverit', a vytvárajúc čoraz väčší priestor pre lásku, aby tak všetci ľudia získali trojičnú jednotu, z ktorej vyšli a na ktorú sú určení. Čím je spoločenstvo intenzívnejšie, tým viac podporuje misiu, najmä ak sa prežíva v chudobe lásky, ktorá dáva schopnosť kráčať ďalej a stretnúť sa s každým človekom, s každou skupinou alebo kultúrou so silou kríža, naším *spes unica* a najvyšším svedectvom Božej lásky, ktorá sa prejavuje aj ako láska všeobecného bratstva.

Cesta každodenného života

23. Duchovný realizmus nás učí, že biskup je povolaný prežívať svoje povolanie na svätosť v kontexte vonkajších i vnútorných ťažkostí - uprostred svojich vlastných, ale aj slabostí tých druhých -, v každodenných prekvapeniach a osobných i inštitucionálnych problémoch. To je stálou črtou života pastierov, ako to s poľutovaním priznáva sv. Gregor Veľký: „Po tom, čo doľahlo na moje plecia bremeno pastierskeho úradu, sa môj duch stal neschopným častejšieho rozjímania, pretože zostáva rozdelený medzi viacerými vecami. Som povinný posudzovať prípady cirkvi a kláštorov; často som povolaný zapojiť sa do života a konania jednotlivcov ... A keď je takto rozháraná myseľ nútená zaoberať sa mnohými vecami, kedy môže vstúpiť do seba a úplne sa sústrediť na kázanie bez toho, aby sa vyhýbala službe ohlasovania slova? Život strážcu musí byť vždy šľachetný a bdely.“⁹²

Ako protiklad odstredivých síl, ktoré sa snažia rozvrátiť jeho vnútornú jednotu, potrebuje biskup viesť pokojný život, schopný zaistiť jeho mentálnu, psychickú a citovú rovnováhu, ktorý mu umožňuje otvárať sa jednotlivcom aj spoločenstvám a ich potrebám ako ten, ktorý má skutočne účasť na ich rôznych radostných i smutných situáciách. Starostlivosť o svoje vlastné zdravie v jeho rôznych aspektoch je aj pre biskupa skutkom lásky k svojim veriacim a zárukou väčšej otvorenosti a pripravenosti na podnety Ducha Svätého. Tu je teda rada, ktorú navrhol na svojej poslednej synode žiarivý vzor pastiera, sv. Karol Boromejský: „Staráš sa o duše? Nezanedbávaj kvôli tomu starostlivosť o seba a nerozdávaj seba samého iným takým spôsobom, že z teba nič nezostane. Istotne musíš mať na pamäti duše, ktorých si pastierom, ale nezabúdaj na seba.“⁹³

Biskup by si mal preto uvedomiť, že musí mať vyrovnaný prístup k svojim rozmanitým povinnostiam a navzájom ich zosúlad'ovať: slávenie svätých tajomstiev a osobná modlitba, súkromné štúdium a pastoračné plánovanie, rozjímanie a oprávnený odpočinok. Podporovaný týmito cieľmi duchovného života nájde pokoj srdca a zakúsi hlboké spoločenstvo s Najsvätejšou Trojicou, ktorá si ho vybrala a zasvätila. S milosťou, ktorú mu Boh dáva, bude vykonávať svoju každodennú službu ako svedok nádeje, pozorný k potrebám Cirkvi a sveta.

Permanentná formácia biskupa

24. Úloha biskupa neúnavne napredovať na ceste svätosti, žijúc kristocentrickú a cirkevnú spiritualitu, bola na synodálnom zhromaždení úzko spojená s nevyhnutnou potrebou jeho permanentnej formácie. Ako to už bolo zdôraznené aj na predchádzajúcich synodách a opätovne potvrdené v apoštolských exhortáciách *Christifideles laici*, *Pastores dabo vobis* a

⁹² SV. GREGOR VEĽKÝ: *Horn. in Ez. I, II: PL 76, 908.*

⁹³ *Acta Ecclesiae Mediolanensis*, Milano, 1599, s. 1178.

Vita consecrata, permanentná formácia je potrebná pre všetkých veriacich a mala by sa považovať za obzvlášť potrebnú pre biskupa, ktorý nesie osobnú zodpovednosť za harmonické napredovanie všetkých v Cirkvi.

Pre biskupa, takisto ako pre kňazov a rehoľníkov, je permanentná formácia vnútornou požiadavkou jeho povolania a poslania. Prostredníctvom permanentnej formácie je schopný rozpoznať nové volania, ktorými Boh objasňuje pôvodné volanie a aplikuje ho na rôzne situácie. Po tom, ako počul apoštol Peter pri svojom prvom stretnutí s Kristom slová „nasleduj ma“ (porov. Mt 4, 19), opäť počul tento príkaz od Vzkrieseného, ktorý mu pred opustením tejto zeme predpovedal skúšky a ťažkosti jeho budúceho poslania a dodal: „*Pod' za mnou!*“ (Jn 21, 22). „Výzva ‚*pod' za mnou*‘ sprevádza celý život a činnosť apoštola, to ‚*pod' za mnou*‘ potvrdzuje výzvu a požiadavku vernosti až do smrti. To ‚*pod' za mnou*‘ môže znamenať aj nasledovať Krista v úplnom sebadarovaní sa v mučeníctve.“⁹⁴ Je jasné, že tu nejde iba o primeranú aktualizáciu, ktorú si vyžaduje poznanie situácie Cirkvi a sveta, ktorá by umožnila pastierom zaoberať sa súčasnými problémami s otvorenou myslou a so súcitným srdcom. Samo osebe je to už dobrým dôvodom na aktualizovanú permanentnú formáciu. No sú tu aj antropologické dôvody, založené na fakte, že samotný život je neustálou cestou smerom k zrelosti; ako aj teologické dôvody, hlboko spojené s prijatou sviatosťou: biskup v skutočnosti musí „s bdelou láskou strážiť“ ‚tajomstvo‘, ktoré mu bolo zverené pre dobro Cirkvi a ľudstva“.⁹⁵

Pravidelné dopĺňanie poznatkov, najmä niektorých dôležitejších tém, volá po väčšom priestore na počúvanie, spoločenstvo a dialóg s odborníkmi – biskupi, kňazi, rehoľníci a rehoľníčky, laici – cez výmenu pastoračných skúseností, vedeckých poznatkov a duchovných svedectiev, ktoré zaistia opravdivé osobné obohatenie. Aj s týmto cieľom zdôrazňovali synodálni otcovia užitočnosť špeciálnych kurzov formácie pre biskupov, ako napr. každoročné stretnutia organizované Kongregáciou pre biskupov, alebo stretnutia pre novovysvätených biskupov, usporadúvané Kongregáciou pre evanjelizáciu národov. Podobne odznel i návrh umožniť krátke kurzy formácie alebo dni Štúdia a obnovy, ako aj programy duchovných cvičení pre biskupov organizované patriarchálnymi synodami, biskupskými konferenciami na regionálnej a národnej úrovni, alebo kontinentálnymi zhromaždeniami biskupov.

Bolo by dobré, keby aj predstavitelia biskupských konferencií cítili zodpovednosť za uskutočňovanie prípravy a realizácie takýchto programov permanentnej formácie a povzbudzovali biskupov do účasti na nich, aby sa tak vytváralo väčšie spoločenstvo medzi nimi a zabezpečila účinnejšia pastoračná starostlivosť v jednotlivých diecézach.⁹⁶

Je evidentné, že tak ako samotná Cirkev, rozvíjajú sa aj pastoračné štýly, iniciatívy a formy biskupskej služby. Z toho dôvodu je potrebná obnova v súlade s normami kánonického práva a s ohľadom na nové výzvy a úlohy Cirkvi v spoločnosti. V tomto zmysle navrhlo synodálne zhromaždenie revíziu direktória *Ecclesiae imago*, vydaného 22. februára 1973 Kongregáciou

⁹⁴ JÁN PAVOL II.: posyn. apoštolská exhortácia *Pastores dabo vobis* (25. marca 1992). 70: AAS 84 (1992), 781.

⁹⁵ *Tamže*, 72: cit. miesto. 787.

⁹⁶ Porov. *Propositio* 12.

pre biskupov, a jeho adaptáciu na súčasné potreby a zmeny, ktoré sa udiali v Cirkvi a v pastoračnom živote.⁹⁷

Príklad svätých biskupov

25. Biskupi vždy nachádzali pre svoj život a službu, pre svoju duchovnú cestu a úsilie vykonávať pastoračnú činnosť povzbudenie v živote svätých pastierov. Vo svojej kázni počas eucharistického slávenia na záver synody, som vyzdvihol príklad svätých pastierov kanonizovaných v poslednom storočí ako svedectvo milosti Ducha Svätého, ktorý v Cirkvi nikdy nechýbal, ani nikdy chýbať nebude.⁹⁸

V dejinách Cirkvi, počnúc od apoštolov, vždy existoval význačný počet pastierov, ktorých učenie a svätosť sú schopné dať svetlo a smer pre duchovnú cestu biskupov tretieho tisícročia. Slávne svedectvo veľkých pastierov prvých storočí Cirkvi, zakladateľov partikulárnych cirkví, vyznávačov a mučeníkov, ktorí dali v čase prenasledovania svoj život za Krista, zostáva majákom, na ktorý sa môžu dnešní biskupi obracať a z ktorého môžu čerpať rady a povzbudenie vo svojej službe evanjeliu.

Mnohí z týchto biskupov boli príkladom v čnosti nádeje, keď v ťažkých časoch oživovali ducha svojho ľudu, po prenasledovaniach alebo nešťastiach obnovovali kostoly, stavali hospice pre pútnikov a chudobných, otvárali nemocnice, aby sa starali o chorých a starých. Mnohí ďalší boli osvietenými vodcami, ktorí otvorili nové cesty pre svoj ľud. V ťažkých časoch, s pohľadom upretým na ukrižovaného a vzkrieseného Krista, našu nádej, reagovali pozitívne a kreatívne na výzvy prítomnej chvíle. Na začiatku tretieho tisícročia sú ešte stále niektorí z tých pastierov medzi nami a majú nám čo povedať skúsenosťou viery, silne zakotvenej v kríži. Sú to pastieri, ktorí majú cit pre ľudské túžby a môžu ich vyzdvihnúť, očistiť a interpretovať vo svetle evanjelia a tak budovať budúcnosť spolu s ľudom zvereným do ich starostlivosti.

Každá partikulárna cirkev by mala teda zamerať svoju pozornosť na oslavu svojich vlastných svätých biskupov a pamätať na tých pastierov, ktorí čnosťou svojho svätého života a osvieteného učenia zanechali uprostred ľudu osobitné svedectvo hodné obdivu a lásky. Oni sú tými duchovnými strážcami, ktorí z neba vedú putujúcu Cirkev na jej ceste časom. Aby sa oživila pamiatka na týchto verných biskupov, ktorí vynikali vo svojej službe, odporučilo synodálne zhromaždenie, aby partikulárne cirkvi alebo, ak sa to viac hodí, biskupské konferencie umožnili veriacim spoznať životy týchto biskupov prostredníctvom obnovených životopisov, a keď si to okolnosti vyžadujú, pouvažovali nad možnosťou začať proces ich kanonizácie.⁹⁹

Aj dnes zostáva svedectvo plne uskutočňovaného duchovného a apoštolského života najväčším dôkazom moci evanjelia, ktorá premieňa jednotlivcov i spoločenstvá a ktorá umožňuje Božej svätosti prenikať do sveta a dejín. Už tu nachádzame ďalší zdroj nádeje,

⁹⁷ Porov, *Propositio* 13.

⁹⁸ Porov. č. 6: *AAS* 94 (2002), 116.

⁹⁹ Porov. *Propositio* 11.

najmä pre mladú generáciu, ktorá očakáva od Cirkvi tvorivé podnety a víziu schopnú inšpirovať ich úsilie obnoviť v Kristovi dnešnú spoločnosť.

III. KAPITOLA

UČITEĽ VIERY A POSOL SLOVA

„Chod'te do celého sveta a hlásajte evanjelium ...“ (Mk 16, 15)

26. Zmŕtvychvstalý Ježiš zveril svojim apoštolom poslanie „získavať učeníkov“ zo všetkých národov a učiť ich zachovávať všetko, čo im on sám prikázal. Úloha ohlasovať evanjelium celému svetu tak bola slávnostne zverená Cirkvi, spoločenstvu učeníkov ukrižovaného a vzkrieseného Pána. Táto úloha bude pokračovať až do konca sveta. Od začiatku bolo poslanie evanjelizovať neodmysliteľnou súčasťou identity Cirkvi. Apoštol Pavol si bol toho dobre vedomý, keď napísal: *„Ved' ak hlásam evanjelium, nemám sa čím chváliť; to je moja povinnosť a beda mi, keby som evanjelium nehlásal“* (1 Kor 9, 16).

Ak je povinnosť ohlasovať evanjelium vlastná celej Cirkvi a všetkým jej deťom, tak o to viac biskupom, ktorí v deň svojej vysviacky, keď sa zaradili medzi nástupcov apoštolov, prijali ako jednu zo základných úloh ohlasovanie evanjelia: *„Nech ich (ľudí) silou Ducha povolávajú k viere a nech v nich utvrdzujú živú vieru.“*¹⁰⁰

Biskupova evanjelizačná činnosť, ktorej cieľom je privádzať ľudí k viere alebo posilňovať v nich vieru, je význačným prejavom jeho duchovného otcovstva. Biskup tak môže opakovať s apoštolom Pavlom: *„Ved' keby ste mali hoc aj desaťtisíc vychovávateľov v Kristovi, otcov nemáte mnoho, lebo v Kristovi Ježišovi ja som vás splodil skrze evanjelium“* (1 Kor 4, 15). Práve vďaka tejto tvorivej sile, ktorá začína nový život v Duchu, sa biskupská služba javí vo svete ako znak nádeje pre ľud a pre každého jednotlivca.

Synodálni otcovia správne pripomenuli, že ohlasovanie Krista má vždy prvé miesto a že biskup je prvým ohlasovateľom evanjelia prostredníctvom svojich slov a svedectvom svojho života. Musí si byť vedomý súčasných výziev a mať odvahu čeliť im. Túto úlohu budú všetci biskupi ako služobníci pravdy vykonávať s odvahou a dôverou.¹⁰¹

Kristus v srdci evanjelia a človeka

27. Ohlasovanie evanjelia sa objavovalo ako prednostná téma v prejavoch synodálnych otcov, ktorí pri takých príležitostiach najrozmanitejšími spôsobmi pripomínali, že živým centrom ohlasovania evanjelia je Kristus, ukrižovaný a vzkriesený pre spásu všetkých ľudí.¹⁰²

Kristus je v skutočnosti srdcom evanjelizácie. Tá „má svoje ťažisko v samom Kristovi, ktorého treba poznať, milovať a nasledovať, aby sme mohli v ňom žiť trojičným životom a pretvárať s ním dejiny až po ich zavŕšenie v nebeskom Jeruzaleme. Je to program, ktorého hodnota sa nemení striedaním čias a kultúr, i keď prihliada na dobu a kultúru z hľadiska

¹⁰⁰ DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: dekrét o pastierskom úrade biskupov v Cirkvi *Christus Dominus*, 12; porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, 25.

¹⁰¹ Porov. *Propositiones* 14; 15.

¹⁰² Porov. *Propositiones* 14.

úprimného dialógu a účinnej komunikácie. Tento odveký program je aj našim programom pre tretie tisícročie“.¹⁰³

Od Krista, srdca evanjelia, sú odvodené všetky ostatné pravdy viery a vyžaruje z neho nádej pre celé ľudstvo. Kristus je totiž svetlom, ktoré ožaruje každého človeka, a všetci v ňom znovuzrodení prijímajú prvé ovocie Ducha, ktoré im pomáha naplňať nový zákon lásky.¹⁰⁴

Silou samotného apoštolského poslania je biskup uschopnený vovádzať svoj ľud do ťažiska tajomstva viery, kde bude môcť stretnúť živú osobu Ježiša Krista. Veriaci takto pochopia, že každá kresťanská skúsenosť má svoj pôvod a spoľahlivý orientačný bod vo veľkonočnom tajomstve Krista, víťaza nad hriechom a smrťou.¹⁰⁵

Ohlasovanie Pánovej smrti a vzkriesenia teda zahŕňa „prorocké hlásanie druhého, nadprirodzeného života, t. j. najvyššieho a večného povolania človeka. Toto povolanie je vo vzťahu, ale zároveň aj mimo vzťahu k jeho súčasnej situácii. Nadprirodzený život je nad časom a nad dejinami, presahuje skutočnosti tohto pomínelného sveta a vecí v tomto svete, ktorého tvárnosť sa pomíňa ... Evanjelizácia zahrnuje teda v sebe aj ohlasovanie nádeje na splnenie Božích prisľúbení, ktoré nám Boh dal skrze novú zmluvu v Ježišovi Kristovi.“¹⁰⁶

Biskup - poslucháč a strážca slova

28. Druhý vatikánsky koncil, sledujúc cestu naznačenú cirkevnou Tradíciou, vysvetľuje, že poslanie učiť, vlastné biskupom, je založené na starostlivom strážení a odvážnom hlásaní viery.¹⁰⁷

Tu sa odhaľuje bohatý význam gesta nachádzajúceho sa v rímskom obrade biskupskej vysviacky, keď sa kladie otvorená kniha evanjelií na hlavu vyvoleného biskupa. Toto gesto na jednej strane ukazuje, že Božie slovo pokrýva a stráži biskupovu službu, a na strane druhej, že biskupov život má byť úplne podriadený tomuto slovu v jeho každodennom poslaní ohlasovať evanjelium „so všetkou trpezlivosťou a múdrosťou“ (2 Tim 4, 2). Aj synodálni otcovia často zdôrazňovali, že biskup je ten, kto s láskou stráži Božie slovo a odvážne ho bráni, keď svedčí o jeho spásonosnej zvesti. Význam biskupského *munus docendi* je zakorenený v samotnej prirodzenosti toho, čo má byť zachované, teda v poklade viery.

Kristus, náš Pán, zveril vo Svätom písme Starého aj Nového zákona a v Tradícii svojej Cirkvi jediný poklad Božieho zjavenia, akoby obraz, v ktorom Cirkev na svojej pozemskej púti „kontempluje Boha, od ktorého dostáva všetko, kým napokon neuvidí Boha z tváre do tváre takého, aký je“.¹⁰⁸ To sa dialo počas storočí až do dnešného dňa: rôzne spoločenstvá, prijímajúc Božie slovo, v priebehu čias stále nové a účinné, počúvali hlas Ducha Svätého a

¹⁰³ JÁN PAVOL II.: apoštolský list *Novo millennio ineunte* (6. januára 2001), 29: *AAS* 93 (2001), 285 - 286.

¹⁰⁴ Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: pastorálna konštitúcia o Cirkvi v súčasnom svete *Gaudium et spes*, 22.

¹⁰⁵ Porov. *Propositiones* 15.

¹⁰⁶ PAVOL VI.: apoštolská exhortácia *Evangelii nuntiandi* (8. decembra 1975), 28: *AAS* 68 (1976), 24.

¹⁰⁷ Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, 25; dogmatická konštitúcia o Božom zjavení *Dei verbum*, 10; *Kódex kánonického práva*, 747, § 1; *Kódex kánonov východných cirkví*, 595, § 1.

¹⁰⁸ DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: dogmatická konštitúcia o Božom zjavení *Dei verbum*, 7.

horlivo sa snažili urobiť ho živým a účinným v aktuálnej situácii v rôznych historických obdobiach. Takto odovzdávané Božie slovo – Tradícia – sa stalo ešte viac vedomým slovom života a zároveň úloha ohlasovať a zachovávať ho sa postupne vykonávala pod vedením a za pomoci Ducha pravdy ako nepretržité odovzdávanie všetkého, čo sama Cirkev je a v čo verí.¹⁰⁹

Tradícia pochádzajúca od apoštolov sa ďalej rozvíja v živote Cirkvi, ako učí Druhý vatikánsky koncil. Podobne vzrastá a rozvíja sa aj porozumenie odovzdávaných skutočností a slov, takže v udržiavaní, praktizovaní a vo vyznávaní Tradíciou odovzdanej viery sa vytvára jedinečná harmónia medzi biskupmi a veriacimi.¹¹⁰ V snahe zostať vernými Duchu, ktorý hovorí v Cirkvi, sa veriaci aj biskupi stretávajú a vytvárajú hlboké putá viery, ktoré predstavujú ako prvý stupeň *sensus fidei*. Tu nám opäť pomôže započúvať sa do slov Druhého vatikánskeho koncilu: „Spoločenstvo veriacich, ktorým sa dostalo *„pomazania od Svätého“* (1 Jn 2, 20 a porov. 27), sa nemôže myliť vo viere, a túto svoju osobitnú vlastnosť prejavuje nadprirodzeným citom pre vieru, keď je všetok ľud, od biskupov až po posledného veriaceho laika napospol jednomyselný vo veciach viery a mravov.“¹¹¹

Práve preto je pre každého biskupa život *Cirkvi* a život *v Cirkvi* podmienkou na vykonávanie jeho učiteľského poslania. Biskup nachádza svoju identitu a miesto uprostred spoločenstva Pánových učeníkov, kde prijal dar Božieho života a svoju prvú výchovu vo viere. Každý biskup, najmä keď sedí na svojej katedre pred veriacimi a plní svoj úrad učiteľa v Cirkvi, musí byť schopný opakovať spolu so sv. Augustínom: „Z tohto miesta sme vašimi učiteľmi; ale vzhľadom na jediného Majstra sme s vami v tej istej škole spolužiakmi“.¹¹² V Cirkvi, v škole živého Boha, sú všetci biskupi a veriaci spolužiakmi a všetci potrebujú byť vedení Duchom.

V skutočnosti existuje veľa miest, z ktorých Duch Svätý šíri svoje učenie: predovšetkým v srdci každého človeka a potom v živote rôznych partikulárnych cirkví, kde sa ozývajú rozličné potreby jednotlivcov a cirkevných spoločenstiev, nie iba známymi slovami, ale aj novými a rozmanitými formami.

Ducha možno počuť aj vtedy, keď prebúda v Cirkvi rozličné formy chariziem a služieb. Aj z toho dôvodu sa objavilo počas synody časté volanie, aby biskupi mali priamy a osobný kontakt s veriacimi žijúcimi v spoločenstvách zverených do ich pastoračnej starostlivosti, nasledujúc príklad Dobrého pastiera, ktorý pozná svoje ovce po mene. Časté stretnutia biskupa predovšetkým s kňazmi, ako aj s diakonmi, so zasvätenými osobami a ich komunitami i s laikmi, jednotlivo aj v rozmanitých formách, v ktorých sa združujú, majú skutočne veľký význam na účinné vykonávanie služby medzi Božím ľudom.

Autentická a vierohodná služba slovu

¹⁰⁹ Porov, *tamže*, 8.

¹¹⁰ Porov. *tamže*, 10.

¹¹¹ DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: Dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, 12.

¹¹² *En. in Ps.* 126,3; *PL* 37, 1669.

29. Každý biskup dostal pri svojej vysviacke základné poslanie vierohodne ohlasovať Božie slovo. Každý z nich je mocou posvätnej vysviacky skutočným učiteľom ohlasujúcim ľudu zverenému do jeho starostlivosti viery, ktorú treba veriť a praktizovať v morálnom živote. To znamená, že biskupi majú moc samotného Krista, a preto, keď „vyučujú v spoločenstve s rímskym pápežom, nech im všetci prejavujú úctu ako svedkom božskej a katolíckej pravdy. Veriaci sa majú zhodovať s rozhodnutím svojho biskupa vo veciach viery a mravov, vneseným v Kristovom mene a pridŕžať sa ho nábožnou a ochotnou myslou“.¹¹³ V službe pravdy je každý biskup postavený *pred* spoločenstvo, aj keď existuje *pre* spoločenstvo, ktoré je predmetom jeho vlastného pastoračného záujmu a za ktoré neúnavne povznáša svoju modlitbu k Bohu.

To, čo každý biskup počul a prijal zo srdca Cirkvi, musí potom vrátiť svojim bratom a sestrám, o ktorých sa má starať ako dobrý pastier. V ňom dosahuje *sensus fidei* svoju úplnosť. Ako učí Druhý vatikánsky koncil, „pomocou tohto citu pre vieru, ktorý vzbudzuje a udržuje Duch pravdy, ľud Boží pod vedením posvätného Učiteľského úradu – ktorý verne poslúchajúc, prijíma nie ako slovo ľudské, ale naozaj ako slovo Božie (porov. *1 Sol 2, 13*) – neochvejne sa pridŕža viery, ktorú raz navždy dostali svätí (porov. *Júd 1, 3*), správnym úsudkom hlbšie do nej preniká a plnšie ju uplatňuje v živote“.¹¹⁴ Biskupovo slovo nie je teda v spoločenstve a pred ním jeho súkromným slovom, ale slovom pastiera, ktorý posilňuje vo viere, zhromažďuje ho okolo Božieho tajomstva a dáva život.

Veriaci potrebujú biskupovo slovo, potrebujú si potvrdiť a očistiť svoju vieru. Synodálne zhromaždenie zdôraznilo túto potrebu a zameralo pozornosť na niektoré špecifické oblasti, v ktorých sa obzvlášť pociťuje. Jednou z takých oblastí je počiatočné ohlasovanie slova, *kerygma*, ktoré je vždy potrebné na vyvolanie poslušnosti vo viere, ale dnes, v čase poznačenom nezaujmom a náboženskou nevedomosťou zo strany mnohých kresťanov,¹¹⁵ je viac než nutné. Aj v oblasti katechézy je biskup bezpochyby katechétom svojho ľudu v tom najvyššom zmysle slova. Rozhodná úloha, ktorú v tejto oblasti zohrávali mnohí veľkí a svätí biskupi, na ktorých katechetické spisy sa ešte aj dnes obraciame s obdivom, nás povzbudzuje zdôrazniť, že usmerňovanie katechézy zostáva biskupovou povinnosťou. Pri vykonávaní tejto úlohy sa môže odvolávať na *Katechizmus Katolíckej cirkvi*.

Slová, ktoré som adresoval biskupom v apoštolskej exhortácii *Catechesi tradendae*, zostávajú v platnosti: „Máte osobitné poslanie vo svojich cirkvách, pred všetkými ste primárne zodpovední za katechézu.“¹¹⁶ Biskupovou povinnosťou je preto dať vo svojej partikulárnej cirkvi skutočnú prioritu aktívnej a účinnej katechéze. Musí ukázať svoj osobný záujem cez priame rozhodnutia zamerané na podporu a zachovanie skutočnej lásky ku katechéze.¹¹⁷

¹¹³ DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, 25.

¹¹⁴ *Tamže*, 12.

¹¹⁵ Porov, *Propositio* 15.

¹¹⁶ Č. 63: *AAS* 71 (1979), 1329.

¹¹⁷ Porov, KONGREGACIA PRE KLÉRUS: *Všeobecné direktorium pre katechézu* (15. augusta 1997) 233: *Ench Vat* 16, 1065.

Každý biskup, vedomý si svojej zodpovednosti v oblasti odovzdávania a vyučovania viery, musí zaistiť, aby podobný záujem prejavili aj všetci tí, ktorí sú svojím poslaním povolani odovzdávať vieru, to znamená kňazi a diakoni, veriaci v zasvätenom živote, otcovia a matky rodín, pastorační pracovníci a osobitným spôsobom katechéti, ako aj učitelia teológie, cirkevných vied a náboženstva.¹¹⁸ Biskup sa tak bude snažiť poskytnúť im počiatočnú i permanentnú formáciu.

Pri vykonávaní tejto povinnosti bude pre biskupov osožný otvorený dialóg a spolupráca s teológmi, ktorých úlohou je primeraným spôsobom hlbšie spoznať nesmierne bohatstvo Kristovho tajomstva. Biskupi nech venujú im i školám a akademickým inštitúciám, kde pracujú, povzbudenie a podporu: aby tak konali svoju službu pre Boží ľud vo vernosti Tradícii a pozorne vnímali naliehavé potreby súčasných dejín.¹¹⁹ Kedykoľvek je na to príležitosť, biskupi majú pevne obraňovať jednotu a integritu viery, a s autoritou posudzovať, čo je alebo nie je v súlade s Božím slovom.¹²⁰

Synodálni otcovia obrátili pozornosť biskupov aj na ich zodpovednosť za náuku Magistéria v morálnej oblasti. Pravidlá, ktoré Cirkev predkladá, odrážajú Božie prikázania, ktoré nachádzajú svoju korunu a syntézu v evanjeliovom prikázaní lásky. Cieľ, ku ktorému smeruje každý Boží príkaz, je väčšie dobro človeka. Aj dnes platí povzbudenie z *Knihy Deuteronomium*: „*Kráčajte po takej ceste, akú vám vyznačil Pán, váš Boh, aby ste mohli žiť a aby vám bolo dobre*“ (5, 33). Nesmieme zabúdať ani na to, že Desatoro má pevný základ v samotnej ľudskej prirodzenosti, a teda aj hodnoty, ktoré chráni, majú všeobecnú platnosť. Platí to obzvlášť o hodnotách ako ľudský život, ktorý treba chrániť od počatia až po prirodzenú smrť, ďalej sloboda jednotlivcov a národov: sociálna spravodlivosť a štruktúry potrebné na jej dosiahnutie.¹²¹

Biskupská služba v inkulturácii evanjelia

30. Evanjelizácia kultúry a inkulturácia evanjelia sú integrálnou súčasťou novej evanjelizácie, čiže aj priamou úlohou biskupského poslania. Vzhľadom na to synoda zopakovala niekoľko svojich vlastných stanovísk: „Viera, ktorá sa nestane kultúrnou, nie je vierou plne prijatou, pochopenou ani verne prenesenou do života.“¹²²

To je v podstate stará, no pritom stále aktuálna úloha, ktorá má svoj pôvod v tajomstve Kristovho vtelenia a svoju motiváciu vo vnútornej schopnosti evanjelia zakoreniť sa v každej kultúre, stvárať ju a rozvíjať, očisťovať a otvárať plnosti pravdy a života, ktorý sa uskutočňuje v Ježišovi Kristovi. Veľká pozornosť sa venovala tejto téme v priebehu kontinentálnych synod, ktoré priniesli mnohé cenné podnety. Ja sám som sa pri mnohých príležitostiach zaoberal týmto predmetom.

¹¹⁸ Porov. *Propositio* 15.

¹¹⁹ Porov. *Propositio* 47.

¹²⁰ KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY: inštrukcia *Donum veritatis* (24. mája 1990) 19: *AAS* 82 (1990) 1558; *Kódex kánonického práva*, 386, § 2; *Kódex kánonov východných cirkví*, 196, § 2.

¹²¹ Porov. *Propositio* 16.

¹²² Príhovor k účastníkom Talianskeho národného kongresu cirkevných hnutí o angažovanosti v kultúre 16. januára 1982, 2: *Insegnamenti* VII (1982), 131; *Propositio* 64.

Každý biskup, berúc do úvahy kultúrnej hodnoty prítomné na území jeho partikulárnej cirkvi, by mal vynaložiť všetko úsilie, aby sa evanjelium hlásalo vo svojej plnosti a tak stvárňovalo srdcia mužov a žien a zvyky ľudí. V tomto evanjelizačnom diele môžu priniesť hodnotný príspevok teológovia, ako aj experti zaoberajúci sa kultúrnym, umeleckým a historickým dedičstvom diecézy; týka sa to aj začiatocnej, aj novej evanjelizácie a predstavuje účinný pastoračný nástroj.¹²³

Rovnako veľký význam pri ohlasovaní evanjelia v „nových areopágoch“ a pri odovzdávaní viery majú prostriedky spoločenskej komunikácie. Zaoberajúc sa týmito médiami, povzbudili synodálni otcovia biskupov do väčšej spolupráce medzi biskupskými konferenciami, a to na národnej i medzinárodnej úrovni, aby tak dosiahli vysokú úroveň kvality v práci, ktorá sa koná v tejto delikátnej a dôležitej oblasti sociálneho života.¹²⁴

Tam, kde ide o ohlasovanie evanjelia, sa skutočne musí dbať nielen o pravovernosť jeho prezentácie, ale aj o presvedčivé podanie, ktoré napomáha jeho prijatie. Samozrejme, zahŕňa to úlohu vytvoriť, najmä v seminároch, dostatočný priestor na formáciu kandidátov kňazstva vo využívaní masovokomunikačných prostriedkov, aby evanjelizátori boli dobrými ohlasovateľmi a dobrými komunikátormi.

Hlásat' slovom a príkladom

31. Poslanie biskupa ako hlásateľa evanjelia a strážcu viery Božieho ľudu by nebolo úplne predstavené, keby sme nespomenuli povinnosť osobnej integrity: biskupovo vyučovanie pokračuje v jeho svedectve a príklade skutočného života viery. S autoritou v mene Ježiša Krista¹²⁵ učí slovo, ktoré je prijímané v spoločenstve; keby nežil podľa toho, čo učí, dával by spoločenstvu protirečivé posolstvo.

Je teda jasné, že všetky aktivity biskupa musia byť nasmerované na ohlasovanie evanjelia, „*ved' ono je Božou mocou na spásu každému, kto verí*“ (Rim 1, 16). Jeho základnou úlohou je pomáhať Božiemu ľudu odpovedať na slovo zjavenia poslušnosťou viery (porov. Rim 1, 5) a plne sa stotožniť s Kristovým učením. Dalo by sa povedať, že v biskupovi sú poslanie a život spojené takým spôsobom, že sa o nich nedá uvažovať ako o dvoch odlišných veciach: *my biskupi sme naším poslaním*. Ak nebudeme vykonávať naše poslanie, nebudeme sami sebou. Práve v odovzdávaní našej viery sa stávajú naše životy viditeľným znakom Kristovej prítomnosti v našich spoločenstvách.

Svedectvo života je pre biskupa novým základom jeho autority, popri objektívnom základe prijatom v biskupskej vysviacke. K autorite sa tak pripája presvedčivosť. Obidve sú potrebné. Vďaka tej prvej vlastne vzrastá objektívna požiadavka, že veriaci by mali súhlasiť s autentickým učením biskupa; tá druhá im pomáha vložiť dôveru do prijímaného posolstva. Tu by som rád citoval slová veľkého biskupa starobylej Cirkvi sv. Hilára z Poitiers: „Svätý Pavol, apoštol, túžiac opísať ideálneho biskupa a jeho učením formovať úplne nového muža Cirkvi, vysvetlil, čo je takpovediac jeho najväčšou dokonalosťou. Zdôrazňoval, že musí

¹²³ Porov. *Propositio* 65.

¹²⁴ Porov. *Propositio* 66.

¹²⁵ Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil: dogmatická konštitúcia o Božom zjavení *Dei verbum*, 10.

vyznávať zdravú náuku a žiť v súlade s tým, čo učí, aby bol schopný povzbudzovať druhých do pravoverného učenia a odvracať tých ktorí tomuto učeniu protirečia... Na jednej strane, ak je Boží služobník bezúhonný, ale nie je vzdelaný, slúži to len jemu samému; na druhej strane, ak vzdelaný, ale jeho život nie je bezúhonný, stratí autoritu pochádzajúcu z jeho vzdelania.¹²⁶

Opäť je to apoštol Pavol, ktorý spôsob správania sa biskupa vyjadruje týmito slovami: „*Vo všetkom buď ty sám príkladom dobrých skutkov. V učení preukáž neporušenosť a vážnosť, v zdravom slove bezúhonnosť, aby sa protivník zahanbil, keď nebude mať čo zlé o nás povedať*“ (Tít 2, 7 - 8).

¹²⁶ *De Trinitate*, VIII, 1: PL 10, 236.

IV. KAPITOLA

SLUŽOBNÍK MILOSTI NAJVYŠŠIEHO KŇAZSTVA

„Posväteným v Kristovi Ježišovi, povolaným svätým“ (1 Kor 1, 2)

32. Keď sa idem ponoriť do uvažovania o jednej z prvotných a základných úloh biskupa, úradu posväcovania, obraciam svoje myšlienky k slovám, ktoré sv. Pavol, apoštol, adresoval veriacim v Korinte, aby pripomenul tajomstvo ich povolania: *„Posväteným v Kristovi Ježišovi, povolaným svätým aj všetkým, čo vzývajú meno nášho Pána Ježiša Krista na každom mieste u nich aj u nás“ (1 Kor 1, 2)*. Posväcovanie kresťana sa uskutočňuje v krstnom kúpeli, upevňuje sa v sviatosti birmovania a zmierenia a je živé Eucharistiou, najväčším pokladom Cirkvi, sviatosťou, ktorá neustále buduje Cirkev ako Boží ľud, Kristovo telo a chrám Ducha Svätého.¹²⁷

Toto posväcovanie preniká do celého života Cirkvi a biskup je jeho služobníkom, predovšetkým skrze svätú liturgiu. Liturgia, a predovšetkým slávenie Eucharistie, sa označuje za „prameň a vrchol života Cirkvi“.¹²⁸ Táto skutočnosť sa odráža v biskupovej liturgickej službe, ktorá je centrom jeho činnosti zameranej na posväcovanie Božieho ľudu.

Z toho jasne vidno dôležitosť liturgického života v partikulárnej cirkvi, kde biskup vykonáva svoju službu posväcovania, ohlasuje a káže Božie slovo, vedie modlitbu za svoj ľud a so svojím ľudom a predsedá sláveniu sviatostí. Z toho dôvodu dáva dogmatická konštitúcia *Lumen gentium* biskupovi pekný titul prevzatý z modlitby biskupskej vysviacky byzantského obradu: on je *„rozdeľovateľom milosti najvyššieho kňazstva, najmä v Eucharistii, ktorú obetuje on sám alebo dáva obetovať a prostredníctvom ktorej Cirkev neustále žije a rastie“*.¹²⁹

Medzi úradom posväcovať a ďalšími dvoma úradmi učiť a spravovať je hlboký a úzky vzťah. Ohlasovanie slova nás totiž vedie k účasti na Božom živote, ktorý prijímame z dvojitého stola slova a Eucharistie. Tento život sa rozvíja a prejavuje v každodennom živote veriacich, keďže všetci sú povolaní vyjadriť svojím životom to, čo prijali vo viere.¹³⁰ Úrad spravovať, ako úrad Ježiša, Dobrého pastiera, sa takisto vyjadruje v úlohách a činnostiach zameraných na rozvoj plnosti života lásky v spoločenstve veriacich, na chválu Najsvätejšej Trojice a na svedectvo jej milujúcej prítomnosti vo svete.

Každý biskup teda pri vykonávaní svojho úradu posväcovania (*munus sanctificandi*) uskutočňuje to, na čo je zameraná úloha učenia (*munus docendi*), a tým zároveň čerpá milosť pre úlohu spravovania (*munus regendi*), stvárňujúc svoje postojie podľa obrazu Krista, Najvyššieho kňaza, aby tak bolo všetko zamerané na budovanie Cirkvi a na slávu Najsvätejšej Trojice.

¹²⁷ Porov. JÁN PAVOL II.: encyklika *Ecclesia de Eucharistia* (17. apríla 2003), 22 - 24: *AAS* 95 (2003), 448 - 449.

¹²⁸ Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil: konštitúcia o posvätej liturgii *Sacrosanctum concilium*, 10.

¹²⁹ Č. 26.

¹³⁰ Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil: konštitúcia o posvätej liturgii *Sacrosanctum concilium*, 10.

Prameň a vrchol života partikulárnej cirkvi

33. Biskup vykonáva svoju úlohu posväcovania slávením Eucharistie a iných sviatostí, oslavou Boha v *liturgii hodín*, predsedáním ďalším posvätným obradom a napomáhaním liturgického života a opravdivej ľudovej zbožnosti. Zo všetkých slávení, ktorým biskup predsedá, majú zvláštny význam práve tie, ktoré zviditeľňujú osobitný charakter biskupskej služby ako plnosti kňazstva. Ide predovšetkým o vysluhovanie sviatosti birmovania, o vysviacky, slávnostné celebrowanie Eucharistie, pri ktorom je biskup obklopený svojimi kňazmi a inými služobníkmi - ako napr. pri svätej omši so svätením olejov -, o posviacky kostolov a oltárov, o zasvätenie panien a o iné obrady dôležité pre život partikulárnej cirkvi. Pri týchto sláveniach sa biskup viditeľne prejavuje ako otec a pastier veriacich, ako veľkňaz svojho ľudu (porov. *Hebr 10, 21*), ten, ktorý sa modlí a je učiteľom modlitby, ktorý prosí za svojich bratov a sestry a v zhromaždení vzyva Pána a ďakuje mu, zviditeľňujúc primát Boha a jeho slávy.

V takýchto chvíľach vyviera ako z prameňa Božia milosť, ktorá preniká celý život Božích detí počas ich pozemského putovania a usmerňuje ich život k vrcholu a plnosti v nebeskej vlasti. Úrad posväcovania je teda základom na budovanie kresťanskej nádeje. Biskup kázaním slova nielen ohlasuje Božie prisľúbenia a prisľuby a otvára cesty do budúcnosti, ale aj povzbudzuje Boží ľud na jeho pozemskej púti a vysluhovaním sviatostí, ktoré sú preddavkom budúcej slávy, im dáva už teraz účasť na ich konečnom osude v spoločenstve s Pannou Máriou a so svätými, v neochvejnej istote Kristovho definitívneho víťazstva nad hriechom a smrťou a jeho príchodu v sláve.

Význam katedrálneho chrámu

34. I keď biskup vykonáva svoju úlohu posväcovania v celej diecéze, svoje ohnisko má v katedrálnom chráme, ktorý je akoby materským chrámom a centrom zhromažďovania sa partikulárnej cirkvi.

Ved' katedrála je miesto, kde má biskup svoju katedru, z ktorej učí svoj ľud a prostredníctvom tohto učenia mu pomáha rásť a z ktorej predsedá hlavným sláveniam liturgického roka a udeľovaniu sviatostí. Práve vtedy, keď biskup sedí na svojej katedre, predstavuje sa zhromaždeným veriacim ako ten, ktorý predsedá *na mieste Boha Otca*; a práve preto, ako som už spomenul, podľa starodávnej tradície Východu aj Západu iba biskup môže sedieť na biskupskej katedre. Prítomnosť tejto katedry robí z katedrálneho chrámu opravdivé fyzické a duchovné centrum jednoty a spoločenstva pre diecézne kňazstvo a pre celý svätý Boží ľud.

V tomto súvisе nesmieme zabudnúť na učenie Druhého vatikánskeho koncilu, že „všetci si majú čo najviac vážiť diecézny liturgický život, ktorého stredobodom je biskup, najmä v katedrálnom chráme, v presvedčení, že Cirkev sa zvlášť prejavuje v plnej a činnej účasti všetkého svätého Božieho ľudu na tých istých liturgických slávnostiach, predovšetkým na tej istej Eucharistii, v jednej modlitbe, pri jedinom oltári, na čele s biskupom, obklopeným svojím kňazstvom a svojimi pomocníkmi“.¹³¹ Katedrála, kde sa uskutočňuje vrchol života

¹³¹ *Tamže*, 41.

Cirkvi, je teda aj miesto pre najvznešenejší a svätý akt biskupovho *munus sanctificandi*, zahŕňajúceho, podobne ako samotná liturgia, ktorej predsedá, aj posväcovanie ľudu, aj uctievanie a oslavu Boha.

Osobitnými príležitosťami, v ktorých sa prejavuje tajomstvo Cirkvi, sú mimoriadne slávnosti. Medzi nimi by som rád spomenul každoročnú liturgiu omše *v ktorej sa svätí krizma*, a ktorá sa má považovať za „osobitný prejav plnosti kňazskej moci v biskupovi a za znak úzkeho spojenia medzi ním a kňazmi“.¹³² Pri tomto slávení sa požehnáva olej na pomazanie chorých a olej pre katechumenov, ako aj posvätná krizma, sviatostný znak spásy a dokonalého života pre všetkých znovuzrodených z vody a z Ducha Svätého. Medzi najslávnostnejšie liturgie sa musia istotne zahrnúť aj tie, pri ktorých sa udeľujú sviatostné vysviacky: tieto obrady majú v katedrálnom chráme svoje vlastné a prirodzené miesto.¹³³ K tomu sa pripájajú aj iné príležitosti, ako napríklad výročie posvätenia katedrály alebo sviatky svätých patrónov diecézy.

Tieto a ďalšie udalosti súvisiace s liturgickým kalendárom každej diecézy sú cennými príležitosťami na posilnenie zväzkov spoločenstva s kňazmi, so zasvätenými osobami a s veriacimi laikmi, ako aj na povzbudenie a podnety na plnenie poslania všetkých členov partikulárnej cirkvi. Aj preto *Caeremoniale episcoporum* zdôrazňuje význam katedrálneho chrámu a slávností v ňom konaných ako prameň obohatenia a príklad pre celú partikulárnu cirkev.¹³⁴

Biskup – moderátor liturgie ako pedagogiky viery

35. Synodálni otcovia si želali upriamiť v súčasných pomeroch pozornosť na význam úradu posväcovania, uskutočňovaného v liturgii, ktorá sa musí sláviť takým spôsobom, aby sa zvýšila jej didaktická a výchovná účinnosť.¹³⁵ To si vyžaduje, aby sa liturgické slávenia stali skutočne *zjavením tajomstva*. Mali by jasne odrážať povahu Božieho kultu, vyjadrujúc nefalšovaný zmysel Cirkvi, ktorá sa modlí a slávi Božie tajomstvá. Ak sa na liturgických sláveniach budú zúčastňovať všetci primerane ich rozličným úlohám, budú tieto slávenia žiariť dôstojnosťou a krásou.

Aj ja sám som sa usiloval vo vykonávaní môjho úradu dávať prednosť liturgickým slávnostiam, či už v samotnom Ríme alebo počas mojich pastoračných ciest na jednotlivých kontinentoch a u rôznych národov. V snahe dať zažiť krásu a dôstojnosť kresťanskej liturgie vo všetkých jej prejavoch som sa pokúšal napomáhať pravý význam posväcovania Božieho mena, s cieľom formovať náboženský cit veriacich a otvoriť ho transcendentnu.

Preto povzbudzujem mojich bratov v biskupskej službe, ktorí sú učiteľmi viery a majú účasť na Kristovom najvyššom kňazstve, aby neúnavne pracovali na autentickom rozvoji liturgie. Liturgia si vyžaduje, aby sa v spôsobe slávenia jasne hlásala zjavená pravda, aby sa verne odovzdával Boží život a jednoznačne sa vyjadrovala prirodzená povaha Cirkvi. Každý by si

¹³² Porov. *Rímsky pontifikál, Požehnanie olejov*, Úvod, I.

¹³³ Porov. *Rímsky pontifikál, Obrad biskupskej, kňazskej a diakonskej vysviacky*, Úvod, 21, 120, 202.

¹³⁴ Porov. Č. 42 - 54.

¹³⁵ Porov. *Propositio* 17.

mal uvedomovať dôležitosť slávení svätých tajomstiev katolíckej viery. Pravda viery a kresťanského života sa neodovzdáva iba slovami, ale aj sviatosťnými znakmi a liturgickými obradmi. Z tohto pohľadu je dobre známy starodávny výrok úzko spájajúci *lex credendi s lex orandi*.¹³⁶

Každý biskup nech je príkladom v spôsobe predsedania, vedomý si, že je povolaný *tractare mysteria*. Nech žije hlbokým teologálnym životom, ktorý bude inšpirovať jeho prístup pri každom kontakte so svätým Božím ľudom. Mal by byť schopný odovzdávať nadprirodzený význam slov, modlitieb a obradov, a to spôsobom, ktorý umožňuje každému mať účasť na svätých tajomstvách. Praktickou a vhodnou podporou liturgickej pastorácie v diecéze by biskup mal zabezpečiť, aby služobníci aj ľud nadobudli opravdivé porozumenie a skúsenosť liturgie, a tak všetci veriaci získali plnú, vedomú, aktívnu a plodnú účasť na svätých tajomstvách, po akej volal Druhý vatikánsky koncil.¹³⁷

Takýmto spôsobom budú liturgické slávenia, najmä tie, ktorým biskup predsedá vo svojej katedrále, jasnou výpoveďou viery Cirkvi, výsadnou príležitosťou, keď pastier predstavuje tajomstvo Krista veriacim a pomáha im postupne do neho vstúpiť, mať z neho radostnú skúsenosť a dosvedčovať ju skutkami lásky (porov. *Gal 5, 6*).

Berúc do úvahy dôležitosť správneho odovzdávania viery v posvätnnej liturgii Cirkvi, biskup bude bdieť a usilovať sa pre dobro veriacich zabezpečiť, aby boli vždy a všade dodržiavané platné liturgické normy. To zahŕňa aj jasné a primerané korekcie zneužívania a odstránenie svojvoľných liturgických zmien. Sám biskup – pokiaľ to závisí od neho – by mal byť v spolupráci s konferenciou biskupov a jej príslušnými liturgickými komisiami pozorným, aby sa dôstojnosť a autenticosť liturgických slávení zachovávala aj v rozhlasovom a televíznom vysielaní.

Centrálny charakter dňa Pána a liturgického roku

36. Biskupov život a služba musia byť preniknuté prítomnosťou Pána v jeho tajomstve. V celej diecéze závisí napomáhanie presvedčenia o duchovnej, katechetickej a pastoračnej ústrednej dôležitosti liturgie vo veľkej miere od biskupa.

Stredobodom jeho služby je slávenie Kristovho veľkonočného tajomstva v nedeľu, v deň Pánov. Ako som už v minulosti aj nedávno viackrát opakoval, je potrebné vrátiť ústrednú dôležitosť sláveniu dňa Pána a v ňom sláveniu Eucharistie, aby sme mohli vydávať presvedčivé znamenie o kresťanskej identite v dnešných časoch. Nedeľa je deň, ktorý by sa mal prežívať ako „zvláštny deň viery, deň vzkrieseného Pána a daru Ducha Svätého, opravdivá Veľká noc každého týždňa“.¹³⁸

Prítomnosť biskupa sláviaceho v nedeľu – ktorá je aj dňom Cirkvi – Eucharistiu vo svojej katedrále alebo vo farnostiach diecézy môže byť príkladným znakom vernosti tajomstvu

¹³⁶ „*Legem credendi lex statuat supplicandi*“: SV. CELESTÍN: *Ad Galliarum episcopos*, PL 45. 1759.

¹³⁷ Porov. Konštitúcia o posvätnnej liturgii *Sacrosanctum concilium*, 11, 14.

¹³⁸ JÁN PAVOL II.: apoštolský list *Novo millennio ineunte* (6. januára 2001), 35: *AAS* 93 (2001), 291.

vzkriesenia a dôvodom na nádej pre Boží ľud, ktorý z nedele na nedeľu putuje smerom k nekončiacemu sa ôsmemu dňu večnej Veľkej noci.¹³⁹

V priebehu liturgického roka Cirkev opätovne prežíva celé kresťanské tajomstvo, od vtelenia a narodenia Pána k jeho nanebovstúpeniu, dňu Turíc, a k nádejou naplnenému očakávaniu jeho slávneho príchodu.¹⁴⁰ Samozrejme, biskup má venovať osobitnú pozornosť príprave a sláveniu Veľkonočného trojdňa, stredobodu celého liturgického roka, so slávnostnou Veľkonočnou vigíliou a s jej predĺžením v 50-dňovom Veľkonočnom období.

Liturgický rok so svojím cyklickým dynamizmom môže vhodne pomôcť ako základ pastoračného plánovania diecézneho života okolo Kristovho tajomstva, v očakávaní jeho príchodu v sláve. Na tejto ceste viery je Cirkev podporovaná pamiatkou na Pannu Máriu, ktorá „je už oslávená s telom i dušou v nebi ... a tak i tu na zemi svieti putujúcemu Božiemu ľudu ako znamenie bezpečnej nádeje a útechy“.¹⁴¹ Táto nádej je živená spomínaním si na mučeníkov a iných svätých, ktorí „sa stali dokonalými pomocou mnohotvárnej Božej milosti, dosiahli už večné spasenie, v nebi vzdávajú Bohu dokonalú chválu a orodujú za nás“.¹⁴²

Biskup – služobník slávenia Eucharistie

37. V centre biskupovho *munus sanctificandi* je Eucharistia, ktorú on sám obetuje alebo dáva obetovať a v ktorej sa osobitným spôsobom prejavuje jeho úrad správcu alebo služobníka milosti najvyššieho kňazstva.¹⁴³

Predovšetkým predsedaním eucharistickému zhromaždeniu biskup prispieva k budovaniu Cirkvi ako tajomstva spoločenstva a poslania. Veď Eucharistia je základným princípom života nielen jednoduchých veriacich, ale aj samotného spoločenstva v Kristovi. Veriaci, zhromaždení ohlasovaním evanjelia, tvoria spoločenstvá, v ktorých je skutočne prítomná Kristova Cirkev, čo sa zvlášť výrazne prejavuje v samotnom slávení eucharistickej obety.¹⁴⁴ V tomto ohľade je všeobecne známe učenie Druhého vatikánskeho koncilu: „V každom spoločenstve zhromaždenom okolo oltára za posvätnej služby biskupa sa obetuje symbol tej lásky a tej jednoty tajomného tela, bez ktorej nemožno byť spasený“. V týchto spoločenstvách, i keď sú neraz maličké a chudobné alebo žijú roztratené, je prítomný Kristus, ktorého mocou sa združuje jedna, svätá, katolícka a apoštolská Cirkev. Veď „účasť na Kristovom tele a jeho krvi spôsobuje, že sa stávame tým, čo prijímame“.¹⁴⁵

Slávenie Eucharistie, ktoré je aj „prameňom a vrcholom celej evanjelizácie“¹⁴⁶ je takisto prameňom misionárskeho úsilia Cirkvi, ktoré má druhým prostredníctvom životného svedectva ukázať tajomstvo, prežívané vo viere.

¹³⁹ Porov. *Propositio* 17.

¹⁴⁰ Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil: konštitúcia o posvätnej liturgii *Sacrosanctum concilium*, 102.

¹⁴¹ DRUHÝ Vatikánsky koncil: dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, 68.

¹⁴² DRUHÝ Vatikánsky koncil: konštitúcia o posvätnej liturgii *Sacrosanctum concilium*, 104.

¹⁴³ Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil: dogmatická konštitúcia *Lumen gentium*, 26.

¹⁴⁴ Porov. JÁN PAVOL II.: encyklika *Ecclesia de Eucharistia* (17. apríla 2003), 21: *AAS* 95 (2003) 447 - 448

¹⁴⁵ DRUHÝ Vatikánsky koncil: dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, 26.

¹⁴⁶ DRUHÝ Vatikánsky koncil: dekrét o živote a službe kňazov *Presbyterorum ordinis*, 5.

Spomedzi všetkých povinností biskupovej pastierskej služby je slávenie Eucharistie najpôsobivejšie a najdôležitejšie. Biskup má, ako jednu zo svojich základných povinností, zaistiť, aby veriaci mohli pristupovať k Pánovmu stolu, obzvlášť v nedeľu, ktorá je, ako som už spomenul, dňom, keď Cirkev, spoločenstvo a rodina Božích detí vždy nanovo objavuje svoju špecifickú kresťanskú identitu okolo svojich kňazov.¹⁴⁷

V niektorých oblastiach sa, pre nedostatok kňazov alebo z iných vážnych a pretrvávajúcich dôvodov stáva, že nie je možné zaistiť pravidelné slávenie Eucharistie. To zväčšuje povinnosť biskupa ako otca rodiny a služobníka milosti, byť neustále pozorný a rozlišovať skutočné potreby a vážnosť rôznych situácií. Bude nevyhnutné pristúpiť k prezieravému rozmiestneniu kňazstva, aby tak aj v iných naliehavých okolnostiach neboli spoločenstvá pozbavené slávenia Eucharistie na príliš dlhé obdobia.

V prípade, že sa nemôže slúžiť svätá omša, biskup zabezpečí, aby spoločenstvo – v očakávaní plného stretnutia s Kristom v slávení veľkonočného tajomstva – mohlo aspoň v nedele a vo sviatky počítat s osobitným liturgickým slávením. V takom prípade veriaci, za predsedníctva zodpovedných služobníkov, budú mať úžitok z daru hlásaného slova a zo spoločenstva v Eucharistii prostredníctvom osobitne pripravovaných slávení nedeľných zhromaždení v neprítomnosti kňaza.¹⁴⁸

Biskup - zodpovedný za kresťanskú iniciáciu

38. V súčasných podmienkach Cirkvi a sveta, tak v mladých cirkvách, ako aj v krajinách, kde je kresťanstvo zakorenené už po stáročia, sa ukázalo ako účinné, najmä pre dospelých, obnovenie veľkej tradície praxe kresťanskej iniciácie. To bolo prozreteľné rozhodnutie Druhého vatikánskeho koncilu,¹⁴⁹ ktorý si tak želal ponúknuť cestu na stretnutie s Kristom a s Cirkvou mnohým mužom a ženám zasiahnutým milosťou Ducha Svätého a túžiacim vstúpiť do spoločenstva s tajomstvom spásy v Kristovi, ktorý pre nás zomrel a vstal z mŕtvych.

Na ceste kresťanskej iniciácie sú katechumeni postupne vovádzaní do poznania tajomstva Krista a Cirkvi analogicky s pôvodom, rozvojom a rastom prirodzeného života. Veriaci zrodení v krste a účastní na kráľovskom kňazstve sú posilnení sviatosťou birmovania, ktorej prvým vysluhovateľom je biskup, a prijímajú tak jedinečné vyliatie darov Ducha Svätého. Potom, majú účasť na Eucharistii sú živení pokrmom večného života a plne včlenení do Cirkvi, Kristovho tajomného tela. Tak sú veriaci „účinkami týchto sviatostí kresťanskej iniciácie schopní čoraz plnšie a hlbšie zakúšať poklady božského života a napredovať k dokonalosti lásky.¹⁵⁰

Berúc do úvahy súčasné podmienky, biskupi majú zachovávať predpisy *Obradu kresťanskej iniciácie dospelých*. Majú sa usilovať, aby nijakej diecéze nechýbali štruktúry a pastorační

¹⁴⁷ Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, 28; JÁN PAVOL II.: encyklika *Ecclesia de Eucharistia* (17. apríla 2003), 41 - 42; *AAS* 95 (2003), 460 - 461.

¹⁴⁸ Porov. KONGREGÁCIA PRE KLÉRUS (a iné): interdikasteriálna inštrukcia o niektorých otázkach týkajúcich sa spolupráce kresťanských laikov v službe kňazov *Ecclesiae de mysterio* (15. augusta 1997), „Praktické predpisy“, čl. 7: *AAS* 89 (1997), 869 - 870;

¹⁴⁹ Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: konštitúcia o posvätnéj liturgii *Sacrosanctum concilium*, 64.

¹⁵⁰ PAVOL VI.: apoštolská konštitúcia *Divine consortium naturae* (15. augusta 1971): *AAS* 63 (1971), 657.

pracovníci nevyhnutní na zaistenie čo naj dôstojnejšieho a naj účinnejšieho uplatnenia pravidiel liturgickej, katechetickej a pastoračnej kresťanskej iniciácie, náležite prispôsobenej potrebám našej doby.

Postupné začlenenie do tajomstva Krista a Cirkvi, tajomstva žijúceho a činného v každej partikulárnej cirkvi, si cesta kresťanskej iniciácie zo svojej vlastnej povahy vyžaduje prítomnosť a službu diecézneho biskupa, zvlášť vo vrcholnej fáze tejto cesty, teda pri vysluhovaní sviatostí krstu, birmovania a Eucharistie, ktoré sa obyčajne konajú počas Veľkonočnej vigílie.

Biskupovou úlohou je aj v súlade s cirkevnými zákonmi usmerňovať všetko, čo sa týka kresťanskej iniciácie detí a mládeže, a stanoviť normy týkajúce sa ich vlastnej katechetickej prípravy a postupného začleňovania sa do života spoločenstva. Biskup by mal bdieť, aby programy pre prípadné cesty katechumenátu alebo návrat k praxi ciest kresťanskej iniciácie a ich omladenie či snaha priblížiť sa k veriacim, ktorí sa vzdialili od normálneho a spoločného života viery, pôsobili v súlade s cirkevnými normami a v plnej harmónii s životom farských spoločenstiev v diecéze.

Napokon, čo sa týka sviatosti birmovania, sa biskup, ktorý je jej vlastným vysluhovateľom, bude usilovať za normálnych okolností ju aj sám vysluhovať. Jeho prítomnosť uprostred farského spoločenstva, ktoré je prítomnosťou krstného prameňa a eucharistického stola prirodzeným a normálnym miestom na proces kresťanskej iniciácie, účinne pripomína tajomstvo Turíc a ukazuje sa najužitočnejšie v upevňovaní zväzkov cirkevného spoločenstva medzi pastierom a veriacimi.

Zodpovednosť biskupa za vysluhovanie sviatosti zmierenia

39. Synodálni otcovia upriamovali vo svojich príhovoroch zvláštnu pozornosť na vysluhovanie sviatosti zmierenia; zdôraznili jej význam a pripomínali osobitnú starostlivosť, ktorú musia biskupi ako nástupcovia apoštolov venovať vysluhovaniu tejto sviatosti. Bol som rád, keď som počul, ako opätovne potvrdili moje vlastné hlboké presvedčenie, že najväčšia pastoračná starostlivosť sa musí venovať práve tejto sviatosti Cirkvi, prameňu zmierenia, pokoja a radosti pre nás všetkých, ktorí potrebujeme Pánovo milosrdenstvo a uzdravenie zo zranení hriechu.

Biskup ako prvý zodpovedný za vysluhovanie sviatosti zmierenia vo svojej partikulárnej cirkvi má predovšetkým úlohu ponúkať *kerygmatické* pozvanie na obrátenie a pokánie. Je jeho povinnosťou ukázať s evanjeliovou slobodou smutnú a deštruktívnu prítomnosť hriechu v živote jednotlivcov a v dejinách spoločenstiev. Zároveň však musí ohlasovať nekonečné tajomstvo milosrdenstva, ktoré nám Boh poskytol v kríži a vo vzkriesení svojho Syna Ježiša Krista a vo vyliatí Ducha Svätého za odpustenie hriechov. Toto ohlasovanie, ktoré je aj pozvaním na zmierenie a volaním po nádeji, je srdcom evanjelia. Je tým pravým, čo zvestovali apoštoli v deň Turíc a čo zjavuje základný význam milosti spásy, ktorú prijímame prostredníctvom sviatostí.

Biskup by mal byť náležite príkladným vysluhovateľom sviatosti pokánia a sám by mal k nej pravidelne a oddane pristupovať. Bude neúnavne nabádať svojich kňazov, aby si vysoko cenili službu zmierenia, ktorú prijali vo svojej kňazskej vysviacke, a povzbudzovať ich, aby ju vykonávali veľkodušne a s nadprirodzeným citom, podľa vzoru Otca, ktorý prijíma tých, čo sa vracajú do otcovského domu, a podľa vzoru Krista, Dobrého pastiera, ktorý nesie na svojich pleciach stratenú ovcu.¹⁵¹

Biskupova zodpovednosť sa týka aj povinnosti bdieť, aby sa všeobecné rozhrášenie nedialo mimo stanovených právnych noriem. V tomto ohľade som v motu proprio *Misericordia Dei* zdôraznil, že biskupi majú povinnosť presadzovať existujúcu prax, podľa ktorej individuálne a úplné vyznanie a rozhrášenie vytvárajú jediný normálny spôsob, ktorým sú veriaci vedomí si ťažkého hriechu zmierení s Bohom a s Cirkvou. Od tohto bežného spôsobu oslobodzuje iba fyzická alebo mravná prekážka, v prípade ktorej sa môže zmierenie dosiahnuť aj iným spôsobom. Biskup má neúnavne pripomínať všetkým, ktorí sú mocou úradu poverení starať sa o duše, že ich povinnosťou je poskytovať veriacim príležitosti pristupovať k individuálnej spovedi.¹⁵² On sám sa musí presvedčať, či sú veriacim skutočne vytvorené maximálne dostupné príležitosti, aby sa mohli vyspovedať.

Keď pozorujeme vo svetle Tradície a učenia Cirkvi úzke spojenie medzi sviatosťou zmierenia a Eucharistiou, vidíme, ako je dnes naliehavo potrebné formovať svedomie veriacich, aby sa mohli dôstojne a platne zúčastňovať na eucharistickej hostine a pristupovať k nej v stave milosti.¹⁵³

Je užitočné spomenúť, že biskupovou povinnosťou je primeraným spôsobom a starostlivým výberom vhodných služobníkov usmerňovať celú disciplínu upravujúcu vykonávanie exorcizmov a liturgických modlitieb za uzdravenie, s náležitým ohľadom na posledné dokumenty Svätej stolice.¹⁵⁴

Pozornosť voči ľudovej zbožnosti

40. Synodálni otcovia opätovne potvrdili význam ľudovej zbožnosti v odovzdávaní a raste viery. Môj predchodca blahej pamäti pápež Pavol VI. sa vyjadril, že ľudová zbožnosť je bohatá na hodnoty vo vzťahu k Bohu i k našim bratom a sestrám,¹⁵⁵ a tak vytvára skutočný poklad spirituality v živote kresťanského spoločenstva.

Aj v našich časoch, keď pozorujeme rozšírený smäd po spiritualite, ktorý často vedie mnohých k nasledovaniu náboženských siekt alebo foriem matného spiritualizmu, sú biskupi povolani rozlišovať a napomáhať hodnoty a formy opravdivej ľudovej zbožnosti.

Slová apoštolskej exhortácie *Evangelii nuntiandi* sú stále aktuálne: „Pastoračná láska by mala byť vlastnosťou všetkých, ktorých Pán postavil na čelo cirkevných obcí, aby dávali správne

¹⁵¹ Porov. *Propositio* 18.

¹⁵² Porov. apoštolský list motu proprio *Misericordia Dei* (7. apríla 2002), I: *AAS* 94 (2002), 453 - 454.

¹⁵³ Porov. *Propositio* 18.

¹⁵⁴ Porov. Rímsky rituál, *Obrad exorcizmu* (22. novembra 1998), Vatikán, 1999; KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY: inštrukcia o modlitbe uzdravenia (14. septembra 2000): *L'Osservatore Romano* 24. novembra 2000, s. 6.

¹⁵⁵ Porov. Apoštolská exhortácia *Evangelii nuntiandi* (8. decembra 1975), 48: *AAS* 68 (1976), 37 - 38.

rady v tejto dôležitej veci, ktorá je taká plodná, ale aj zraniteľná. Predovšetkým je nutné mať pre ňu cit, vedieť zachytiť jej vnútorné bohatstvo a nepopierateľné hodnoty, ochotne jej pomáhať prekonať nebezpečenstvo úchyliiek. Ak bude ľudová zbožnosť dobre usmerňovaná, môže sa postupne stať skutočným miestom stretnutia ľudových más s Bohom v Ježišovi Kristovi.¹⁵⁶

Ľudovú zbožnosť je treba usmerňovať a v prípade potreby očisťovať formy jej prejavu v súlade s princípmi kresťanského života, a viery. Prostredníctvom tejto zbožnosti by mali byť veriaci vedení k osobnému stretnutiu s Kristom a k spoločenstvu s Pannou Máriou a so svätými, najmä cez počúvanie Božieho slova, modlitbu, účasť na sviatostnom živote Cirkvi a cez svedectvo lásky a skutky milosrdenstva.¹⁵⁷

Kvôli hlbšiemu uvažovaniu o tejto téme a hodnotnej sérii teologických, pastoračných a duchovných podnetov sa s radosťou odvolávam na dokumenty vydané touto Apoštolskou stolicou, ktoré pripomínajú, že všetky prejavy ľudovej zbožnosti spadajú do zodpovednosti biskupa v jeho diecéze. Biskup má povinnosť usmerňovať ich, podporovať ich ako pomoc veriacim pre kresťanský život, očisťovať ich, kde je to potrebné, a evanjelizovať ich.¹⁵⁸

Podporovať svätosť pre všetkých veriacich

41. Svätosť Božieho ľudu, na ktorú je zameraný biskupov úrad posväcovať, je darom Božej milosti a prejavom prvenstva Boha v živote Cirkvi. Vo svojej službe musí teda biskup neúnavne podporovať skutočnú pastoračiu a pedagogiku svätosti, aby tak uskutočnil program, ktorý predkladá piata kapitola konštitúcie *Lumen gentium* o všeobecnom povolaní na svätosť.

Sám som si želal navrhnuť tento program celej Cirkvi na začiatku tretieho tisícročia ako pastoračnú prioritu a ako ovocie Veľkého jubilea Božieho vtelenia.¹⁵⁹ Aj dnes je svätosť znamením čias a dôkazom pravdivosti kresťanstva, keď vyžaruje z jeho najvznešenejších zástupcov, tých, ktorí boli zapísaní medzi svätých, a ešte väčší počet tých, ktorí v tichosti obohatili a naďalej obohacujú ľudské dejiny pokornou a radostnou svätosťou každodenného života. Ani v našej dobe nechýbajú vzácne svedectvá rôznych foriem svätosti, osobnej aj spoločenstva, ktoré sú znakom nádeje pre všetkých vrátane nových generácií.

Aby väčšmi vyniklo svedectvo svätosti, podnecujem mojich bratov biskupov, rozpoznať a poukazovať na znamenia svätosti a hrdinských čností, ktoré sa objavujú aj v našich časoch, najmä tam, kde sa tieto týkajú veriacich laikov v ich vlastných diecézach, predovšetkým kresťanských manželov. Povzbudzujem ich, aby vo vhodných prípadoch podporovali aj ich procesy kanonizácie.¹⁶⁰ To môže byť pre všetkých znamením nádeje a prameň povzbudenie pre putujúci Boží ľud vo vydávaní svedectva pred svetom o neustálej prítomnosti milosti uprostred ľudských dejín.

¹⁵⁶ *Tamže*.

¹⁵⁷ Porov. *Propositio* 19.

¹⁵⁸ Porov. KONGREGÁCIA PRE BOŽÍ KULT A DISCIPLÍNU SVIATOSTÍ: *Direktórium o ľudovej zbožnosti a liturgii*, 21: Vatikán, 2002, 28 - 29.

¹⁵⁹ Porov. apoštolský list *Novo millennio ineunte* (6. januára 2001), 29 - 41: *AAS* 93(2001), 285 - 295.

¹⁶⁰ Porov. *Propositio* 48.

V. KAPITOLA

BISKUPOVO PASTORAČNÉ SPRAVOVANIE

„Dal som vám príklad“ (Jn 13, 15)

42. Uvažujúc o povinnosti spravovať Božiu rodinu a prijímať na seba zvyčajnú, každodennú starostlivosť o stádo Pána Ježiša, Druhý vatikánsky koncil vysvetľuje, že biskupi musia pri vykonávaní svojho úradu ako otcovia a pastieri veriacich konať ako „tí, ktorí slúžia“, majúci vždy pred očami príklad Dobrého pastiera, ktorý neprišiel, aby ho obsluhovali, ale aby slúžil a dal svoj život za ovce (porov. *Mt* 20, 28; *Mk* 10, 45; *Lk* 22,26 - 27; *Jn* 10, 11).¹⁶¹

Tento obraz Ježiša, najvyššieho vzoru biskupa, nachádza jedno zo svojich najvýrečnejších vyjadrení v úkone umývania nôh, ako o tom rozpráva Jánovo evanjelium: *„Bolo pred veľkonočnými sviatkami. Ježiš vedel, že nadišla jeho hodina odísť z tohto sveta k Otcovi. A pretože miloval svojich, čo boli na svete, miloval ich do krajnosti. Pri večeri... vstal od stola, zoblíkol si odev, vzal plátennú zásteru a prepásal sa. Potom naliať vody do umývadla a začal umývať učeníkom nohy a utierať zásterou, ktorou bol prepásaný ... Keď im umyl nohy a obliekol si odev, znova si sadol k stolu a povedal im ... : „Dal som vám príklad, aby ste aj vy robili, ako som ja urobil vám““ (Jn 13, 1 - 15).*

Rozjímajme teda o Ježišovom geste, ktoré akoby nám poskytovalo kľúč k pochopeniu jeho bytia a poslania, jeho života a smrti. Rozjímajme aj o Ježišovej láske, ktorá sa premieňa na konanie, na konkrétne skutky. Rozjímajme o Ježišovi, ktorý absolútne radikálnym spôsobom berie na seba prirodzenosť sluhu (porov. *Flp* 2, 7). On, náš Učiteľ a Pán, ktorý prijal všetko z rúk Otca, nás miloval do krajnosti, až seba samého vydal do rúk ľudí a prijal všetko, čo mu urobí. Ježišovo gesto je skutkom lásky vykonaným v kontexte s ustanovením Eucharistie a v jasnej perspektíve jeho utrpenia a smrti. Je to gesto, ktoré zjavuje zmysel vtelenia, ba dokonca samu Božiu podstatu. Boh je láska, a preto vzal na seba prirodzenosť sluhu: Boh dal seba samého do služby ľudstvu, aby ho priviedol do plného spoločenstva so sebou samým.

Ak je náš Učiteľ a Pán takýto, tak potom zmysel služby a samotné bytie tých, ktorí sú podobne ako Dvanásť povolání najbližšie sa privinúť k Ježišovi, môže spočívať iba na úplnej a bezpodmienečnej ústretovosti voči druhým, tak voči tým, ktorí sú už súčasťou ovčince, ako aj voči tým, ktorí doň ešte nepatria (porov. *Jn* 10, 16).

Pastoračný charakter biskupovej služby autority

43. Biskup je poslaný v Kristovom mene ako pastier, aby sa staral o zverenú časť Božieho ľudu. Prostredníctvom evanjelia a Eucharistie má tomuto ľudu pomáhať rásť ako skutočnosť spoločenstva v Duchu Svätom,¹⁶² Odtiaľ pramení jeho úloha reprezentovať jemu zverenú Cirkve a riadiť ju mocou potrebnou na vykonávanie sviatostne prijatej pastoračnej služby

¹⁶¹ Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil: dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, 27; dekrét o pastierskom úrade biskupov v Cirkvi *Christus Dominus*, 16.

¹⁶² Porov, DRUHÝ Vatikánsky koncil: dekrét o pastierskom úrade biskupov v Cirkvi *Christus Dominus*, 11; *Kódex kánonického práva*, 369; *Kódex kánonov východných cirkví* 177 § 1.

(*munus pastorale*) ako podiel na posvätení a poslaní samotného Krista.¹⁶³ V dôsledku toho biskupi „spravujú miestne cirkvi, ktoré im boli zverené, ako Kristovi námestníci a splnomocnenci radami, pokynmi, príkladom, ale aj autoritou a posvätnou mocou, ktorú však používajú iba na to, aby spravovali svoje stádo v pravde a vo svätosti, nezabúdajúc, že kto je väčší, má byť ako menší, a kto predstavený, ako sluha (porov. *Lk 22, 26 - 27*)“.¹⁶⁴

Tento koncilový text je úžasnou syntézou katolíckej náuky o pastoračnom spravovaní biskupa a zaznieva aj v obrade biskupskej vysviacky: „Byť biskupom znamená neprestajne slúžiť, nie dať sa oslavovať; biskup má byť viac služobníkom než tým, ktorému sa slúži,“¹⁶⁵ a to podľa Učiteľovho príkazu. Tu sa nachádza základný princíp toho, ako tvrdí sv. Pavol, že autorita je v Cirkvi kvôli budovaniu Božieho ľudu a nie na jeho skazu (porov. *2 Kor 10, 18*). Budovanie Kristovho stáda v pravde a vo svätosti vyžaduje od biskupa, ako bolo opätovne zdôraznené v synodálnej aule, určité charakteristické vlastnosti, ktoré zahŕňajú príkladný život, schopnosť vstupovať do autentických a konštruktívnych vzťahov s druhými, talent rozvíjať a podporovať spoluprácu, prirodzená dobrota a trpezlivosť, pochopenie a súcit s trpiacimi na tele aj na duši, ducha tolerance a odpustenia. V skutočnosti ide o snahu podľa možnosti čo najvernejšie vyjadrovať najvyšší vzor, ktorým je Ježiš, Dobrý pastier.

Biskupova právomoc je skutočná moc, ale prežarovaná svetlom Dobrého pastiera a formovaná podľa jeho vzoru. Vykonávaná v Kristovom mene, je „vlastná, riadna a bezprostredná, i keď jej uplatňovanie podlieha v konečnom dôsledku najvyššej cirkevnej vrchnosti, ktorá ju môže do určitej miery obmedziť, majúc na zreteli dobro Cirkvi a veriacich. Táto moc dáva biskupom sväté právo a povinnosť pred Bohom vynášať zákony pre svojich podriadených, súdiť ich a upravovať všetko, čo sa týka kultu a apoštolátu“.¹⁶⁶ Biskup je teda mocou úradu, ktorý prijal, vystrojený objektívnou jurisdikčnou právomocou, ktorá sa má prejavovať v skutkoch moci spravovania, keď vykonáva pastoračnú službu (*munus pastorale*), prijatú v svätosti.

Biskupova moc spravovať bude pastoračne účinná - treba to zdôrazniť aj v tomto prípade -, iba ak bude spočívať na morálnej autorite vyplývajúcej zo svätosti jeho života. To nakloní srdcia na prijatie evanjelia, ktoré ohlasuje biskup vo svojej cirkvi, ako aj pravidiel, ktoré stanovuje pre dobro Božieho ľudu. Sv. Ambróz k tomu pripomína: „V kňazoch nech sa nehľadá nič svetské, nič spoločné s túžbami, so zvykmi a s obyčajami svetského ľudu. Kňazská dôstojnosť si vyžaduje striedmu vážnosť od ľudu, prísny život a jasnú autoritu.“¹⁶⁷

Uplatňovanie autority v Cirkvi nemožno chápať ako niečo neosobné alebo byrokratické práve preto, lebo ide o autoritu rodiaču sa zo svedectva. Všetko, čo biskup hovorí a koná, musí

¹⁶³ Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil: dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, 27; dekrét o pastierskom úrade biskupov v Cirkvi *Christus Dominus*, 8; *Kódex kánonického práva*, 381 § 1; *Kódex kánonov východných cirkví*, 178.

¹⁶⁴ DRUHÝ Vatikánsky koncil: dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, 27.

¹⁶⁵ Rímsky pontifikál: *Obrad biskupskej vysviacky*: Homília.

¹⁶⁶ DRUHÝ Vatikánsky koncil: dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, 27; *Kódex kánonického práva*, 381, § 1; *Kódex kánonov východných cirkví*, 178.

¹⁶⁷ *Ad Ireneum, Epistulae*, 1. kniha, list VI.: *Sancti Ambrosii episcopi Mediolanensis Opera*, Miláno - Rím 1988, 19, s. 66.

zjavovať autoritu Kristovho slova a jeho spôsob konania. Ak by biskupovmu životu chýbala autorita svätosti, čiže jeho svedectvo viery, nádeje a lásky, Boží ľud by iba ťažko vedel, prijať jeho správcovskú moc, ako prejav činnej prítomnosti Krista v jeho Cirkvi.

Z Pánovej vôle sú biskupi ako služobníci apoštolskosti Cirkvi, vybavení mocou Ducha Svätého, ktorý spravuje a vedie (*Spiritus principalis*), nástupcami apoštolov nie iba v autorite a v posvätnnej moci, ale aj v spôsobe apoštolského života, v apoštolských utrpeniach znášaných za ohlasovanie a rozširovanie evanjelia, v ich vznešenej a milosrdnej starostlivosti o zverených veriacich, v obrane slabých, v ich neustálom záujme o Boží ľud.

V synodálnej aule odznelo konštatovanie, že po Druhom vatikánskom koncile sa uplatňovanie autority v Cirkvi často ukázalo ako veľmi ťažké. A hoci sa zdá, že niektoré akútne ťažkosti sa už prekonali, tento problém stále trvá. Kládne sa teda otázka, ako lepšie pochopiť, prijímať a vykonávať nevyhnutnú službu autority. Predbežná odpoveď vychádza zo samotnej podstaty cirkevnej autority: je to účasť – a ako taká sa musí čo najjasnejšie ukázať – na Kristovom poslaní, ktorú treba žiť a vykonávať v pokore, oddanosti a v službe.

Prehlásenie biskupovej autority nemožno dosiahnuť vonkajšími prejavmi, ale hlbším pochopením teologického, duchovného a morálneho významu jeho služby, spočívajúcej na charizme apoštolskosti. Všetko, čo sa v synodálnej aule povedalo o vzore umývania nôh a o spojení vytvorenom v tomto kontexte medzi postavou sluhy a pastiera, nám pomáha pochopiť, že episkopát je skutočne poctou iba vtedy, ak má podobu služby. Každý biskup musí na seba vzťahovať Ježišove slová: „*Viete, že tí, ktorých pokladajú za vládcov národov, panujú nad nimi a ich veľmoži majú nad nimi moc. Medzi vami to tak nebude. Ale kto sa bude chcieť stať medzi vami veľkým, bude vašim služobníkom. A kto bude chcieť byť medzi vami prvý, bude sluhom všetkých. Lebo ani Syn človeka neprišiel, aby sa dal obsluhovať, ale aby slúžil a položil svoj život ako výkupné za mnohých*“ (Mk 10, 42 - 45). Pamätajúc na tieto Pánove slová, biskup vládne so srdcom pokorného služobníka a starostlivého pastiera, ktorý vedie svoje stádo, hľadájúc Božiu slávu a spásu duší (porov. Lk 22, 26 - 27). Takýmto spôsobom vykonávaná moc spravovania biskupom je na celom svete jedinečná.

Už sme spomenuli text konštitúcie *Lumen gentium*, v ktorom sa hovorí: „Biskupi spravujú im zverené miestne cirkvi ako Kristovi námestníci a splnomocnenci radami, pokynmi, príkladom.“¹⁶⁸ V nasledujúcich slovách nie je žiadne protirečenie, keď koncil dodáva, že biskupi v skutočnosti vládnu „radami, pokynmi, príkladom, ale aj svojou vlastnou autoritou a posvätnou mocou“.¹⁶⁹ Táto „posvätná moc“ je teda zakorenená v morálnej autorite, ktorou sa biskup vyznačuje na základe svätosti svojho života. Práve to uľahčuje prijatie každého jeho úkonu spravovania a robí ho účinným.

Pastoračný ráz spravovania a diecézne spoločenstvo

44. Prežívanie cirkevného spoločenstva povedie biskupa k pastoračnému spôsobu čoraz otvorenejšiemu spolupráci so všetkými. Je tu akýsi druh vzájomnej súhry medzi tým, čo je biskup povolaný rozhodnúť s osobnou zodpovednosťou pre dobro cirkvi zverenej do jeho

¹⁶⁸ Č. 27.

¹⁶⁹ *Tamže*.

starostlivosti, a príspevkom, ktorý mu môžu ponúknuť veriaci prostredníctvom poradných orgánov, ako sú napr. diecézna synoda, kňazská rada, biskupská rada a pastoračná rada.¹⁷⁰

Synodálni otcovia urobili jasný odkaz na tieto prostriedky, pomocou ktorých sa vykonáva spravovanie biskupom a skrze ktoré sa organizuje pastoračná starostlivosť diecézy.¹⁷¹ Partikulárna cirkev nezahŕňa iba trojité biskupské poslanie (*munus episcopale*), ale aj trojité – prorocké, kňazské a kráľovské – poslanie celého Božieho ľudu. Všetci veriaci majú mocou krstu svojím vlastným spôsobom podiel na trojitom *munus* Krista. Ich skutočná rovnosť v dôstojnosti a v konaní je taká, že všetci sú povolaní spolupracovať na budovaní Kristovho tela a tak vykonávať poslanie, ktoré Boh zveril Cirkvi vo svete, každý podľa svojho vlastného postavenia a povinností.¹⁷²

Každý druh rozlišovania medzi veriacimi, založený na rôznosti chariziem, funkcií a služieb, je zameraný na službu iným členom Božieho ľudu. Ontologicko-funkcionálne rozlišovanie, ktoré stavia biskupa *pred* ostatných veriacich, vyplývajúce z prijatia plnosti sviatosti kňazstva, je spôsobom *bytia pre* ostatných členov veriacich, ktorý ho však nijako nevzdďaľuje od bytia s nimi.

Cirkev je organicky štruktúrované spoločenstvo, ktoré sa realizuje v koordinácii rôznych chariziem, funkcií a služieb v úsilí dosiahnuť spoločný cieľ, ktorým je spása. Biskup je zodpovedný za uskutočňovanie tejto jednoty v rôznosti napomáhaním, ako to uviedlo synodálne zhromaždenie, úsilia o spoluprácu, ktorá všetkým umožňuje putovať spolu na spoločnej ceste viery a poslania.¹⁷³

Po tom, čo sa povedalo, treba dodať, že biskupov úrad rozhodne nesmie byť zredukovaný na funkciu jednoduchého moderátora. Svojou prirodzenosťou kladie *munus episcopale* jasné a jednoznačné právo a povinnosť spravovať, ktorá zahŕňa aj prvok jurisdikcie. Pastieri sú verejní svedkovia a ich *potestas testandi fidei* dosahuje svoju plnosť v *potestas iudicandi*: biskup nie je povolaný iba vydávať svedectvo o viere, ale aj hodnotiť a usmerňovať jej prejavy zo strany veriacich zverených do jeho pastoračnej starostlivosti. Pri vykonávaní tejto úlohy má urobiť všetko, čo je v jeho silách, aby dosiahol súhlas svojich veriacich, ale nakoniec musí vedieť vziať na seba zodpovednosť za rozhodnutia, ktoré ako pastier považuje podľa svedomia za nevyhnutné, mysliac predovšetkým na budúci Boží súd.

Cirkevné spoločenstvo vo svojej organickej štruktúre volá po osobnej zodpovednosti biskupa, ale takisto predpokladá účasť všetkých kategórií veriacich, vzhľadom na to, že majú podiel na zodpovednosti za dobro partikulárnej cirkvi, ktorú tvoria. To, čo zaručuje pravosť tohto organického spoločenstva, je pôsobenie Ducha Svätého, ktorý sa prejavuje aj v biskupovej osobnej zodpovednosti, aj v účasti veriacich na danej zodpovednosti. Duch Svätý, kladúc základ krstnej rovnosti všetkých veriacich, ako aj rôznosťou chariziem služieb každého veriaceho, je schopný účinne vytvárať spoločenstvo. Na základe týchto princípov sa riadia

¹⁷⁰ Porov. *Kódex kánonického práva*, 204, § 1; 208; 212, §§ 2, 3; *Kódex kánonov východných cirkví*, 7 § 1; 11; 15 §§ 2, 3.

¹⁷¹ Porov. *Propositio* 35.

¹⁷² Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil: dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, 32; *Kódex kánonického práva*, 204, § 1; 208.

¹⁷³ Porov. *Propositio* 35.

diecézne synody, ktorých kánonický profil, stanovený v kánonoch 460 - 468 *Kódexu kánonickejho práva*, bol spresnený *Interdikasteriálnou inštrukciou* z 19. marca 1997.¹⁷⁴ Z podstaty týchto noriem musia vychádzať aj iné diecézne zhromaždenia, ktorým biskup predsedá a pri ktorých sa nikdy nemôže vzdať svojej osobitnej zodpovednosti.

Ak každý kresťan dostáva krstom Božiu lásku vo vyliatí Ducha Svätého, biskup – ako to synodálne zhromaždenie vhodne pripomenulo – prijíma do svojho srdca vo sviatosti kňazstva Kristovu pastoračnú lásku. Táto láska je zameraná na vytváranie spoločenstva.¹⁷⁵ Skôr ako pretransformuje túto spoločenstvo tvoriacu lásku do akčných plánov, musí sa biskup usilovať sprítomniť ju vo svojom srdci a v srdci Cirkvi prostredníctvom autentického duchovného života.

Ak spoločenstvo vyjadruje podstatu Cirkvi, tak potom je normálne, že spiritualita spoločenstva bude smerovať k prejavaniu sa v osobnej aj komunitárnej sfére, vzbudzujúc vo veriacich všetkých kategórií stále nové formy účasti a spoluzodpovednosti. Biskup má teda vyvinúť všetko úsilie, aby vo svojej partikulárnej cirkvi rozvíjal štruktúry spoločenstva a účasti umožňujúce počúvať Ducha Svätého, ktorý žije a prihovára sa veriacim, aby ich viedol pri vykonávaní všetkého, čo Duch Svätý podnecuje pre skutočné dobro Cirkvi.

Členenie partikulárnej cirkvi

45. Mnoho príspevkov synodálnych otcov sa odvolávalo na rozličné aspekty a momenty života diecézy. Patričná pozornosť bola venovaná diecéznej kúrii ako štruktúre, ktorú používa biskup na vyjadrenie svojej pastoračnej lásky v jej rozličných aspektoch.¹⁷⁶ Osobitne sa spomínala možnosť zveriť ekonomickú agendu diecézy jednotlivcom, ktorí sú nielen čestní, ale aj kompetentní, aby sa to mohlo stať príkladom transparentnosti i pre ďalšie podobné cirkevné inštitúcie. Ak sa v diecéze prežíva spiritualita spoločenstva, prejaví sa to v osobitom záujme o chudobnejšie farnosti a spoločenstvá a vyvinie sa maximálne úsilie vydeliť časť z diecéznych finančných prostriedkov pre chudobnejšie cirkvi, najmä pre tie v misionárskych krajinách a v oblastiach zasiahnutých migráciou.¹⁷⁷

Synodálni otcovia pokladali za správne upriamiť svoju pozornosť na farnosť, pripomínajúc, že práve za toto spoločenstvo, prvé spomedzi všetkých ostatných spoločenstiev prítomných v diecéze, má biskup primárnu zodpovednosť, teda že sa musí zaujímať predovšetkým o farnosť.¹⁷⁸ Farnosť – ako sa často zdôrazňovalo – naďalej zostáva základnou jednotkou každodenného života diecézy.

Pastoračná vizitácia

46. Práve z tohto pohľadu sa vynára význam pastoračnej vizitácie, skutočného času milosti a osobitnej príležitosti, jedinej svojho druhu, na stretnutie a dialóg biskupa s veriacimi.¹⁷⁹

¹⁷⁴ Porov. *AAS* 89 (1997), 706 - 727. Podobne sa treba vyjadriť aj o eparchiálnych zhromaždeniach, o ktorých hovoria kánony 235 - 242 *Kódexu kánonov východných cirkvi*.

¹⁷⁵ Porov. *Propositio* 35.

¹⁷⁶ Porov. *Propositio* 36.

¹⁷⁷ Porov. *Propositio* 39.

¹⁷⁸ Porov. *Propositio* 37.

¹⁷⁹ Porov. *tamže*.

Biskup Bartolomeu dos Martires, ktorého som blahorečil niekoľko dní po zakončení synody, vo svojom klasickom diele *Stimulus pastorum*, ktoré vysoko ocenil aj sv. Karol Boromejský, definuje pastoračnú vizitáciu ako *quasi anima episcopalis regiminis* a pôsobivo ju opisuje ako rozšírenie biskupovej duchovnej prítomnosti medzi svojimi veriacimi.¹⁸⁰

Keď prichádza biskup na pastoračnú vizitáciu do farnosti, mal by prenechať skúmanie administratívnych záležitostí iným delegátom a na prvé miesto dať osobné stretnutia, počnúc s farárom a inými kňazmi. Je to čas, keď je pri vykonávaní služby slova, posväcovania a pastoračného vedenia najbližšie svojmu ľudu, keď sa najpriamejšie stretáva s ich obavami a starosťami, s ich radosťami a očakávaniami, a keď je schopný ponúknuť všetkým pozvanie na nádej. Predovšetkým tu prichádza biskup do priameho kontaktu s chudobnými, so staršími a s chorými. Ak sa pastoračná vizitácia uskutočňuje týmto spôsobom, stáva sa tým, čím má byť: znakom prítomnosti Pána, ktorý navštevuje svoj ľud v pokoji.

Biskup so svojim presbytériom

47. Keď koncilový dekrét *Christus Dominus* opisuje partikulárnu cirkev, nie bez príčiny ju definuje ako spoločenstvo veriacich zverené do pastoračnej starostlivosti biskupa *cum cooperatione presbyterii*.¹⁸¹ Skutočne, medzi biskupom a jeho presbytermi existuje *communio sacramentalis* mocou služobného alebo hierarchického kňazstva, ktoré je účasťou na jedinom Kristovom kňazstve, a preto, hoci na inom stupni, mocou jedinej cirkevnej služby a jediného apoštolského poslania.

Presbyteri, a medzi nimi obzvlášť farári, sú preto najbližšími spolupracovníkmi v tejto biskupovej službe. Synodálni otcovia obnovili odporúčania a povzbudenia obsiahnuté už v koncilových dokumentoch a opätovne zdôraznené apoštolskou exhortáciou *Pastores dabo vobis*¹⁸² o osobitnej kvalite vzťahu medzi biskupom a jeho presbytermi. Biskup sa má neustále usilovať byť vo vzťahu k svojim kňazom ako otec a brat, ktorý ich miluje, načúva im, prijíma ich, usmerňuje ich, podporuje, hľadá ich spoluprácu a napomáha, nakoľko je to len možné, ich ľudské, duchovné, služobné a finančné dobrá.¹⁸³

Biskupova osobitná náklonnosť k jeho kňazom sa prejavuje, keď ich otcovsky a bratsky sprevádza v základných etapách ich služobného života, začínajúc prvými krokmi v pastoračnej službe. Základom zostáva permanentná formácia presbyterov, ktorá pre všetkých predstavuje „povolanie v povolani“, pretože vo svojich rozličných a doplňujúcich sa aspektoch je zameraná na pomoc kňazom žiť a slúžiť podľa Ježišovho príkladu.

Každý diecézny biskup má ako jednu z prvoradých povinností starostlivosť o svojich kňazov: „Úkon kňaza, ktorý v deň svojej kňazskej vysviacky vkladá ruky do rúk biskupa, keď mu vyznáva synovskú úctu a poslušnosť, sa môže zdať ako jednosmerné gesto. V skutočnosti to

¹⁸⁰ Porov. *Rím* 1572, s. 52 v.

¹⁸¹ Č. 11.

¹⁸² Porov. č. 16 - 17: AAS84 (1992), 681 - 684.

¹⁸³ Porov. *Propositio* 40.

gesto zaväzuje oboch: kňaza aj biskupa. Novokňaz sa rozhodol zveriť sa biskupovi a biskup sa zaväzuje starať sa o tieto ruky.¹⁸⁴

Chcel by som dodať, že aj v ďalších dvoch situáciách môže presbyter očakávať, že mu jeho biskup preukáže osobitnú blízkosť. Prvý je, keď mu biskup zveruje pastoračné poslanie, či už po prvýkrát, ako v prípade novovysväteného kňaza, alebo neskôr pri zmene služby či zverení nového pastoračného mandátu. Aj pre samotného biskupa je odovzdávanie pastoračného posolania význačnou chvíľou otcovskej zodpovednosti k jednému zo svojich kňazov. Pre tieto okolnosti sú výstižné slová sv. Hieronyma:

„Vieme, že ten istý vzťah, aký mal Áron k svojim synom, je aj medzi biskupom a jeho kňazmi. Je jediný Pán a jediný chrám, nech je aj jednota v službe. (...) Či nie je otcovou slávou múdry syn? Nech sa biskup teší zo svojho rozhodnutia, keď Kristovi vyberá takých kňazov.“¹⁸⁵

Druhý moment nastáva, keď sa kňaz vzdá pre pokročilý vek aktívneho pastoračného vedenia spoločenstva alebo iných úloh priamej zodpovednosti. Za týchto alebo podobných okolností má biskup povinnosť zariadiť, aby si kňaz uvedomoval vďačnosť partikulárnej cirkvi za jeho apoštolskú námahu, ktorú doteraz vykonával, ako aj jeho nové miesto, uprostred diecézneho presbytéria: stále prispieva a teraz môže ešte plnšie prispievať k budovaniu Cirkvi svojím príkladným svedectvom neúnavnej modlitby a svojou ochotou podeliť sa o nadobudnuté skúsenosti ako s pomocou pre svojich mladších spolubratov. Biskup preukáže svoju bratskú blízkosť kňazom, ktorí sa nachádzajú v podobnej situácii pre ťažkú chorobu alebo inú formu dlhodobej pracovnej neschopnosti, pomáhajúc im udržať živé presvedčenie, že „sa naďalej ako aktívne údy zúčastňujú na budovaní Cirkvi, najmä ak sú v jednote s trpiacim Ježišom Kristom a s mnohými bratmi a sestrami účastnými na Pánovom utrpení“.¹⁸⁶

Biskup má modlitbou a úprimným súcitom sprevádzať kňazov, ktorí z akýchkoľvek dôvodov pochybujú o svojom povolaní a vernosti Pánovmu volaniu a istým spôsobom ochabli vo vykonávaní svojich povinností.¹⁸⁷

Napokon, nesmie zabudnúť skúmať možné znaky hrdinských čností, ktoré sa prípadne prejavili medzi diecéznymi kňazmi a, keď to bude považovať za vhodné, postúpi ich na verejné uznanie, robiac tak prvé kroky s cieľom začať kanonizačný proces.¹⁸⁸

Formácia kandidátov na presbyterát

48. Hlbšie uvažujúc o téme kňazskej služby, synodálni otcovia venovali zvláštnu pozornosť výchove kandidátov na kňazstvo, ktorá sa uskutočňuje v seminári.¹⁸⁹ Výchova kňazov je

¹⁸⁴ JÁN PAVOL II.: prejav k zhromaždeniu novovymenovaných biskupov 23. septembra 2002, 4: *L'Osservatore Romano* 23. - 24. septembra 2002, s. 5.

¹⁸⁵ *Ep. ad Nepotianum presb.*, LII, 7: *PL* 22, 534.

¹⁸⁶ JÁN PAVOL II.: posynodálna apoštolská exhortácia *Pastores dabo vobis* (25. marca 1992), 77: *AAS* 84 (1992), 795.

¹⁸⁷ Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: dekrét o pastierskom úrade biskupov v Cirkvi *Christus Dominus*, 16.

¹⁸⁸ Porov. *Propositio* 40.

¹⁸⁹ Porov. *Propositio* 41.

jedným z najdôležitejších záujmov biskupa, keďže si vyžaduje veľa modlitby, oddanosti a úsilia. V tomto ohľade synodálni otcovia, plne si uvedomujúc, že seminár patrí medzi najvzácnejšie poklady diecézy, venovali mu patričnú pozornosť a potvrdili nepopierateľnú potrebu vyšších seminárov, hoci tým nezmenšovali význam malých seminárov, na odovzdávanie kresťanských hodnôt zameraných na nasledovania Krista.¹⁹⁰

Každý biskup teda vyjadruje svoju starosť predovšetkým svedomitým výberom vychovávateľov budúcich kňazov a ustanovením najvhodnejších a primeraných foriem ich prípravy na službu v takej podstatnej sfére života kresťanského spoločenstva. Biskup by mal často navštevovať seminár, aj keď by ho zvláštne okolnosti viedli k spojeniu sa s druhými biskupmi a vytvoreniu niekedy potrebného, ba dokonca odporúčaného rozhodnutia sa založiť interdiecézny seminár.¹⁹¹ Pre biskupa je však nenahraditeľné ozajstné osobné poznanie kandidátov na kňazstvo v jeho diecéze. Na základe týchto priamych kontaktov sa ubezpečí, že v seminároch sa formujú zrelé a vyvážené osobnosti, muži schopní vytvárať zdravé ľudské a pastoračné vzťahy, teologicky pripravení, pevní v duchovnom živote a v láske k Cirkvi. Podobne sa bude snažiť poskytovať finančnú podporu a pomoc mladým kandidátom na kňazstvo.

Je jasné, že silou, inšpirujúcou a formujúcou povolanie je v prvom rade modlitba. Povolania potrebujú širokú sieť ľudí, ktorí sa často modlia k „Pánovi žatvy“. Čím viac bude problém povolani konfrontovaný v kontexte modlitby, tým viac pomôže modlitba tým, ktorých si Boh povolal, aby počuli jeho hlas.

Keď nadíde čas vysviacky, každý biskup musí previesť potrebné skrutínium.¹⁹² V tomto ohľade, uvedomujúc si svoju veľkú zodpovednosť pri udeľovaní sviatosti posvätného stavu, iba po starostlivom skúmaní a podrobnej konzultácii podľa právnych noriem prijme biskup do svojej diecézy kandidátov pochádzajúcich z iných diecéz alebo náboženských inštitútov.¹⁹³

Biskup a trvalí diakoni

49. Biskupi ako vysluhovatelia posvätných stavov majú priamu zodpovednosť aj za trvalých diakonov, v ktorých videlo synodálne zhromaždenie opravdivé Božie dary na ohlasovanie evanjelia, pre učenie kresťanských spoločenstiev a na podporu služby lásky v Božej rodine.¹⁹⁴

Každý biskup teda bude mať veľkú starostlivosť o tieto povolania, za ktorých voľbu a formáciu je napokon on sám zodpovedný. Hoci túto povinnosť vykonáva prostredníctvom spolupracovníkov, ktorí sú zviazaní konať v súlade s predpismi Svätej stolice.¹⁹⁵ biskup sa má všemožne snažiť osobne spoznať všetkých kandidátov na diakonát. Po ich vysvätení im bude aj naďalej skutočným otcom, povzbudzujúc ich milovať telo a krv Krista, ktorého

¹⁹⁰ Porov. *tamže*, JÁN PAVOL II.: posynodálna apoštolská exhortácia *Pastores dabo vobis* (25. marca 1992), 60 - 63: *AAS* (1992), 762 - 769.

¹⁹¹ Porov. *tamže*, 65: *AAS* 84 (1992), 771 - 772.

¹⁹² Porov. *Kódex kánonického práva*, 1051.

¹⁹³ Porov. *Propositio* 41.

¹⁹⁴ Porov. *Propositio* 42.

¹⁹⁵ Porov. KONGREGÁCIA PRE KATOLÍCKU VÝCHOVU: *Ratio fundamentalis institutionis diaconorum permanentium* (22. februára 1998): *AAS* 90 (1998).

služobníkmi sú, a svätú Cirkev, ktorej sa zaviazali slúžiť; podobne bude povzbudzovať ženatých diakonov, aby viedli príkladný rodinný život.

Biskupov záujem o osoby zasväteného života

50. Posynodálna apoštolská exhortácia *Vita consecrata* zdôraznila, aký význam má zasvätený život v službe biskupa. Odvolávajú sa na tento text počas poslednej synody, otcovia pripomenuli, že v Cirkvi ako v spoločenstve musí biskup oceňovať a podporovať špecifické povolanie a poslanie zasväteného života, ktoré pevne a natrvalo patrí k životu a svätosti Cirkvi.¹⁹⁶ Aj v partikulárnych cirkvách plní zasvätený život svoju úlohu príkladnej prítomnosti a charizmatického posolania. Biskup má preto starostlivo skúmať, či aj medzi zasvätenými osobami, ktoré žili v diecéze, neboli svedectvá hrdinského praktizovania čnosti, a potom, ak to uváži za vhodné, urobiť kroky na začatie procesu kanonizácie.

V starostlivom záujme o všetky formy zasväteného života, v záujme, ktorý nachádza vyjadrenie aj v povzbudzovaní, aj v bdelosti, by mal biskup vyhradiť osobitné miesto kontemplatívneho života. Zasvätené osoby, majú úprimne prijímať pastoračné rady biskupa a usilovať sa o plné spoločenstvo v živote a poslaní partikulárnej cirkvi, v ktorej žijú. Biskup je v skutočnosti jediným zodpovedným za apoštolské aktivity v diecéze: zasvätené osoby musia s ním spolupracovať tak, aby svojou prítomnosťou a službou obohatili cirkevné spoločenstvo. Z tohto pohľadu treba venovať náležitú pozornosť dokumentu *Mutuae relationes* a platnému právu.

Zvláštny záujem treba venovať inštitútom diecézneho práva a najmä tým, ktoré sa nachádzajú vo vážnych ťažkostiach: biskup nech im preukazuje mimoriadnu otcovskú starostlivosť. Napokon v procese schvaľovania nových inštitútov založených v diecéze sa biskup má snažiť konať v súlade so smernicami a s predpismi, ktoré sa nachádzajú v exhortácii *Vita consecrata* a v *iných inštrukciách vydaných kompetentnými úradmi Svätej stolice*.¹⁹⁷

Laici v pastoračnej starostlivosti biskupa

51. Vo veriacich laikoch, ktorí tvoria väčšinu Božieho ľudu, sa musí jasne prejavovať misionárska sila krstu. Na to však potrebujú laici podporu, povzbudenie a pomoc svojich biskupov, ktorí ich môžu viesť v rozvoji ich apoštolátu v súlade s ich špecifickým sekulárnym charakterom, čerpajúc z milosti sviatostí krstu a birmovania. Bude teda potrebné zostaviť určité programy formácie, ktoré umožnia laikom prevziať zodpovednosť v Cirkvi v rámci diecézy a vo farských štruktúrach, ako aj v rôznych službách liturgickej animácie, katechézy, vyučovania katolíckeho náboženstva v školách atď.

Laici majú osobitnú zodpovednosť – a v tomto zmysle ich treba povzbudzovať – za evanjelizáciu kultúry, za vnášanie evanjelia do života rodiny, na pracovisko, do masmédií, športu a voľného času, ako aj za podporu kresťanských hodnôt v spoločnosti a vo verejnom živote, národnom i medzinárodnom. Tým, že laici sú vo svete, majú možnosť účinne vplývať na svoje prostredie a ponúknuť veľkému počtu mužov a žien širšie horizonty nádeje. Na

¹⁹⁶ Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil: dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, 44.

¹⁹⁷ Porov. *Propositio* 43.

druhej strane, viazaní svojim povolaním žiť uprostred časných skutočností, sú laici povolání, v súlade s ich špecifickým sekulárnym charakterom, vedieť zdôvodniť svoju nádej (porov. *I Pt 3, 15*), kdekoľvek pracujú a rozvíjajú vo svojich srdciach „očakávanie novej zeme“.¹⁹⁸ Biskupi by mali byť blízko veriacim, keďže tí sú ponorení v komplexe problémov dnešného sveta a obzvlášť vystavení chaosu a utrpeniu; mali by im pomôcť stať sa kresťanmi silnej nádeje, pevne zakotvenými v istote, že Pán je vždy po boku svojich detí.

Do úvahy treba brať aj význam organizovaného laického apoštolátu, či už tradičnými formami, alebo tými, ktoré predstavujú nové cirkevné hnutia. Všetky tieto formy združení obohacujú Cirkev, avšak neustále potrebujú službu rozlišovania, ktorá je vlastná biskupovi. Časťou biskupovho pastoračného poslania je živiť komplementárnosť medzi rôzne inšpirovanými hnutiami a bdiť nad ich rozvojom, nad teologickou aj duchovnou formáciou ich vodcov a nad ich adaptáciou na diecézne a farské spoločenstvá, od ktorých nemôžu byť oddelené.¹⁹⁹ Biskup sa má takisto usilovať zabezpečiť, aby laické združenia podporovali pastoračnú činnosť a napomáhali prijímanie všetkých povolaní, najmä do kňazstva, zasväteného života a na misie.²⁰⁰

Biskupova starosť o rodinu

52. Synodálni otcovia sa často vyslovovali v prospech rodiny, ktorá sa právom nazýva „domáca cirkev“, otvorený priestor pre Ježišovu prítomnosť, svätýňa života. Rodina založená na sviatosti manželstva sa javí ako spoločenstvo prvotnej dôležitosti, keďže v rodine aj manželia, aj ich deti prežívajú svoje vlastné povolanie a zdokonaľujú sa v láske. Kresťanská rodina – ako sa na synode zdôrazňovalo – je apoštolským spoločenstvom otvoreným pre misijné poslanie.²⁰¹

Biskupovou osobitnou úlohou je zaistiť, aby boli hodnoty manželstva v občianskej spoločnosti podporované a bránené prostredníctvom správnych politických a ekonomických rozhodnutí. V rámci kresťanského spoločenstva má biskup podporovať prípravu snúbencov na manželstvo, pastoračné sprevádzanie mladých párov a formáciu skupín rodín, ktoré môžu podporovať rodinný apoštolát a, čo je rovnako dôležité, byť schopné pomáhať rodinám, nachádzajúcim sa v ťažkostiach. Blízkosť biskupa manželským párom a ich deťom, vyjadrená rôznymi iniciatívami na diecéznej úrovni, bude pre nich prameňom povzbudenía.

Vzhľadom na výchovné úlohy samotnej rodiny synodálni otcovia jednohlasne uznali význam katolíckych škôl pre integrálnu formáciu mladých generácií, pre inkulturáciu viery a pre dialóg medzi rôznymi kultúrami. Je teda potrebné, aby biskupi podporovali a zveľaďovali prácu katolíckych škôl, aby sa snažili založiť ich tam, kde ešte neexistujú, a keďže to závisí od nich, aby vyzývali občianske inštitúcie, nech napomáhajú efektívne slobodné vzdelávanie v štáte.²⁰²

Mladí - pastoračná priorita budúcnosti

¹⁹⁸ DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: pastorálna konštitúcia o Cirkvi v súčasnom svete *Gaudium et spes* 39.

¹⁹⁹ Porov. *Propositiones* 45, 46 a 49.

²⁰⁰ Porov. *Propositio* 52.

²⁰¹ Porov. *Propositio* 51.

²⁰² Porov. *tamže*.

53. Biskup ako pastier a otec kresťanského spoločenstva sa má obzvlášť zaujímať o evanjelizáciu a duchovné sprevádzanie mladých. Služobník nádeje nemôže nebudovať budúcnosť spolu s tými, ktorým je budúcnosť zverená, teda s mladými. Ako „strážcovia rannej zory“ očakávajú mladí úsvit nového sveta. Skúsenosť Svetových dní mládeže, ktoré biskupi úprimne podporujú, ukazuje, ako veľa mladých ľudí je pripravených angažovať sa v Cirkvi aj vo svete, ak sa im poskytne skutočná zodpovednosť a integrálna kresťanská formácia.

V tejto perspektíve, interpretujúc názor synodálnych otcov, sa s osobitnou výzvou obraciam na osoby zasväteného života z mnohých inštitútov, ktoré pôsobia v oblasti výchovy a vzdelávania detí, dospievajúcich a mládeže, aby sa nedali znechutiť momentálnymi ťažkosťami alebo vzdať sa svojej chvályhodnej práce, ale naopak, aby zintenzívnili svoje úsilie a čoraz lepšie usmerňovali svoje úsilia.²⁰³ Mladých treba prostredníctvom osobných vzťahov s pastiermi a učiteľmi povzbudzovať, aby rástli v láske, a vychovávať pre život založený na dobrosrdečnosti a ochote slúžiť druhým, predovšetkým biednym a chorým. Takýmto spôsobom sa im bude dať možno ľahšie rozprávať aj o ďalších kresťanských čnostiach, najmä o čistote. Ak sa vydajú na túto cestu, spoznajú, že život je niečo krásne, keď sa žije pre druhých, nasledujúc tak Ježišov príklad. Takto budú schopní zodpovedne a záväzne sa rozhodnúť či už pre manželstvo, kňazstvo, alebo pre zasvätený život.

Pastorácia povolání

54. Podstatné je podporovať kultúru povolání v širšom zmysle: potreba vychovávať mladých, aby objavili, že sám život je povolaním. Preto je potrebné, aby biskup apeloval na rodiny, farské spoločenstvá a výchovno-vzdelávacie inštitúcie, nech pomáhajú chlapcom a dievčatám v objavovaní Božieho plánu v ich živote a v prijímaní povolania na svätosť, ktorým sa Boh osobitým spôsobom obracia na každého z nich.²⁰⁴

Z toho dôvodu je nevyhnutné posilňovať dimenziu povolania vo všetkých pastoračných činnostiach. Biskup má zabezpečiť, aby bola zverená pastoračná starostlivosť o mladých a o povolania takým kňazom a jednotlivcom, ktorí sú zanietením a príkladom vlastného života schopní sprostredkovať lásku k Ježišovi. Budú teda zodpovední osobne sprevádzať mladých priateľstvom a, ak je to možné, duchovným vedením, aby im pomohli pochopiť znamenia Božieho volania a objaviť silu odpovedať na ne v milosti sviatostí a v živote modlitby, ktorá je predovšetkým pozorným načúvaním Bohu, ktorý hovorí.

To bolo niekoľko oblastí, v ktorých biskup vykonáva svoju úlohu spravovania a prejavuje tak časti Božieho ľudu zverenému do jeho starostlivosti pastoračnú lásku, ktorá ho poháňa. Jednou z charakteristických foriem tejto lásky je súcitiť, podobný súcitiu Krista, nášho Veľkňaza, ktorý vedel cítiť s našimi ľudskými slabosťami, pretože on sám, tak ako my, bol pokúšaný v každom ohľade, i keď na rozdiel od nás bez hriechu (porov. *Hebr 4, 15*). Tento súcitiť je vždy spojený so zodpovednosťou, ktorú biskup prijal pred Bohom aj pred Cirkvou. Takýmto spôsobom naplňa prísľuby a nesie záväzky, ktoré dal v deň svojej biskupskej vysviacky, keď slobodne vyjadril svoj súhlas so žiadosťou Cirkvi starať sa o svätý Boží ľud s

²⁰³ Porov. *Propositio 53*.

²⁰⁴ Porov. *Propositio 52*.

láskou Otca a viesť ho cestou spásy; byť vždy láskavý a milosrdný, v mene nášho Pána, voči chudobným, chorým a všetkým, ktorí potrebujú útechu a pomoc; a ako dobrý pastier hľadať stratené ovce, aby ich priviedol späť do Kristovho ovčince.²⁰⁵

²⁰⁵ Porov. *Rímsky pontifikál, Obrad biskupskej vysviacky: Povinnosti zvoleného.*

VI. KAPITOLA

V SPOLOČENSTVE CIRKVI

„Starosť o všetky cirkvi“ (2 Kor 11, 28)

55. Apoštol Pavol, píšuc kresťanom v Korinte, spomína všetko, čo vytrpel pre evanjelium: „Často na cestách, v nebezpečenstvách na riekach, v nebezpečenstvách od zbojníkov, v nebezpečenstvách od vlastného rodu, v nebezpečenstvách od pohanov, v nebezpečenstvách v meste, v nebezpečenstvách na púšti, v nebezpečenstvách na mori, v nebezpečenstvách medzi falošnými bratmi; v námahe a lopote, často v bdení, o hlade a smäde, veľa ráz v pôstoch, v zime a nahote. A okrem toho na mňa deň čo deň dolieha starosť o všetky cirkvi“ (2 Kor 11, 26 - 28). Záver, ku ktorému prichádza, spája so zanietenu otázkou: „Ved' kto je slabý, aby som nebol slabý aj ja? Kto je vystavený pohoršeniu, aby to aj mňa nepálilo?“ (2 Kor 11, 29). Táto otázka sa týka svedomia každého biskupa, ved' je členom biskupského kolégia.

Druhý vatikánsky koncil to výslovne spomína, keď sa zmieňuje, že všetci biskupi, ako členovia biskupského kolégia a legitímni nástupcovia apoštolov z Kristovho ustanovenia a príkazu, majú rozšíriť svoj záujem na celú Cirkev. „Ved' všetci biskupi majú napomáhať a brániť jednotu viery a spoločnú disciplínu celej Cirkvi, učiť veriacich láske k celému Kristovmu tajomnému telu, najmä k chudobným a trpiacim členom, a k tým, ktorí sú prenasledovaní pre spravodlivosť (porov. Mt 5, 10), a napokon podporovať všetky celocirkevné podujatia, zvlášť zabezpečovať, aby vzrastala viera a všetci ľudia sa dostali k svetlu plnej pravdy. Napokon je pravda, že keď biskupi dobre spravujú svoju cirkev, ako časť všeobecnej Cirkvi, účinne tým prispievajú k dobru celého tajomného tela, ktoré je utvorené z týchto jednotlivých cirkví.“²⁰⁶

V dôsledku toho každý biskup je vo vzťahu k partikulárnej cirkvi a súčasne k všeobecnej Cirkvi. On sám, ktorý je viditeľným princípom a základom jednoty svojej vlastnej partikulárnej cirkvi, je taktiež viditeľným spojivom cirkevného spoločenstva medzi jeho partikulárnou cirkvou a všeobecnou Cirkvou. Všetci biskupi, sídliači vo vlastných partikulárnych cirkvách po celom svete, avšak stále zachovávajúci hierarchické spoločenstvo s hlavou kolégia biskupov aj so samotným kolégiom, dávajú tak stálosť a význam všeobecnosti Cirkvi a zároveň prenášajú známku všeobecnosti na svoje vlastné partikulárne cirkvi. Každý biskup je preto akýmsi stredobodom medzi jeho partikulárnou cirkvou a všeobecnou Cirkvou a viditeľným svedectvom prítomnosti jednej Kristovej Cirkvi vo vlastnej partikulárnej cirkvi. V spoločenstve cirkví tak biskup reprezentuje vlastnú partikulárnu cirkev a v nej predstavuje spoločenstvo cirkví. Skrze biskupskú službu sa *portiones Ecclesiae* zúčastňujú na úplnosti *una sancta*, a táto sa, stále cez biskupovu službu, sprítomňuje v každej individuálnej *Ecclesiae portio*.²⁰⁷

²⁰⁶ Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, 23.

²⁰⁷ Porov. PAVOL VI.: *Príhovor pri otvorení tretieho zasadania koncilu 14. septembra 1964*: AAS 56 (1964), 813; KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY: list *Communione notio* (28. mája 1992), 9, 11 - 14: AAS 85 (1993), 843 - 845.

Univerzálny rozmer biskupskej služby sa plne prejavuje a uskutočňuje, keď všetci biskupi, v hierarchickom spoločenstve s rímskym veľkňazom, konajú ako kolégium. Slávnostne zhromaždení na ekumenickom koncile alebo roztrúsení po celom svete, stále však v hierarchickom spoločenstve s rímskym veľkňazom, sú pokračovaním apoštolského kolégia.²⁰⁸ Takisto v iných formách splnomocňujú všetci biskupi medzi sebou aj s rímskym veľkňazom *in bonum totius Ecclesiae*; to sa deje predovšetkým preto, aby sa v celom svete ohlasovalo evanjelium a čelilo sa mnohým problémom, ktoré trápia rôzne partikulárne cirkvi. Vykonávanie služby Petrovho nástupcu pre dobro celej Cirkvi a každej partikulárnej cirkvi, ako aj konanie kolégia ako takého zároveň pomáhajú zabezpečiť, že jednota viery a učenia, spoločná pre celú Cirkev, sa zachová v partikulárnych cirkvách zverených do pastoračnej starostlivosti jednotlivých diecéznych biskupov. V Petrovej katedre nachádzajú biskupi, či už ako jednotlivci alebo medzi sebou zjednotení ako kolégium, trvalý a viditeľný princíp a základ jednoty i spoločenstva.²⁰⁹

Vzťah biskupa k najvyššej cirkevnej autorite

56. Druhý vatikánsky koncil učí, že „biskupi ako nástupcovia apoštolov majú tým samým v sebe zverených diecézach všetku vlastnú a bezprostrednú riadnu právomoc (*potestas ordinaria*), ktorá je potrebná na vykonávanie pastoračnej služby (*munus pastorale*). Pritom však zostáva vždy a vo všetkom nedotknutá právomoc, ktorú má mocou svojho úradu rímsky veľkňaz, vyhradiť sebe alebo inej vrchnosti niektoré záležitosti.“²¹⁰

V synodálnej aule bola vznesená otázka, či sa môže chápať vzťah medzi biskupom a najvyššou cirkevnou autoritou vo svetle princípu subsidiarity, najmä vzhľadom na vzťahy medzi jednotlivými biskupmi a Rímskou kúriou. Odznela túžba, aby sa tieto vzťahy, v zhode s ekleziológiou spoločenstva, mohli rozvíjať s ohľadom na kompetencie každého a tak prispieť k väčšej decentralizácii. Bola predstavená aj prosba o preštudovanie možnosti uplatnenia tohto princípu v živote Cirkvi, berúc v každom prípade do úvahy fakt, že základným princípom uplatňovania biskupovej autority je hierarchické spoločenstvo jednotlivých biskupov s rímskym veľkňazom a s kolégiom biskupov.

Ako vieme, princíp subsidiarity bol sformulovaný mojím ctihodným predchodcom pápežom Píom XI. pre občiansku spoločnosť.²¹¹ Druhý vatikánsky koncil, ktorý nikdy nepoužil výraz „subsidiarita“, však povzbudil rozvoj spoločenstva medzi cirkevnými inštitúciami a otvoril cestu novej teologickej úvahe o episkopáte, ktorá začala prinášať ovocie v konkrétnej aplikácii princípu kolegiality v cirkevnom spoločenstve. Avšak čo sa týka uplatňovania biskupovej autority synodálni otcovia sa domnievali, že zmienka o subsidiarite môže byť dvojznačná, a stanovili, aby sa teologicky hlbšie skúmal charakter biskupovej autority vo svetle princípu spoločenstva.²¹²

²⁰⁸ Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, 22; *Kódex kánonického práva*, 337, 749, § 2; *Kódex kánonov východných cirkví*, 50, 597, § 2.

²⁰⁹ Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, 23.

²¹⁰ Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: dekrét o pastierskom úrade biskupov v Cirkvi *Christus Dominus*, 8.

²¹¹ Encyklika *Quadragesimo anno* (15. mája 1931): *AAS* 23 (1931), 203.

²¹² Porov. *Propositio* 20.

V synodálnom zhromaždení sa viackrát hovorilo o princípe spoločenstva.²¹³ Je to organické spoločenstvo inšpirované obrazom Kristovho tela, ktorý apoštol Pavol používa na zdôraznenie funkcií komplementarity a vzájomnej pomoci medzi rôznymi údmi jedného tela (porov. *I Kor* 12, 12 - 31).

Aby sa odvolávanie na princíp spoločenstva konalo správne a účinne, je potrebné pamätať na určité východiskové body. Predovšetkým si treba uvedomiť, že v partikulárnej cirkvi má diecézny biskup všetku riadnu, vlastnú a bezprostrednú moc potrebnú na vykonávanie svojej pastoračnej služby. Preto jemu patrí vlastná oblasť na nezávislé uplatňovanie svojej právomoci, oblasť uznaná a chránená všeobecnou legislatívou.²¹⁴ Na druhej strane, biskupova moc existuje spolu s najvyššou mocou rímskeho veľkňaza, ktorá je sama osebe tiež biskupská, riadna a bezprostredná nad všetkými partikulárnymi cirkvami a ich zoskupeniami a nad všetkými pastiermi a veriacimi.²¹⁵

Treba pamätať aj na ďalší pevne stanovený bod: jednota Cirkvi je založená na jednote episkopátu, ktorý, aby bol jeden, si vyžaduje hlavu kolégia. Analogicky Cirkev, aby bola jedna, si vyžaduje cirkev, ktorá je hlavou cirkví, teda rímsku cirkev, ktorej biskup, Petrov nástupca, je hlavou kolégia.²¹⁶ Preto „v každej partikulárnej cirkvi, aby bola skutočne cirkvou, teda partikulárnou prítomnosťou všeobecnej Cirkvi, so všetkými jej základnými prvkami, a teda konštituovaná podľa vzoru všeobecnej Cirkvi, musí byť prítomná, ako vlastný prvok, najvyššia autorita Cirkvi (...) Primát rímskeho biskupa a biskupského kolégia sú vlastné prvky všeobecnej Cirkvi, ktoré ‚nie sú odvodené od partikulárnosti cirkví‘, ale napriek tomu sú najvnútornejšími prvkami každej partikulárnej cirkvi. Prítomnosť služby Petrovho nástupcu vnútri každej partikulárnej cirkvi je nevyhnutným vyjadrením základného vzájomného najvnútornejšieho vzťahu medzi všeobecnou Cirkvou a partikulárnou cirkvou“.²¹⁷

Kristova Cirkev sa svojou vlastnosťou katolíckosti plne uskutočňuje v každej partikulárnej cirkvi, ktorá prijíma všetky prirodzené aj nadprirodzené prostriedky potrebné na plnenie poslania, ktoré Boh zveril cirkvi vo svete. Medzi týmito prostriedkami je aj riadna, vlastná a bezprostredná moc biskupa, ktorá sa vyžaduje na plnenie jeho pastoračnej služby (*munus pastorale*), ktorej vykonávanie je však podriadené všeobecným zákonom a rezervovaniám, stanoveným zákonom alebo dekrétom rímskeho veľkňaza, kde je to vyhradené najvyššej autorite alebo iným cirkevným autoritám.²¹⁸

²¹³ Porov. *Relatio post. disceptationem*, 15 - 17; *L'Osservatore Romano* 14. októbra 2001, s. 4; *Propositio* 20.

²¹⁴ Porov. *Kódex kánonického práva*, 381, § 1; *Kódex kánonov východných cirkví*, 178.

²¹⁵ Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, 22; *Kódex kánonického práva*, 331 a 333; *Kódex kánonov východných cirkví*, 43 a 45, § 1.

²¹⁶ Porov. KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY: list *Communione notio* (28. mája 1992), 12: *AAS* 85 (1993), 845 - 846.

²¹⁷ *Tamže*, 13: *cit. miesto*, 846.

²¹⁸ Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, 27; dekrét o pastierskom úrade biskupov v Cirkvi *Christus Dominus*, 8; *Kódex kánonického práva*, 381, § 1; *Kódex kánonov východných cirkví*, 178.

Schopnosť vlastného spravovania, zahŕňajúca aj vykonávanie autentického magistéria,²¹⁹ ktoré svojou prirodzenosťou patrí biskupovi v diecéze, je neodmysliteľnou súčasťou tajomnej skutočnosti Cirkvi, ktorá spôsobuje, že v partikulárnej cirkvi je imanentne prítomná všeobecná Cirkev aj s jej najvyššou autoritou, teda s rímskym veľkňazom a kolégiom biskupov a ich najvyššou, plnou, riadnou a bezprostrednou mocou nad všetkými veriacimi a ich pastiermi.²²⁰

V súlade s učením Druhého vatikánskeho koncilu treba potvrdiť, že úloha učiť (*munus docendi*) a úloha spravovať (*munus regendi*) a teda tomu zodpovedajúca právomoc učiť a riadiť sa majú zo svojej podstaty vykonávať v partikulárnej cirkvi každým diecéznym biskupom v hierarchickom spoločenstve s hlavou kolégia aj so samotným kolégiom.²²¹ To neoslabuje biskupovu autoritu, ale posilňuje ju, keď putá hierarchického spoločenstva spájajúce biskupov a Apoštolskú stolicu nevyhnutne vyžadujú koordináciu zodpovedností zo strany diecézneho biskupa a najvyššej autority, určenú prirodzenosťou samotnej Cirkvi. Je to samotné božské právo, ktoré stanovuje limity vykonávania oboch. Preto moc biskupov „všeobecná cirkevná autorita neokliesňuje, lež naopak, háji ju, posilňuje a bráni, lebo Duch Svätý neprestajne zachováva spôsob riadenia, ktorý Kristus Pán ustanovil vo svojej Cirkvi“.²²²

Pápež Pavol VI. to dobre vyjadril pri otvorení tretej sesie Druhého vatikánskeho koncilu: „Práve tak ako vy, ctihodní bratia v biskupskej službe, roztrúsení po celom svete, aby ste uskutočňovali a ukazovali pravú všeobecnosť Cirkvi, potrebujete centrum, princíp jednoty vo viere a v spoločenstve, ktoré nachádzate v tejto Petrovej katedre, tak aj ja potrebujem vás, aby ste boli so mnou úzko spojení a tak mohla Apoštolská stolica vždy odrážať svoju krásu a ľudský a historický význam, a teda aby sa jej viera harmonicky zachovala, aby si svoje povinnosti plnila príkladným spôsobom a aby jej v ťažkých chvíľach bola poskytnutá útecha.“²²³

Skutočnosť spoločenstva, ktorá je základom všetkých vnútrocirkevných vzťahov²²⁴ a ktorá bola zdôraznená aj na synodálnych diskusiách, vytvára vzťah reciprocity medzi rímskym veľkňazom a biskupmi. Skutočne, ak na jednej strane biskup, aby plne vyjadril svoj vlastný úrad a dal základ všeobecnosti svojej Cirkvi, musí vykonávať jemu vlastnú úlohu spravovania (*munus regendi*) v hierarchickom spoločenstve s rímskym veľkňazom a s biskupským kolégiom, na strane druhej rímsky veľkňaz, hlava kolégia, pri plnení svojho úradu najvyššieho pastiera Cirkvi (*munus supremi Ecclesiae pastoris*) musí vždy konať v

²¹⁹ Porov. *Kódex kánonického práva*, 753; *Kódex kánonov východných cirkví*, 219.

²²⁰ Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, 22; *Kódex kánonického práva*, 33, § 1, 336; *Kódex kánonov východných cirkví*, 43, 45, § 1, 49.

²²¹ Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, 21; *Kódex kánonického práva*, 375, § 2.

²²² Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, 27; *Kódex kánonického práva*, 333, § 1; *Kódex kánonov východných cirkví*, 45, § 1.

²²³ Porov. PAVOL VI.: príhovor pri otvorení tretieho zasadania koncilu 14. septembra 1964: AAS 56 (1964), 813.

²²⁴ Porov. BISKUPSKÁ SYNODA: Druhé mimoriadne zhromaždenie, záverečná správa *Exeunte coetu* (7. decembra 1985), C. 1: *L'Osservatore Romano* 10. decembra 1985, 7.

spoločenstve všetkých biskupov, a teda s celou Cirkvou.²²⁵ Preto v spoločensťve Cirkvi, tak ako biskup nie je nikdy sám, ale vždy spojený s kolégiom a jeho hlavou a má ich podporu, tak aj rímsky veľkňaz nie je nikdy sám, ale je vždy spojený s biskupmi a nimi podporovaný. To je ďalší dôvod, prečo vykonávanie najvyššej moci rímskeho veľkňaza neodstraňuje, ale potvrdzuje, posilňuje a háji riadnu, vlastnú a bezprostrednú moc každého biskupa v jeho partikulárnej cirkvi.

Návštevy ad limina apostolorum

57. Prejavom a prostriedkom spoločensťva medzi biskupmi a Petrovou katedrou sú návštevy *ad limina apostolorum*.²²⁶ Táto udalosť má tri základné momenty, ktoré majú svoj vlastný význam.²²⁷ Je to predovšetkým púť k hrobom kniežat apoštolov Petra a Pavla, pripomínajúca jednu vieru, o ktorej vydali v Ríme svedectvo svojou mučeníckou smrťou.

S tým je úzko spojené stretnutie s Petrovým nástupcom. Pri príležitosti návštevy *ad limina* sa biskupi zhromažďujú okolo neho a podľa princípov katolíckosti uskutočňujú výmenu darov spomedzi všetkých dobier, ktoré Duch Svätý sprítomňuje v Cirkvi, či už na miestnej alebo univerzálnej rovine.²²⁸ To, čo sa tu deje, nie je iba jednoduchá výmena informácií, ale primárne potvrdenie a upevnenie kolegiality (*collegialis confirmatio*) v tele Cirkvi, vďaka ktorej sa vytvára jednota v rôznosti a rodí sa istý druh *perichoresis* medzi všeobecnou Cirkvou a partikulárnymi cirkvami, ktorú možno prirovnať ku kolobehu krvi, pulzujúcej zo srdca do najvzdialenejších častí tela a z nich sa vracajúcej späť do srdca.²²⁹ Životná miazga, ktorá vychádza z Krista, spája všetky časti ako viničná miazga, ktorá preniká do výhonkov (porov. *Jn* 15, 5). To sa stáva zrejším predovšetkým v slávení Eucharistie biskupmi spolu s pápežom. Napokon každé slávenie Eucharistie sa uskutočňuje v spoločensťve s vlastným biskupom, s rímskym veľkňazom a s biskupským kolégiom, a skrze nich so všetkými veriacimi partikulárnej cirkvi a celej Cirkvi, takže všeobecná Cirkev je prítomná v partikulárnej a tá sa spolu s inými partikulárnymi cirkvami stáva časťou spoločensťva všeobecnej Cirkvi.

Už od prvých storočí je najhlbšou oporou spoločensťva cirkev v Ríme, kde Peter a Pavol vydali svedectvo viery. Skutočne, vďaka jej jedinečnému postaveniu musí s ňou súhlasiť každá cirkev, pretože ona je základnou zárukou integrity tradície prijatej od apoštolov.²³⁰ Rímska cirkev predsedá univerzálnemu spoločensťvu lásky,²³¹ ochraňuje legitímne rozdiely a bdie, aby mu partikularita nielen neškodila, ale slúžila.²³² To všetko v sebe zahŕňa potrebu spoločensťva rôznych cirkví s rímskou cirkvou, aby tak všetko zostalo v integrite apoštolskej tradície a v jednote kánonického učenia na ochranu viery, sviatostí a konkrétneho života

²²⁵ Porov. *Kódex kánonického práva*, 333, § 2; *Kódex kánonov východných cirkví*, 45, § 2.

²²⁶ Porov. *Propositio* 27.

²²⁷ Porov. JÁN PAVOL II.: apoštolská konštitúcia *Pastor bonus* (28. júna 1988), 31: *AAS* 80 (1988), 868; *Adnexum* I, 6: tamže, 916 - 917; *Kódex kánonického práva*, 400 § 1; *Kódex kánonov východných cirkví*, 208.

²²⁸ Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil: dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, 13.

²²⁹ Porov. JÁN PAVOL II.: apoštolská konštitúcia *Pastor bonus* 28. júna 1998, *Adnexum* I, 2; 1, 5: *AAS* 80 (1989), 913, 915.

²³⁰ Porov. SV. IRENEJ: *Adversus haereses*, 3, 3, 2: *PG* 7, 848.

²³¹ Porov. SV. IGNÁC ANTIOCHISKÝ: *Ad Romanos*, 1, 1: *PG* 5, 685.

²³² Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil: dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, 13.

svätosti. Toto spoločenstvo cirkví je vyjadrené hierarchickým spoločenstvom jednotlivých biskupov a rímskeho veľkňaza.²³³ Zo spoločenstva všetkých biskupov *cum Petro et sub Petro*, ktoré sa uskutočňuje v láske, pramení pre všetkých povinnosť spolupracovať s Petrovým nástupcom pre dobro celej Cirkvi a tak aj každej partikulárnej cirkvi. Práve to je cieľom návštevy *ad limina*.

Tretím momentom návštevy *ad limina* je stretnutie so zodpovednými za úrady Rímskej kúrie: v týchto diskusiách majú biskupi priamy prístup do jednotlivých úradov zodpovedných za vybavovanie určitých záležitostí a problémov, a tak sa zoznamujú s rôznymi aspektmi spoločného pastoračného záujmu. V tomto zmysle synodálni otcovia požiadali, aby na znak vzájomného poznania sa a dôvery zintenzívnili vzťahy medzi biskupmi, či už jednotlivo alebo zhromaždených v biskupských konferenciách, a s dikastériami Rímskej kúrie,²³⁴ ktoré by tak mohli byť lepšie informované o konkrétnych problémoch cirkví a lepšie vykonávať svoju univerzálnu službu.

Nedá sa pochybovať, že návštevy *ad limina*, spolu s päťročnou správou o stave diecézy,²³⁵ predstavujú účinnú odpoveď na potrebu vzájomného poznania sa, ktoré je súčasťou skutočnosti spoločenstva medzi biskupmi a rímskym veľkňazom. Prítomnosť biskupov v Ríme kvôli návšteve môže byť vhodnou príležitosťou, keď môžu získať rýchlu odpoveď na otázky, ktoré sami predložili rôznym dikastériám, a na strane druhej v odpovedi na túžbu, ktorú sami vyjadrili, môže byť aj príležitosťou na individuálne alebo kolektívne konzultácie o pripravovaných dokumentoch všeobecného významu; okrem tejto príležitosti biskupi môžu byť náležite už vopred informovaní o dokumentoch, ktoré Svätá stolica plánuje vydať pre Cirkev ako celok alebo osobitne pre jej partikulárne cirkvi.

Synoda biskupov

58. V súlade s už ustálenou praxou, každé valné zhromaždenie Biskupskej synody, ktoré je v istom zmysle vyjadrením episkopátu, dáva najavo osobitným spôsobom ducha spoločenstva spájajúceho biskupov s rímskym veľkňazom a biskupov medzi sebou, a umožňuje vyjadriť za pôsobenia Ducha Svätého prehĺbené stanovisko, týkajúce sa rôznych problémov zasahujúcich život Cirkvi.²³⁶

Ako je známe, počas Druhého vatikánskeho koncilu bolo cítiť potrebu, aby mohli biskupi viac pomáhať rímskemu veľkňazovi účinnejšie zastávať jeho úrad. Práve preto ustanovil môj ctihodný predchodca, pápež Pavol VI., Biskupskú synodu.²³⁷ Prostredníctvom tejto novej inštitúcie dostáva duch kolegiality a starostlivosť biskupov o dobro celej Cirkvi konkrétne vyjadrenie.

V uplynulých rokoch sa ukázalo, ako môžu biskupi v jednote viery a lásky poskytnúť svojou radou znamenitú pomoc rímskemu veľkňazovi pri vykonávaní jeho apoštolskej služby tak pri

²³³ Porov. *tamže*, 21 - 22; dekrét o pastierskom úrade biskupov v Cirkvi *Christus Dominus*, 4.

²³⁴ Porov. *Propositiones* 26 a 27.

²³⁵ Porov. *Kódex kánonického práva*, 399; *Kódex kánonov východných cirkví*, 206.

²³⁶ Porov. *Propositio* 25.

²³⁷ Porov. apoštolský list motu proprio *Apostolica sollicitudo* (15. septembra 1965): *AAS* 57 (1965), 775 - 780; DRUHÝ Vatikánsky koncil: dekrét o pastierskom úrade biskupov v Cirkvi *Christus Dominus*, 5.

ochrane viery a mravov, ako aj pri zachovávaní cirkevného učenia. Výmena informácií o partikulárnych cirkvách, ktorá uľahčuje aj súlad vo vyjadreniach o vieroučných otázkach, je cenným prostriedkom na posilňovanie spoločenstva.²³⁸

Každé valné zhromaždenie Biskupskej synody je silnou cirkevnou skúsenosťou, aj keď vždy možno zdokonaľovať niektoré jeho praktické procesy.²³⁹ Biskupi zhromaždení na synode predstavujú v prvom rade svoje vlastné cirkvi, ale sú takisto pozorní k príspevkom biskupských konferencií, ktoré ich vybrali a ktorých pohľad na prediskutované otázky môžu sprostredkovať. Vyjadrujú takto odporúčanie celého hierarchického tela cirkvi a napokon, v istom zmysle, celého kresťanského ľudu, ktorého sú pastiermi.

Synoda je udalosťou, ktorá zvlášť jasne ukazuje, že Petrov nástupca je pri vykonávaní svojho úradu vždy úzko spojený v spoločenstve s inými biskupmi a s celou Cirkvou.²⁴⁰ V tomto zmysle *Kódex kánonického práva* stanovuje: „Biskupská synoda má za úlohu rozoberať otázky predložené na rokovanie a vyjadriť želania, nie však o nich rozhodnúť alebo vydať o nich dekréty, ak jej v určitých prípadoch nedal moc rozhodovania rímsky veľkňaz, ktorý v tomto prípade má právo potvrdiť rozhodnutia synody.“²⁴¹ Skutočnosť, že Biskupská synoda má obyčajne iba poradnú funkciu, neznižuje jej dôležitosť. V Cirkvi zmyslom každého kolegiálneho orgánu, či už konzultatívneho alebo rozhodujúceho, je vždy hľadať pravdu alebo dobro Cirkvi. Keď sa otázka týka samotnej viery, *consensus Ecclesiae* nie je určený súčtom hlasov, ale je to výsledok práce Ducha Svätého, duše jedinej Kristovej Cirkvi.

Práve preto, že synoda slúži pravde a Cirkvi ako vyjadrenie opravdivej zodpovednosti celého episkopátu v jednote s jeho hlavou pre dobro Cirkvi, keď biskupi hlasujú, konzultatívne alebo rozhodujú, spolu s ďalšími členmi synody, ktorí nie sú biskupmi, vyjadrujú svoju účasť na spravovaní všeobecnej Cirkvi. Podobne ako môj predchodca Pavol VI., aj ja som si vždy cenil návrhy a pohľady vyjadrené synodálnymi otcami, a zahrnul som ich do procesu koncipovania dokumentu, ktorý predstavuje výsledky synody a ktorý práve z tohto dôvodu rád nazývam „postsynodálny“.

Spoločenstvo medzi biskupmi a cirkvami na miestnej úrovni

59. Okrem univerzálnej úrovne existujú mnohé rozmanité formy, ktoré môžu vyjadriť a v skutočnosti aj vyjadrujú spoločenstvo biskupov a tak aj starostlivosť o všetky sesterské cirkvi. Vzájomné vzťahy medzi biskupmi presahujú rámec ich oficiálnych stretnutí. Živé vedomie kolegiálnej dimenzie služby, ktorá im bola udelená, ich má pobádať, aby si medzi sebou najmä v rámci jednej biskupskej konferencie, či už na úrovni provincie alebo regiónu, mnohorako prejavovali sviatostné bratstvo, ktoré vychádzajú z vzájomného akceptovania sa a úcty, smeruje k rôznym formám prejavov lásky a praktickej spolupráce.

Ako som už napísal, „od Druhého vatikánskeho koncilu sa veľa urobilo, aj pokiaľ ide o reformu Rímskej kúrie, organizovanie synod a pôsobenie biskupských konferencií. Ale určite

²³⁸ Porov. PAVOL VI.: apoštolský list motu proprio *Apostolica sollicitudo* (15. septembra 1965), II: *AAS* 57 (1965), 776 - 777; príhovor k synodálnym otcom (30. septembra 1967): *AAS* 59 (1967), 970 - 971.

²³⁹ Porov. *Propositio* 25.

²⁴⁰ Porov. *Kódex kánonického práva*, 333, § 2; *Kódex kánonov východných cirkví*, 45, § 2.

²⁴¹ Kánon 343.

ostáva ešte veľa urobiť, aby sa lepšie vyjadriła účinnosť týchto nástrojov spoločenstva, ktoré sú dnes zvlášť potrebné, aby pohotovo a účinne odpovedali na problémy, s ktorými sa Cirkev stretá v rýchlych premenách našich čias²⁴². Nové storočie nás musí nájsť pohotovejších ako kedykoľvek predtým v zveľaďovaní a rozvíjaní spôsobu a prostriedkov, ktoré zaisťujú a zaručia spoločenstvo medzi biskupmi a cirkvami.

Každý biskupov úkon pri vykonávaní jeho vlastnej pastierskej služby je vždy úkonom vykonaným v biskupskom kolégiu. Či tu ide o službu slova alebo spravovania v jeho partikulárnej cirkvi, alebo o rozhodnutie urobené s jeho bratmi v biskupskej službe a týkajúce sa inej partikulárnej cirkvi v rámci tej istej biskupskej konferencie, v provinciálnej alebo regionálnej oblasti, vždy to zostáva aktom v kolégiu, keďže pri jeho vykonaní sa zachováva spoločenstvo s inými biskupmi a s hlavou kolégia a zároveň sa zapája aj biskupova vlastná pastierska zodpovednosť. Toto všetko sa deje nielen kvôli ľudskej výhodnej koordinácii, ale skôr kvôli záujmu o iné cirkvi, založenom na skutočnosti, že každý biskup je včlenený do tela alebo kolégia a je ich súčasťou. Každý biskup je súčasne zodpovedný, hoci rozličnými spôsobmi, za svoju partikulárnu cirkev, za susedné bratské cirkvi a za všeobecnú Cirkev.

Synodálni otcovia správne pripomenuli, že „žijúc v spoločenstve biskupov, jednotliví biskupi by mali pociťovať ako svoje vlastné aj ťažkosti a utrpenia svojich bratov biskupov. Aby sa posilnilo a utužilo toto spoločenstvo biskupov, jednotliví biskupi a jednotlivé biskupské konferencie by mali starostlivo zvažovať prostriedky, ktoré majú ich cirkvi na pomoc chudobnejším²⁴³. Vieme, že taká chudoba môže spočívať v bolestnom nedostatku kňazov alebo iných pastoračných pracovníkov, ale aj v nedostatku materiálnych prostriedkov. V oboch prípadoch trpí ohlasovanie evanjelia. Práve preto, nasledujúc výzvu Druhého vatikánskeho koncilu,²⁴⁴ súhlasím s myšlienkou synodálnych otcov, ktorí vyjadrili nádej, že vzťahy bratskej solidarity budú podporované medzi cirkvami starej evanjelizácie a tzv. mladými cirkvami aj vytváraním foriem „družby“, ktoré nachádzajú svoje konkrétne vyjadrenie vo výmene skúseností a pastoračných pracovníkov, ale aj finančných prostriedkov. To len upevní obraz Cirkvi ako Božej rodiny, v ktorej silnejší podporuje slabšieho pre blaho všetkých.²⁴⁵

Takýmto spôsobom sa spoločenstvo biskupov začleňuje do spoločenstva Cirkvi. Ich spoločenstvo sa vyjadruje aj milujúcim záujmom o tých pastierov, ktorí viac než ich bratia biskupi a z dôvodov primárne spojených s miestnou situáciou znášali alebo ešte stále znášajú utrpenia, najčastejšie v jednote s utrpením svojich veriacich. Kategóriou pastierov hodných osobitnej pozornosti, aj pre vzrastajúci počet ich členov, sú emeritní biskupi. K nim som v závere liturgie Desiateho valného zhromaždenia spolu so synodálnymi otcami často smeroval moje myšlienky. Celá Cirkev má vo veľkej úcte týchto našich bratov biskupov, ktorí sú stále členmi biskupského kolégia, a ďakuje im za pastoračnú službu, ktorú odvádzali a stále v nej pokračujú tým, že spoločenstvu poskytujú svoju múdrosť a skúsenosti. Kompetentné orgány určite dobre využijú ich osobné duchovné dedičstvo, zahŕňajúce aj vzácnu časť historickej

²⁴² Apoštolský list *Novo millennio ineunte* (6. januára 2001), 44: *AAS* 93 (2003), 298.

²⁴³ *Propositio* 31; porov. JÁN PAVOL II.: apoštolský list motu proprio *Apostolos suos* (21. mája 1998), 13: *AAS* 90 (1998), 650 - 651.

²⁴⁴ Porov. dekrét o pastierskom úrade biskupov v Cirkvi *Christus Dominus*, 6.

²⁴⁵ Porov. *Propositio* 32.

památi cirkví, ktoré po mnoho rokov viedli. Našou povinnosťou je vynaložiť všetko úsilie, aby mali v humánnom kontexte zabezpečené podmienky duchovnej aj finančnej istoty, ktoré oprávnené očakávajú. Okrem toho treba skúmať možnosť ďalšieho využívania ich schopností v najrozličnejších inštitúciách biskupských konferencií.²⁴⁶

Východné katolícke cirkvi

60. V tej istej perspektíve spoločenstva medzi biskupmi a cirkvami synodálni otcovia venovali osobitnú pozornosť východným katolíckym cirkvám a opäť si uvedomili bohatstvo ich ctihodnej a starobylej tradície, ktoré vytvára živý poklad existujúci spolu s podobnými prejavmi Latinskej cirkvi. Spoločne výraznejšie vyjadrujú katolícku jednotu svätého Božieho ľudu.²⁴⁷

Neexistuje najmenšia pochybnosť, že východné katolícke cirkvi vďaka svojej duchovnej, historickej, teologickej, liturgickej a náukovej blízkosti k Pravoslávnej cirkvi a k ďalším východným cirkvám, ktoré ešte nie sú v plnom spoločenstve s Katolíckou cirkvou, sú obzvlášť oprávnené prispievať k podpore jednoty kresťanov, najmä na Východe. Podobne ako iné cirkvi, aj ony sú povolané tak činiť skrze modlitbu a príkladný kresťanský život. Okrem toho, ako ich vlastný, špecifický príspevok, sú povolané pripojiť svoju náboženskú vernosť k starým východným tradíciám.²⁴⁸

Patriarchálne cirkvi a ich synody

61. Medzi inštitúciami vlastnými východným katolíckym cirkvám vynikajú patriarchálne cirkvi. Patria do tých zoskupení cirkví, ktoré podľa Druhého vatikánskeho koncilu²⁴⁹ boli z Božej prozreteľnosti organicky konštituované v priebehu čias a tešia sa vlastnej disciplíny a liturgickým zvyklostiam, ako aj spoločnému teologickému a duchovnému dedičstvu, pričom stále zachovávajú jednotu viery a jediné božské ustanovenie všeobecnej Cirkvi. Ich osobitná dôstojnosť vychádza zo skutočnosti, že podobne ako matky viery zrodili iné cirkvi, ktoré sú v istom zmysle ich dcérami, a zostali s nimi spojené úzkym zväzkom lásky v sviatostnom živote a vo vzájomnom rešpekte práv a povinností.

Patriarchálne zriadenie je v Cirkvi veľmi starobylé. Overené už na Prvom nicejskom koncile, bolo potvrdené na prvých ekumenických konciloch a stále zostáva tradičnou formou spravovania vo východných cirkvách.²⁵⁰ Svojím pôvodom a osobitnou štruktúrou je však cirkevnou inštitúciou. Preto Druhý vatikánsky koncil vyjadril túžbu, aby „sa zriadili nové patriarcháty, kde je to potrebné; ich ustanovenie sa však vyhradzuje ekumenickému cirkevnému snemu alebo rímskemu veľkňazovi“.²⁵¹ Tí, ktorí vo východných cirkvách disponujú supraepiskopálnou a supralokálnou právomocou – ako napríklad patriarchovia a synody biskupov patriarchálnych cirkví –, majú účasť na najvyššej autorite Cirkvi, ktorú má

²⁴⁶ Porov. *Propositio* 33.

²⁴⁷ Porov. *Propositio* 21.

²⁴⁸ Porov. *Propositio* 22.

²⁴⁹ Porov. Dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, 23; dekrét o východných katolíckych cirkvách *Orientalium ecclesiarum*, 11.

²⁵⁰ Porov. JÁN PAVOL II.: apoštolská konštitúcia *Sacri canones* (18. októbra 1990): *AAS* 82 (1990), 1037.

²⁵¹ Dekrét o východných katolíckych cirkvách *Orientalium ecclesiarum*, 11.

Petrov nástupca nad celou Cirkvou, a túto moc vykonávajú s úctou nielen k primátu rímskeho veľkňaza.²⁵² ale aj k úradu jednotlivých biskupov, bez zasahovania do oblastí ich kompetencie alebo bez obmedzovania slobodne zastávať ich povinnosti.

Vzťahy medzi biskupmi partikulárnych cirkví a patriarchami, ktorí sú vlastne biskupmi patriarchálnych eparchií, sa rozvíjali na základe položenom apoštolskými kánonmi už v staroveku: „Biskupi každého národa by mali vedieť, kto je medzi nimi prvý, mali by ho považovať za svoju hlavu a neurobiť nič dôležité bez jeho súhlasu. Každý by sa mal zaoberať iba tým, čo sa týka jeho dištriktu a od neho závislých území, ale zároveň by nemal urobiť nič bez súhlasu ostatných. Takýmto spôsobom bude panovať svornosť a Boh bude oslávený skrze Krista v Duchu Svätom.“²⁵³ Tento kánon vyjadruje starobylú prax synodality východných cirkví, predstavujúc jeho teologický základ a doxologický význam, pretože jasne potvrdzuje, že synodálne konanie biskupov v zhode vzdáva trojjedinému Bohu úctu a slávu.

Synodálny život patriarchálnych cirkví treba preto uznať ako účinné uskutočnenie kolegiálneho rozmeru biskupskej služby. Všetci legitímne vysvätení biskupi sa zúčastňujú na synode svojej patriarchálnej cirkvi ako pastieri časti stáda Božieho ľudu. A predsa úloha „prvého“, čiže patriarchu, je potvrdená ako svojim spôsobom konštitutívny prvok kolegiálneho konania. Bez „prvého“, ktorý je ako taký potvrdený, nemôže existovať kolegiálne konanie. Synodalita neničí ani nezmenšuje legitímnosť samostatnosti každého biskupa v spravovaní svojej cirkvi, skôr potvrdzuje kolegiálneho ducha biskupov, ktorí sú spoluzodpovední za všetky partikulárne cirkvi v patriarcháte.

Patriarchálna synoda je potvrdená ako skutočná právomoc riadiť. Volí patriarchov a biskupov do úradov v rámci teritória patriarchálnej cirkvi a vyberá kandidátov na biskupskú službu pre úrady za hranicami patriarchálnej cirkvi, ktorí sú potom predstavení rímskemu veľkňazovi na vymenovanie.²⁵⁴ Okrem súhlasu alebo rady potrebnej na platnosť náležitých úkonov v kompetencii patriarchu synoda tiež môže vydávať zákony, ktoré sú záväzné v hraniciach patriarchálnej cirkvi a v prípade liturgických zákonov aj mimo.²⁵⁵ Synoda je takisto, bez narušenia kompetencií Apoštolskej stolice, najvyšším tribunálom na území patriarchálnej cirkvi.²⁵⁶ Pri prerokovaní najdôležitejších záležitostí, najmä týkajúcich sa modernizovania foriem a spôsobov apoštolátu a cirkevnej disciplíny, patriarcha a patriarchálna synoda využijú poradnú spoluprácu patriarchálneho zhromaždenia, ktoré patriarcha zvoláva najmenej raz za päť rokov.²⁵⁷

Organizácia metropolitnej stolice a cirkevných provincií

62. Konkrétny spôsob napomáhania spoločenstva medzi biskupmi a solidarity medzi cirkvami je obnovenie vitality starobylých inštitúcií cirkevných provincií, v ktorej je metropolita nástrojom a znakom bratstva medzi biskupmi provincie a ich spoločenstva s

²⁵² Porov. *Kódex kánonov východných cirkví*, 76 a 77.

²⁵³ Porov. *Canones apostolorum*, VIII, 47, 34: ed. EX. Funk, I, 572 - 574.

²⁵⁴ Porov. *Kódex kánonov východných cirkví*, 110, § 3, a 149.

²⁵⁵ Porov. *tamže*, 110, § 1, a ISO, §§ 2, 3.

²⁵⁶ Porov. *tamže*, 110, § 2, a 1062.

²⁵⁷ Porov. *tamže*, 140 - 143.

rímskym veľkňazom.²⁵⁸ Vzhľadom na podobnosť problémov, s ktorými sa stretávajú jednotliví biskupi, a na skutočnosť, že ich obmedzený počet umožňuje väčšie porozumenie, spoločné pastoračné záväzky sa budú určite lepšie plánovať na stretnutiach biskupov z tej istej provincie a najmä na provinciálnych konciloch.

Tam, kde sa pre spoločné dobro bude zdať vhodné zriadiť cirkevné oblasti, podobné úlohy môžu plniť zhromaždenia biskupov toho istého regiónu alebo na plenárnych konciloch. Tu treba opätovne potvrdiť, čo bolo vyjadrené na Druhom vatikánskom koncile: „Tento svätý všeobecný cirkevný snem si želá, aby sa ctihodná ustanovizeň synod a koncilov uplatňovala s obnovenou silou a tak sa čo najvhodnejším a najúčinnnejším spôsobom pričínala o vzrast viery a dodržiavanie disciplíny v rozličných cirkvách, v súlade so zmenenými okolnosťami našich čias.“²⁵⁹ Na takýchto zhromaždeniach budú biskupi schopní konať, vyjadrujúc nielen spoločenstvo medzi sebou, ale aj so všetkými im zverenými členmi stáda Božieho ľudu; na konciloch sú tieto komponenty reprezentované podľa právnych noriem.

Partikulárne koncily, práve preto, že sa na nich zúčastňujú aj kňazi, diakoni, rehoľníci, rehoľné sestry a laici, hoci len poradným hlasom, sú priamym vyjadrením nielen spoločenstva medzi biskupmi, ale aj spoločenstva medzi cirkvami. Okrem toho partikulárne koncily, ako slávnostná cirkevná udalosť, si vyžadujú starostlivé uvažovanie v štádiu prípravy, zahŕňajúce všetky kategórie veriacich, aby sa tak stali vhodným miestom na dôležitejšie rozhodnutia, týkajúce sa predovšetkým viery. Konferencie biskupov preto nemôžu zaujať miesto partikulárnych koncilov, ako to Druhý vatikánsky koncil ujasnil, keď vyjadril nádej, že partikulárne koncily sa budú konať v obnovenej sile. Konferencie biskupov však môžu byť veľmi nápomocné pri príprave plenárnych koncilov.²⁶⁰

Konferencie biskupov

63. Spomenuté záležitosti nemajú za úlohu zmenšovať význam a užitočnosť biskupských konferencií, ktoré dostali na poslednom koncile svoju inštitucionálnu formu, ďalej presnejšie určenú *Kódexom kánonického práva* a nedávnym listom motu proprio *Apostolos suos*.²⁶¹ Vo východných katolíckych cirkvách sú porovnateľnými inštitúciami zhromaždenia predstavených rôznych cirkví *sui generis*, predvídané *Kódexom kánonov východných cirkví*, „aby sa múdro podelili o skúsenosti a poradili sa v záležitostiach posväcovania a podpory spoločného dobra Cirkvi, aby sa podporila jednota jednotlivých činností, aby sa napomáhali spoločné diela, ľahšie sa presadzovalo dobro náboženstva a účinnejšie sa zachovávalo cirkevné učenie“.²⁶²

Tieto zhromaždenia biskupov, ako sa vyjadrili aj synodálni otcovia, dnes tvoria účinný nástroj na vyjadrenie a praktické uskutočňovanie kolegiálneho ducha biskupov. Preto treba konferenciám biskupov pripisovať význam vzhľadom na všetky ich možnosti.²⁶³ Skutočne,

²⁵⁸ Porov. *Propositio* 28; *Kódex kánonického práva*, 437 § 1; *Kódex kánonov východných cirkví*, 156 § 1.

²⁵⁹ Dekrét o pastierskom úrade biskupov v Cirkvi *Christus Dominus*, 36.

²⁶⁰ Porov. *Kódex kánonického práva*, 441, 443.

²⁶¹ Porov. *AAS* 90 (1998), 641 - 658.

²⁶² Kánon 322.

²⁶³ Porov. *Propositiones* 29 a 30.

„značne sa rozvinuli a zobrali na seba úlohu prednostného prostriedku biskupov istého národa alebo územia, aby si navzájom vymieňali názory a rady a spolupracovali na spoločnom dobre Cirkvi: ‚v uplynulých rokoch sa stali vo všetkých krajinách pevným, živým a efektívnym nástrojom‘. Ich význam vychádza z toho, že účinne napomáhajú jednotu medzi biskupmi a tým aj v celej Cirkvi, keďže sú dôležitým orgánom posilňujúcim cirkevné spoločenstvo“.²⁶⁴

Keďže členmi biskupských konferencií sú len biskupi a všetci tí, ktorí sú v práve rovní diecéznemu biskupovi, aj keď nemajú biskupský charakter.²⁶⁵ priamym teologickým základom biskupských konferencií, podobne ako partikulárnych koncilov, je kolegiálny rozmer zodpovednosti za biskupské spravovanie. Iba nepriamo je to spoločenstvo medzi cirkvami.

Keďže biskupské konferencie sú stálymi orgánmi, ktoré sa pravidelne stretávajú, ich funkčnosť bude účinná, ak sa budú vnímať ako pomoc funkcií, ktorú na základe božského práva vykonávajú jednotliví biskupi, každý vo svojej cirkvi. Na úrovni partikulárnej cirkvi pasie biskup v Pánovom mene stádo, ktoré mu bolo zverené ako vlastný, riadny a bezprostredný pastier; jeho konanie je úplne osobné, nie kolegiálne, hoci ovplyvnené duchom spoločenstva. Na úrovni zhromaždení partikulárnych cirkví podľa geografických oblastí (národy, regióny atď.) biskupi ustanovení nad jednotlivými cirkvami nevykonávajú spoločne svoju pastoračnú starostlivosť prostredníctvom kolegiálnych aktov porovnateľných s aktmi biskupského kolégia, ktoré je ako teologický subjekt nedeliteľné.²⁶⁶ Biskupi jednej biskupskej konferencie sústredení na svojom zhromaždení vykonávajú spoločne pre dobro svojich veriacich iba niektoré úlohy vyplývajúce z ich pastoračnej služby (*munus pastorale*), a to v rámci kompetencií udelených právom alebo mandátom Apoštolskej stolice.²⁶⁷

Aby početnejšie biskupské konferencie mohli konať svoju službu pre jednotlivých biskupov a následne aj pre partikulárne cirkvi, istotne vyžadujú dobre vytvorenú štruktúru. V každom prípade sa však treba vyhnúť „byrokratizácii úradov a komisií pracujúcich v období medzi plenárnymi zasadaniami“.²⁶⁸ „Biskupské konferencie so svojimi komisiami a úradmi sú určené na pomoc biskupom, nie aby ich nahradili,“²⁶⁹ a ešte menej na to, aby vytvárali sprostredkovateľov medzi Apoštolskou stolicou a jednotlivými biskupmi. Konferencie biskupov môžu Apoštolskej stolici poskytnúť cennú pomoc prostredníctvom vyjadrenia svojho názoru na špecifické problémy všeobecnejšieho charakteru.²⁷⁰

Konferencie biskupov okrem toho vyjadrujú a realizujú kolegiálneho ducha, ktorý zjednocuje biskupov atak aj spoločenstvo medzi rôznymi cirkvami – najmä medzi susednými –, vytvárajúc medzi nimi úzke vzťahy na podporu väčšieho dobra.²⁷¹ Môže sa to diať rôznymi spôsobmi, prostredníctvom rád, združení, federácií. Zvláštny význam majú kontinentálne

²⁶⁴ JÁN PAVOL II.: apoštolský list motu proprio *Apostolos suos* (21. mája 1998), 6: *AAS* 90 (1998), 645 - 646.

²⁶⁵ Porov. *Kódex kánonického práva*, 450.

²⁶⁶ Porov. JÁN PAVOL II.: apoštolský list motu proprio *Apostolos suos* (21. mája 1998), 10, 12: *AAS* 90 (1998), 648 - 650.

²⁶⁷ Porov. *tamže*, 12, 13, 19: cit. miesto, 649 - 651, 653 - 654; *Kódex kánonického práva*, 381, § 1; 447; 455, § 1.

²⁶⁸ JÁN PAVOL II.: apoštolský list motu proprio *Apostolos suos* (21. mája 1998), 18: *AAS* 90 (1998), 653.

²⁶⁹ *Tamže*.

²⁷⁰ Porov. *Propositio* 25.

²⁷¹ Porov. *Kódex kánonického práva*, 459, § 1.

stretnutia biskupov, ktorým však nikdy neprináležia kompetencie priznané biskupským konferenciám. Takéto stretnutia sú veľkou pomocou v podpore spolupráce medzi biskupskými konferenciami rôznych národov, ktorá je v dobe globalizácie obzvlášť potrebná, odpovedajúc na výzvy čias a na uskutočňovanie opravdivej globalizácie solidarity.²⁷²

Jednota Cirkvi a ekumenický dialóg

64. Modlitba Pána Ježiša za jednotu medzi apoštolmi (*ut unum sint: Jn 17,21*) je pre každého biskupa naliehavou výzvou na osobitnú apoštolskú úlohu. Na túto jednotu sa nedá hľadiť ako na výsledok nášho úsilia; je to predovšetkým dar Najsvätejšej Trojice pre Cirkev. To však nijako neospravedľňuje kresťanov, aby sa počínajúc modlitbou intenzívne neusilovali urýchliť cestu smerujúcu k plnej jednote.

Odpovedajúc na modlitby a úmysly Pána, ako aj na jeho obetu na kríži, aby zhromaždil rozptýlené Božie deti (porov. *Jn 11, 52*), je Katolícka cirkev neodvratne zviazaná k ekumenickému dialógu, od ktorého závisí efektívnosť jej svedectva pred svetom. Preto treba naďalej vytrvať na ceste dialógu pravdy a lásky.

Mnohí synodálni otcovia pripomenuli špecifické povolanie biskupa podporovať tento dialóg vo svojej diecéze a rozvíjať ho *in veritate et caritate* (porov. *Ef 4, 15*). Pohoršenie z rozdelenia medzi kresťanmi vnímajú všetci ako znak protirečiaci kresťanskej nádeji. Praktické prostriedky na podporu ekumenického dialógu sú v lepšom vzájomnom poznaní sa medzi Katolíckou cirkvou a inými cirkvami a náboženskými spoločnosťami, ktoré s ňou nie sú v plnom spoločenstve, v primeraných stretnutiach a iniciatívach, predovšetkým však v svedectve lásky. Vskutku, existuje ekumenizmus každodenného života, vznikajúci zo vzájomného prijatia sa, počúvania a spolupráce, ktorý má osobitnú účinnosť.

Na druhej strane, synodálni otcovia poukázali aj na nebezpečenstvo málo premyslených gest, ktoré sú znakmi akéhosi nedeckavého ekumenizmu a môžu spôsobiť škody na ceste k plnej jednote. Preto je veľmi dôležité, aby všetci praktizovali a akceptovali správne princípy ekumenického dialógu, aby sa tieto princípy zdôrazňovali v seminároch pri výchove kandidátov na posvätnú službu, vo farnostiach, ako aj v ďalších cirkevných štruktúrach. Aj samotný vnútorný život Cirkvi musí poskytovať svedectvo jednoty vo vzájomnej úcte a v otváraní stále širších priestorov, kde sa prijímajú a rozvíjajú veľké bohatstvá rozličných teologických, duchovných, liturgických a disciplinárnych tradícií.²⁷³

Misionársky duch v biskupskej službe

65. Biskupi ako členovia biskupského kolégia nie sú vysvätení len pre jednu diecézu, ale pre spásu celého ľudstva.²⁷⁴ Toto učenie Druhého vatikánskeho koncilu opätovne pripomenuli synodálni otcovia, aby zdôraznili skutočnosť, že každý biskup si musí uvedomiť misionársky charakter jeho pastoračnej služby. Celá jeho pastoračná činnosť by mala byť poznačená misionárskym duchom, schopným prebúdať a udržiavať vo veriacich horlivosť za

²⁷² Porov. *Propositio 30*.

²⁷³ Porov. *Propositio 60*.

²⁷⁴ Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil: dekrét o misijnom poslaní Cirkvi *Ad gentes*, 38.

rozširovanie evanjelia. Biskupovou povinnosťou je vzbudzovať, podporovať a riadiť misionárske aktivity a iniciatívy v jeho diecéze aj z finančnej stránky.²⁷⁵

Pre biskupa je nemenej dôležité, ako sa zdôraznilo na synode, povzbudzovať misionársky rozmer v jeho partikulárnej cirkvi podporovaním – v súlade s rozličnými situáciami – základných hodnôt, ako sú spoznanie svojho blížneho, úcta voči kultúrnym rozdielom a zdravá spolupráca medzi rozličnými kultúrami. Na druhej strane, čoraz viac multikulturálny charakter miest a spoločností, najmä ako výsledok medzinárodnej migrácie, vytvára nové situácie, ktoré predstavujú osobitnú misionársku výzvu.

Počas synody sa vyskytli aj príspevky, ktoré poukázali na niektoré otázky týkajúce sa vzťahov medzi diecéznymi biskupmi a misijnými rehoľnými kongregáciami, zdôrazňujú potrebu hlbšej reflexie v tejto otázke. Zároveň bol uznaný prínos bohatstva skúseností, ktoré môže dostať partikulárna cirkev od týchto kongregácií zasväteného života ako prostriedok udržiavajúci živého misionárskeho ducha medzi veriacimi.

V tomto misijnom nadšení sa má biskup javiť ako služobník a svedok nádeje. Účasť na misijnom poslaní je bezpochyby výstižným znakom viery v Krista a jeho lásky k nám²⁷⁶: ľudia všetkých čias sú vierou a láskou podnecovaní do nového života, oduševňovaní nádejou. Kresťania ohlasujúci vzkrieseného Pána predstavujú toho, ktorý začína novú éru dejín, a oznamujú svetu radostnú zvesť úplnej a univerzálnej spásy, zahŕňajúcu v sebe prísľub nového sveta, v ktorom bolesť a nespravodlivosť ustúpia radosti a kráse. Na začiatku nového tisícročia, poznačeného jasnejším uvedomením si univerzálnosti spásy a skutočnosťou, že evanjelium musí byť denne znovu a znovu ohlasované, sa zo synodálneho zhromaždenia ozvala výzva, aby sa nezmenšovala naša misijná zaangažovanosť, ale naopak, aby sa rozširovala v ešte hlbšej misijnej spolupráci.

²⁷⁵ Porov. *Propositio* 63.

²⁷⁶ Porov. JÁN PAVOL II.: encyklika *Redemptoris missio* (7. decembra 1990), 11: *AAS* 83 (1991), 256 - 260.

VII. KAPITOLA

BISKUP PRED AKTUÁLNymi VÝZVAMI

„Dúfajte, ja som premohol svet!“ (Jn 16, 33)

66. Vo Svätom písme je Cirkev prirovnaná k stádu, „o ktorom Boh predpovedal, že on sám bude jeho pastierom, a hoci ovce tohto stáda sú pod správou ľudských pastierov, predsa ich neprestajne vedie a živí sám Kristus, Dobrý pastier a Knieža pastierov“.²⁷⁷ Nevolá sám Ježiš svojich učeníkov *pusillus grex* a nepovzbudzuje ich, aby sa nebáli, ale mali nádej (porov. Lk 12, 32)?

Ježiš často opakoval svojim učeníkom túto výzvu: „*Vo svete máte súženie, ale dúfajte, ja som premohol svet!*“ (Jn 16, 33). Keď sa už mal vrátiť k Otcovi, umyl apoštolom nohy a povedal im: „*Nech sa vám srdce nevzrušuje!*“ A dodal: „*Ja som cesta ... Nik nepríde k Otcovi, iba cezo mňa*“ (Jn 14, 6). Na túto cestu, ktorou je Kristus, sa vydalo malé stádo, Cirkev, a vedie ju Dobrý pastier, ktorý „*keď ich všetky vyženie, kráča pred nimi a ovce idú za ním, lebo poznajú jeho hlas*“ (Jn 10, 4).

Podľa vzoru Ježiša Krista a kráčajúc v jeho stopách, biskup vychádza ohlasovať ho pred svetom ako Spasiteľa ľudstva, Spasiteľa každého človeka. Ako misionár evanjelia koná v mene Cirkvi, ktorá je expertom na všetko, čo je ľudské, a blízka súčasnému človeku. A preto biskup, posilnený radikalizmom evanjelia, musí odhaľovať falošné antropológie, obraňovať hodnoty potláčané ideologickými prúdmi a rozlišovať pravdu. S apoštolom môže opakovať: „*Preto sa namáhame a zápasíme, lebo máme nádej v živého Boha, ktorý je spasiteľom všetkých ľudí, najmä veriacich*“ (1 Tim 4, 10).

Biskupovu činnosť má charakterizovať *parresía*, ktorá je výsledkom konania Ducha Svätého (porov. Sk 4, 31). Biskup zanecháva svoje ja kvôli ohlasovaniu Ježiša Krista, s dôverou a odvahou prijíma svoje poslanie *factus pontifex* a stáva sa skutočným mostom, ktorý vedie ku každému človeku. So spaľujúcou láskou pastiera sa vydáva hľadať ovce, nasledujúc Ježiša, ktorý povedal: „*Mám aj iné ovce, ktoré nie sú z tohto ovčince. Aj tie musím priviesť a budú počuť môj hlas; a bude jedno stádo a jeden pastier*“ (Jn 10, 16).

Biskup - tvorca spravodlivosti a pokoja

67. V rámci tejto oblasti misijného poslania opísali synodálni otcovia biskupa ako proroka spravodlivosti. Vojná silných proti slabým dnes viac ako kedykoľvek predtým vytvorila hlboké rozdelenia na bohatých a chudobných. Chudobní sú chápaní ako légie. V nespravodlivom ekonomickom systéme, poznačenom značnými štrukturálnymi nerovnosťami, sa situácia marginalizovaných zo dňa na deň zhoršuje. V mnohých častiach sveta dnes ľudia hladujú, kým na iných miestach je nadbytok. Obeťami týchto dramatických prípadov nerovnosti sú predovšetkým chudobní, mladí a utečenci. A navyše, na mnohých

²⁷⁷ Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, 6.

miestach sú ženy znevažované v ich osobnej dôstojnosti, ako obeť hedonistickej a materialistickej kultúry.

Zoči-voči takýmto podmienkam nespravodlivosti, ktoré nevyhnutne otvárajú dvere konfliktom a smrti, a často aj vnútri nich, je biskup obrancom ľudských práv, práv človeka stvoreného na Boží obraz a podľa jeho podoby. Ohlasuje morálnu náuku Cirkvi, ktorá bráni práva na život od počatia po prirodzenú smrť. Podobne ohlasuje sociálnu náuku Cirkvi, založenú na evanjeliu, a ukazuje hlboký záujem o obranu všetkých chudobných, dvíha svoj hlas za tých, ktorí ho nemajú, aby obraňoval ich práva. Sociálna náuka Cirkvi je schopná poskytnúť nádej aj v najhorších situáciách, pretože ak neexistuje nádej pre chudobných, nebude existovať pre nikoho, dokonca ani pre takzvaných bohatých.

Biskupi dôrazne odsúdili terorizmus a genocídu a pozdvihli svoj hlas za tých, ktorí plačú pre nespravodlivosť, za prenasledovaných a nezamestnaných, ako aj za deti, ktoré sú zneužívané rôznymi a nepredstaviteľne vážnymi spôsobmi. Podobne ako svätá Cirkev, ktorá je vo svete sviatosťou úzkeho spojenia s Bohom a jednoty celého ľudstva,²⁷⁸ aj biskup je obrancom a otcom chudobných, starajúcim sa o spravodlivosť a ľudské práva a nositeľom nádeje.²⁷⁹

Slová synodálnych otcov, ktorými sa pripojili k mojim slovám, boli jasné a silné: „Počas tejto synody sme nemohli nepočuť ozvenu toľkých ďalších kolektívnych tragédií. (...) Potrebný je úplne nový morálny poriadok. (...) Niektoré miestne zlá, keď zostávajú veľmi dlho bez povšimnutia, dokážu vytvoriť beznádej v celej populácii. Či môžeme mlčky prechádzať okolo pokračujúcej drámy hladu a krajnej biedy v čase, keď má ľudstvo viac než kedykoľvek predtým prostriedky na spravodlivé rozdeľovanie? Takisto musíme vyjadriť našu solidaritu záplave utečencov a migrantov, ktorí sú nútení v dôsledku vojny, pre politický útlak či ekonomickú diskrimináciu utiecť zo svojej vlasti, v nádeji, že nájdu zamestnanie alebo mier. Ničiacie účinky malárie, rozrastanie sa aidsu, negramotnosť, beznádej mnohých detí a mladých ponechaných napospas životu na uliciach, vykorisťovanie žien, pornografia, neznášanlivosť a zneužívanie náboženstva na násilie, obchod s drogami a so zbraňami - zoznam stále nie je úplný! A predsa uprostred všetkých týchto ťažkostí pokorní dvíhajú hlavu. Pán na nich hľadá a posilňuje ich: *„Pretože chudák biedu trie a úbožiak stoná, povstanem teda, hovorí Pán“* (Ž 12, 6)²⁸⁰.

Tento opis dramatických udalostí môže vzbudiť naliehavú výzvu a záväzok na budovanie mieru. Ohniská konfliktov zdedené z minulého storočia a z celého minulého tisícročia sú stále činné. Početné lokálne konflikty vytvárajú hlboké rany medzi rôznymi kultúrami a národnosťami. A ako by sme mohli nespomenúť formy náboženského fundamentalizmu, stále prítomného nepriateľa dialógu a mieru? Mnohé oblasti sveta sa podobajú na sklady pušného prachu pripraveného vybuchnúť a zasypať ľudstvo nesmiernym utrpením.

V takejto situácii Cirkev naďalej ohlasuje pokoj Kristov, ktorý v reči na vrchu vyhlásil „tvorcov pokoja“ za blahoslavených (*porov. Mt 5, 9*). Mier je úlohou každého a pozostáva z

²⁷⁸ Porov. *tamže*, 1.

²⁷⁹ Porov. *Propositiones* 54 - 55.

²⁸⁰ Synoda biskupov, Desiate valné zhromaždenie, *Správa* (25. októbra 2(01), 10 - 11: *L'Osservatore Romano*, 27. októbra 2001, s. 5.

tisícok malých činov v každodennom živote. Očakáva svojich prorokov a tvorcov, ktorí by sa mali nachádzať najmä v cirkevných spoločenstvách, ktorých pastierom je biskup. Nasledujúc Ježišov príklad, ktorý prišiel oznámiť utláčaným slobodu a ohlásiť Pánov milostivý rok (porov. *Lk* 4, 16 - 21), biskup bude vždy pripravený ukázať, že kresťanská nádej je hlboko spojená s úsilím podporovať integrálny rozvoj jednotlivca i spoločnosti, ako to jasne hovorí sociálna náuka Cirkvi.

Uprostred tragických ozbrojených konfliktov, ktoré, žiaľ, nie sú zriedkavé, musí biskup, aj keď vyzýva ľudí hájiť svoje práva, vždy pripomínať, že kresťania sú povinní vo všetkých prípadoch odmietnuť pomstu a byť pripravení odpustiť a milovať svojich nepriateľov.²⁸¹ Bez odpustenia neexistuje spravodlivosť. Akokoľvek je to ťažké prijať, každému rozumnému človeku je jasné: skutočný mier sa dá dosiahnuť iba cez odpustenie.²⁸²

Medzinábožensky dialóg, najmä za pokoj vo svete

68. Ako som pri viacerých príležitostiach zdôrazňoval, dialóg medzi náboženstvami musí slúžiť mieru medzi národmi. Rôzne náboženské tradície majú prostriedky potrebné na prekonanie rozdelení a vybudovanie vzájomného priateľstva a úcty. Synoda apelovala na biskupov, aby podporovali stretnutia s predstaviteľmi národov, aby pozorne uvažovali nad konfliktmi a vojnami, ktoré sužujú náš svet, a našli cestu, ktorou treba kráčať k spoločnému záväzku spravodlivosti, svornosti a pokoja.

Synodálni otcovia naliehavo zdôraznili význam medzináboženského dialógu pri budovaní mieru a požiadali biskupov, aby sa angažovali v tejto činnosti vo svojich diecézach. Nové cesty k mieru možno odkryť obraňovaním náboženskej slobody, o ktorej hovoril aj Druhý vatikánsky koncil v dekrété *Dignitatis humanae*, ako aj výchovnou činnosťou pri formácii nových generácií a náležitým využívaním prostriedkov spoločenskej komunikácie.²⁸³

Perspektíva medzináboženského dialógu je však oveľa širšia, a tak synodálni otcovia opäť potvrdili, že taký dialóg je súčasťou novej evanjelizácie, obzvlášť v našich časoch, keď ľudia patriaci do rôznych náboženstiev oveľa viac ako v minulosti žijú spolu v tých istých oblastiach, mestách, na pracoviskách a miestach každodenného života. Medzináboženský dialóg má teda miesto aj v každodennom živote mnohých rodín; i preto mu musia biskupi ako učitelia viery a pastieri Božieho stáda venovať primeranú pozornosť.

Keď kresťania žijú bok po boku s osobami iných náboženstiev, majú zvláštnu povinnosť svedčiť o jedinom a univerzálnom spásonosnom tajomstve Ježiša Krista a z neho vyplývajúcej potrebe Cirkvi ako prostriedku spásy pre celé ľudstvo. „Táto pravda viery neuberá nič skutočnosti, že Cirkev pozerá na náboženstvá sveta s úprimnou úctou, ale súčasne zásadne odmieta indiferentistickú mentalitu poznačenú náboženským relativizmom, ktorý vedie k mienke, že je „jedno náboženstvo rovnaké ako druhé“.“²⁸⁴ Je takto jasné, že

²⁸¹ Porov. *Propositio* 55.

²⁸² Porov. JÁN PAVOL II.: *Posolstvo k Svetovému dňu pokoja 2002* (8. decembra 2001), 8: *AAS* 94 (2002), 137.

²⁸³ Porov. *Propositiones* 61 a 62.

²⁸⁴ KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY: deklarácia *Dominus Jesus* (6. augusta 2000), 22: *AAS* 92 (2000), 763.

medzináboženský dialóg nikdy nemôže nahradiť ohlasovanie a rozširovanie viery, ktoré vytvárajú primárny cieľ kázania, katechézy a misijného pôsobenia v Cirkvi.

Úprimné a jednoznačné tvrdenie, že spása ľudu závisí od vykúpenia, ktoré uskutočnil Kristus, nie je prekážkou dialógu medzi náboženstvami. V kontexte nášho vyznávania kresťanskej nádeje nemožno zabúdať, že práve táto nádej je základom medzináboženského dialógu. Ako vraví aj koncilová deklarácia *Nostra aetate*, „všetky národy tvoria len jedno spoločenstvo, majú ten istý pôvod, pretože Boh dal prebývať celému ľudstvu na celom povrchu zemskej, a majú aj spoločný konečný cieľ – Boha, ktorého prozreteľnosť, prejavy dobroty a spasiteľné úmysly sa rozprestierajú na všetkých, kým sa vyvolení nezhrmáždia vo Svätom meste, ktoré bude osvetľovať Božia sláva a v ktorého svetle budú kráčať národy“.²⁸⁵

Občiansky, sociálny a ekonomický život

69. V pastoračnej činnosti biskupa nesmie chýbať osobitný záujem o potreby lásky a spravodlivosti, vychádzajúce zo sociálnej a z ekonomickej situácie chudobných, opustených a týraných. V každom chudobnom človeku vidia veriaci zvláštny obraz Ježiša. Ich prítomnosť v cirkevných a občianskych spoločenstvách je skúšobným kameňom úprimnosti našej kresťanskej viery.

Rád by som v krátkosti spomenul komplexný fenomén globalizácie, ktorý je jednou z charakteristických črt dnešnej doby. Istotne, existuje „globalizácia“ ekonomiky, financií, kultúry, ktorá sa postupne udomácňuje ako výsledok prudkého pokroku v informačných technológiách. Ako som už povedal pri iných príležitostiach, tento fenomén si vyžaduje starostlivé rozlišovanie dobra a zla a ich následkov pre Cirkev a celé ľudstvo. K tomuto rozlišovaniu môžu výrazne prispieť biskupi, ktorí budú pripomínať naliehavú potrebu globalizácie v láske, bez marginalizácie. V tomto ohľade synodálni otcovia hovorili o povinnosti podporovať globalizáciu lásky, zamýšľajúc sa v tomto kontexte aj nad problémami spojenými so zrušením štátneho dlhu, ktorý ohrozuje ekonomiky celých národov a brzdí tak ich sociálny a politický pokrok.²⁸⁶

Bez toho, aby sme vstupovali do detailov tohto vážneho problému, vízia Cirkvi sa v tejto oblasti opiera o tri základné a navzájom sa prelínajúce piliere: dôstojnosť človeka, solidarita a subsidiarita. A tak globalizovaná ekonomika sa musí analyzovať vo svetle princípov sociálnej spravodlivosti, rešpektujúc prednostné právo chudobných, ktorým musí byť dovolené obhájiť svoju účasť na takejto ekonomike, a požiadavky medzinárodného spoločného dobra“.²⁸⁷ Keď sa globalizácia spojí s dynamizmom solidarity, prestáva byť prameňom marginalizácie. Globalizácia solidarity je naozaj priamym dôsledkom tej univerzálnej lásky, ktorá je srdcom evanjelia.

Úcta k životnému prostrediu a ochrana stvorenia

²⁸⁵ Č. 1.

²⁸⁶ Porov. *Propositio 56*.

²⁸⁷ JÁN PAVOL II.: posynodálna apoštolská exhortácia *Ecclesia in America* (22. januára 1999), 55: AAS 92 (1999), 790 - 791.

70. Synodálni otcovia spomenuli aj etický rozmer ekologickej otázky.²⁸⁸ V hlbšom zmysle volanie po globalizácii solidarity zahŕňa aj nalievajúcu otázku ochrany stvorenia a prírodných zdrojov. „Vzdychanie celého stvorenia“, o ktorom hovorí apoštol Pavol (porov. *Rim* 8, 22), sa dnes ukazuje v obrátenej perspektíve, keďže už to nie je viac eschatologické napätie, ktoré očakáva slávu Božích detí (porov. *Rim* 8, 21), ale skôr záchvat smrti, ktorá sa snaží zmocniť samého človeka, aby ho zničila.

Tu sa v skutočnosti stretáme s ekologickou otázkou v jej najzradnejšej a najzvrátenejšej podobe. Naozaj, „najhlbším a najvážnejším znakom morálnych dôsledkov podčiarkujúcich ekologický problém je nedostatok úcty k životu, zreteľný v mnohých typoch environmentálneho znečistenia. Často prevládajú záujmy produkcie nad dôstojnosťou pracovníkov, kým ekonomické záujmy majú prednosť pred dobrom jednotlivcov, ba aj celých národov. V takýchto prípadoch je znečistenie alebo environmentálna katastrofa výsledkom neprírodzenej a ohraničenej vízie, ktorá niekedy vedie k skutočnému pohrdaniu človekom“.²⁸⁹

Je jasné, že tu ide nielen o fyzický rozmer ekológie, ktorá sa stará o ochranu *prírodných podmienok* rôznych živých tvorov, ale aj o humánnu ekológiu, schopnú obrániť radikálne dobro života vo všetkých jeho prejavoch a zanechať pre budúce generácie životné prostredie, ktoré čo najviac zodpovedá Božiemu plánu. Potrebná je *ekologická konverzia*, ku ktorej môžu prispieť aj samotní biskupi svojim učením o správnom vzťahu ľudí k prírode. Vo svetle náuky o Bohu Otcovi, Stvoriteľovi neba i zeme, je tento vzťah „správcovský“: človek je umiestnený doprostred stvorenia ako Boží správca.

Biskupova služba v oblasti zdravia

71. Starostlivosť o človeka podnecuje biskupa, aby napodobňoval Ježiša, skutočného „milosrdného Samaritána“, plného súcitu a milosrdenstva, ktorý sa stará o druhých bez akejkoľvek diskriminácie. Starostlivosť o zdravie predstavuje jednu z najvýznamnejších výziev súčasnosti. Žiaľ, v rôznych častiach sveta stále pretrvávajú mnohé druhy chorôb, a hoci veda robí obrovské pokroky v hľadaní nových riešení a lepších liečebných postupov, vždy sa objavia nové situácie, ktoré ohrozujú fyzické a psychické zdravie.

Každý biskup je povolaný vo svojej diecéze s pomocou kvalifikovaných osôb pracovať na integrálnom ohlasovaní „evanjelia života“. Keď sa kresťania snažia humanizovať medicínu a starostlivosť o chorých svojou blízkosťou k trpiacim, pre každého sa stávajú obrazom samotného Ježiša, lekára tela i duše. V napomenutiach, ktoré dal svojim apoštolom, Pán zahrnul aj výzvu uzdravovať chorých (porov. *Mt* 10, 8).²⁹⁰ Organizácia a podpora adekvátnej pastoračnej starostlivosti o zdravotníckych pracovníkov by tak mala byť prioritou blízkou srdcu každého biskupa.

Osobitným spôsobom pocítili synodálni otcovia potrebu dôrazne prejaviť ich záujem o podporu autentickej kultúry života v súčasnej spoločnosti: „Čo nás, ako pastierov, asi najviac

²⁸⁸ Porov. *Propositio* 56.

²⁸⁹ JÁN PAVOL II.: *Posolstvo k Svetovému dňu pokoja 2002* (8. decembra 2001). 7: *AAS* 82 (1990), 150.

²⁹⁰ Porov. *Propositio* 57.

zarmucuje, je pohrdanie ľudským životom od počatia až po smrť, ako aj rozpad rodiny. *Nie*, ktoré povedala Cirkev potratom a eutanáziou, znamená *áno* životu, *áno* pôvodnému dobru stvorenia, *áno*, ktoré sa môže týkať každého človeka v hĺbke jeho svedomia, *áno* rodine, prvotnej bunke nádeje, ktorá sa tak páči Bohu, že ju vyzýva, aby sa stala domácou cirkvou.²⁹¹

Pastoračná starostlivosť biskupa o migrantov

72. Pohyby národov dosiahli v súčasnosti neslýchané rozmery a naberajú masový charakter, zahrnujúci obrovský počet osôb. Mnohé z nich opustili svoju krajinu alebo boli nútené ju opustiť pre ozbrojené konflikty, nestabilnú ekonomickú situáciu, politické, etnické a sociálne konflikty a prírodné katastrofy. Napriek ich odlišnostiam všetky tieto migrácie kladú našim spoločnostiam vážne otázky týkajúce sa pastoračných problémov, ako sú evanjelizácia a medzináboženský dialóg.

Preto je vhodné, aby sa diecézy postarali o zriadenie vhodných pastoračných štruktúr schopných prijímať týchto ľudí a ponúknuť im patričnú pastoračnú starostlivosť, prispôbenú ich odlišným podmienkam. Takisto existuje potreba väčšej spolupráce medzi susednými diecézami, aby sa poskytovali účinnejšie a kompetentnejšie služby, venujúc sa aj formácii kňazov aj osobitne veľkodušných laických pracovníkov ochotných na túto ťažkú službu, zahrnujúcu predovšetkým problémy právneho charakteru, ktoré sa môžu objaviť pri začleňovaní týchto osôb do novej štruktúry sociálneho poriadku.²⁹²

V tejto súvislosti synodálni otcovia pochádzajúci z východných katolíckych cirkví nastolili otázku – pre isté aspekty novú a prinášajúcu vážne praktické dôsledky – týkajúcu sa migrácie členov ich komunít. Stáva sa totiž, že značný počet veriacich pochádzajúcich z východných katolíckych cirkví dnes trvalo býva mimo domovských krajín a sídel východných hierarchií. Pochopiteľne, táto otázka sa každodenne týka zodpovednosti pastierov.

Preto aj synoda biskupov následne vyzvala k hlbšiemu štúdiu spôsobov, ktorými môžu katolíckej cirkvi Východu aj Západu zriadiť vhodné pastoračné štruktúry, aby tak odpovedali na potreby týchto veriacich, žijúcich v podmienkach diaspory.²⁹³ V každom prípade zostáva povinnosťou miestnych biskupov, aj keď sú odlišného obradu, byť pre veriacich východného obradu skutočnými otcami a v pastoračnej starostlivosti chrániť ich osobitné náboženské a kultúrne hodnoty, v ktorých sa narodili a dostali počiatočnú kresťanskú formáciu.

To sú len niektoré z oblastí, ktoré predstavujú obzvlášť naliehavú výzvu pre kresťanské svedectvo a biskupskú službu. Prijímanie zodpovednosti za svet, jeho problémy, výzvy a nádeje je súčasťou nášho záväzku ohlasovať evanjelium nádeje. Vždy totiž ide o budúcnosť človeka, pretože on je bytosťou nádeje.

Je pochopiteľné, že pri pohľade na také množstvo výziev, ktoré sa týkajú nádeje, môže v nás vzniknúť pokušenie v podobe skepticizmu a beznádeje. Ale kresťania vedia, že môžu čeliť aj

²⁹¹ Biskupská synoda, Desiate valné zhromaždenie, *Správa* (25. októbra 2001), 12: *L'Osservatore Romano*, 27. októbra 2001, s. 5.

²⁹² Porov. *Propositio* 58.

²⁹³ Porov. *Propositio* 23.

najťažším situáciám, pretože základom ich nádeje je hlboké tajomstvo Pánovho kríža a zmŕtvychvstania. Len z tohto prameňa možno čerpať silu odhodlať sa a zotrvať v službe Bohu, ktorý chce spásu a integrálne oslobodenie človeka.

ZÁVER

73. Pri pohľade na ľudsky také zložité situácie, v ktorých je potrebné ohlasovať evanjelium, v pamäti sa akoby spontánne vynára rozprávanie o rozmnožení chleba, opísané v evanjeliách. Ježišovi učeníci sa obávajú o zástup, ktorý, túžiac po jeho slovách, ho nasledoval až na pustatinu, a radia mu: „*Dimitte turbas – Rozpusť zástupy ...*“ (Lk 9, 12). Zrejme sa báli a skutočne nevedeli, akým spôsobom nasýtiť taký veľký zástup.

Podobný nepokoj sa môže objaviť aj v našich srdciach, keď sme bezradní z množstva problémov, týkajúcich sa Cirkvi a osobne nás biskupov. V takomto prípade je úloha načrieť do novej *fantázie lásky*, ktorá sa neprejavuje iba v účinnejších formách poskytnutej pomoci, ale ešte viac v schopnosti byť blízko pri biednych a umožniť im zažiť skutočnosť, že každé kresťanské spoločenstvo môžu považovať za svoj domov.²⁹⁴

Ježiš má však svoj vlastný spôsob riešenia problémov. Ako keby apoštolov provokoval, keď im hovorí: „*Vy im dajte jesť!*“ (Lk 9, 13). Koniec tejto udalosti dobre poznáme: „*I jedli a všetci sa nasýtili, ba ešte sa nazbieralo dvanásť košov odrobín, čo po nich zostali*“ (Lk 9, 11). A táto hojnosť je prítomná v Cirkvi aj dnes.

Biskupi tretieho tisícročia sú povolani robiť to, čo vedeli robiť toľkí svätí biskupi v priebehu dejín až do súčasnosti. Príkladom môže byť sv. Bazil Veľký, ktorý pri bránach Cézarey postavil pre ľudí v núdzi veľký útulok, skutočnú pevnosť charity, po ňom nazývanú *Baziliada*: to jasne ukazuje, že „láska prejavená skutkom najspolahlivejšie potvrdzuje lásku vyjadrenú slovami“.²⁹⁵ Po tejto ceste musíme kráčať aj my: Dobrý pastier zveril svoje stádo každému biskupovi, aby ho živil svojím slovom a formoval svojím príkladom.

Kde teda vezmeme my biskupi chlieb potrebný na zodpovedanie vnútorných i vonkajších otázok o našich cirkvách a o celej Cirkvi? Lahko by sme sa mohli Ježišovi posťažovať, ako to urobili apoštolí: „*Kdeže vezmeme na púšti toľko chleba, aby sme nasýtili takýto zástup?*“ (Mt 15, 33). Kde nájdeme potrebné prostriedky? Môžeme poukázať aspoň na niektoré základné body.

Naším prvým transcendentným prameňom je Božia láska, „*rozliata v našich srdciach skrze Ducha Svätého, ktorého sme dostali*“ (Rim 5, 5). Láska, ktorou nás Boh miluje, je taká veľká, že nás môže vždy posilňovať v hľadaní správnych spôsobov, ako sa dotknúť srdca súčasného človeka. V každom momente nám Pán mocou svojho Ducha dáva schopnosť milovať a objavovať tie najlepšie a najkrajšie spôsoby, ako vyjadriť lásku. Sme povolani stať sa služobníkmi evanjelia pre nádej sveta, avšak vieme, že táto nádej neprichádza od nás, ale od Ducha Svätého, ktorý „neprestáva byť strážcom nádeje v srdci človeka: nádeje všetkých

²⁹⁴ Porov. JÁN PAVOL II.: apoštolský list *Novo millennio ineunte* (6. januára 2001). 50: AAS 93 (2001), 303.

²⁹⁵ Porov. *tamže*.

ľudských stvorení a najmä tých, ktoré ‚majú prvotiny Ducha‘ a ‚očkávajú vykúpenie tela‘.²⁹⁶

Naším druhým prameňom je Cirkev, ktorej členmi sme sa stali v krste spolu s nespočetným množstvom bratov a sestier, s ktorými vyznávame jedného nebeského Otca a sme napájaní jediným Duchom svätosti.²⁹⁷ Vytvoriť z Cirkvi ‚domov a školu spoločenstva‘ je úloha, do ktorej nás pozýva súčasná situácia, ak si skutočne želáme odpovedať na očakávania sveta.²⁹⁸

Naše spoločenstvo v biskupskom kolégiu, do ktorého sme boli včlenení našou vysviackou, je veľkým pokladom, pretože nám poskytuje cennú podporu v úsilí starostlivo čítať znamenia čias a jasne rozlišovať, čo Duch Svätý hovorí cirkvám. V centre biskupského kolégia je prítomná podpora a solidarita nástupcu apoštola Petra, ktorého najvyššia a univerzálna moc neničí, ale potvrdzuje, posilňuje a chráni moc biskupov, nástupcov apoštolov. V tejto súvislosti je potrebné pripomenúť význam prostriedkov budovania spoločenstva, o ktorých hovoria veľké smernice Druhého vatikánskeho koncilu. Istotne, existujú okolnosti – a dnes to nie je zriedkavé –, v ktorých partikulárna cirkev alebo aj viaceré cirkvi nie sú schopné alebo je pre ne nemožné poskytnúť adekvátnu odpoveď na najdôležitejšie problémy. Predovšetkým v takýchto podmienkach môže siahnutie po prostriedkoch biskupského spoločenstva poskytnúť skutočnú pomoc.

Napokon posledným zdrojom biskupa, hľadajúceho chlieb na utíšenie hladu svojich bratov a sestier, je jeho partikulárna cirkev, v ktorej sa spiritualita spoločenstva javí ako výchovný princíp ‚všade tam, kde sa formuje človek a kresťan, kde sa vychovávajú služobníci oltára, zasvätení, pastorační pracovníci a kde sa budujú rodiny a spoločenstvá‘.²⁹⁹ Práve tu sa opätovne ukazuje spojenie medzi Desiatym riadnym valným zhromaždením Biskupskej synody a tromi valnými zhromaždeniami, ktoré mu priamo predchádzali. Pretože biskup nikdy nie je sám: nie je sám vo všeobecnej Cirkvi ani vo svojej partikulárnej cirkvi.

74. Poslanie biskupa na začiatku tretieho tisícročia je teda jasne vytýčené. Je to stála úloha: ohlasovať evanjelium Krista, spásy sveta. Ale sú to úlohy, ktoré charakterizujú nové naliehavé potreby, volajúce po spolupráci a podpore celého Božieho ľudu. Biskup potrebuje, aby mohol počítať s členmi diecézneho presbytéria a s diakonmi, služobníkmi Kristovej krvi a dobročinnnej lásky; so zasvätenými sestrami a bratmi, ktorí sú povolání stať sa pre Cirkev a pre svet výrečným svedectvom primátu Boha v kresťanskom živote a moci jeho lásky uprostred podmienok ľudskej krehkosti; s veriacimi laikmi, ktorých vzrastajúce možnosti apoštolátu v Cirkvi predstavujú pre pastierov zdroj zvláštnej podpory a na osobitné povzbudenie.

Na záver týchto úvah si uvedomujeme, že nás biskupov posielala téma Desiateho valného zhromaždenia Biskupskej synody k všetkým našim bratom a sestrám v Cirkvi, ako aj k všetkým mužom a ženám na svete. Kristus nás k nim posielal, ako kedysi poslal svojich

²⁹⁶ JÁN PAVOL II.: encyklika *Dominum et Vivificantem* (18. mája 1986), 67: *AAS* 78 (1986), 898.

²⁹⁷ Porov. TERTULIÁN: *Apologeticum*, 39, 9: *CCL* I, 151.

²⁹⁸ Porov. JÁN PAVOL II.: apoštolský list *Novo millennio ineunte* (6. januára 2001), 43: *AAS* 93 (2001), 296.

²⁹⁹ *Tamže*.

apoštolov (porov. *Mt* 28, 19 - 20). Našou úlohou je byť pre každého jednotlivca jasným a viditeľným spôsobom živým znakom Ježiša Krista, Učiteľa, Kňaza a Pastiera.³⁰⁰

Ctihodní bratia v biskupskej službe, Ježiš Kristus je teda obrazom, na ktorý hľadáme pri vykonávaní našej služby ako ohlasovatelia nádeje. Podobne ako on, aj my musíme byť pripravení obetovať naše životy za spásu tých, ktorí sú nám zverení, zvestujúc a sláviac víťazstvo Božej milosrdnej lásky nad smrťou a hriechom.

Zvolávame na túto našu úlohu príhovor Panny Márie, Matky Cirkvi a Kráľovnej apoštolov. Nech nám ona, ktorá vo večeradle podporovala modlitby kolégia apoštolov, vyprosí milosť nikdy sa nevzdialiť od príkazu lásky, ktorý nám zveril Kristus. Veď Mária, skutočná svedkyňa života, „svieti putujúcemu Božiemu ľudu“ – a osobitným spôsobom nám, jeho pastierom – „ako znamenie bezpečnej nádeje a útechy, pokým nepríde Pánov deň“.³⁰¹

Dané v Ríme pri svätom Petrovi 16. októbra 2003, na dvadsiate piate výročie môjho zvolenia za pápeža.

³⁰⁰ Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil: dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, 21.

³⁰¹ *Tamže*, 68.